Lodzer Tageblat № 7

Opłata pocztowa uiszcz. ryczałtem.

פרייז 30 גראשען

היינט 12 זייטען

לאָדזער טאַגעבלאַט

25-טער יאהרגאנג || 8 stycznia 1932 || פרייטאָג, כ"ט טבת הרצ"ב || רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: פיעטריקאָווער 16. טעלעפאָנען פון: רעדאַקציע 100-57, פון אַדמיניסטראַציע 100-47

12 w podwórzu 12

w podwórzu

דאָ

אויף דעם ארט

האָט זיך געזאָלט געפונען אַ צנאָנס פון דער בעקאַנטער לאָדזער מעבעל-פאבריק

I. M. TERKELTAUB,
NARUTOWICZA 12 w PODWÓRZU

אין לעצטען מאָמענט האָט די פירמע דעם אָנאָנס צוריקגעצויגען, ווייל סיי-ווי איז אַלעמען בעקאַנט, אַז נ ר דאָרט איז פערהאַן דער ווייכסטער אויסוואַהל פון די בעסטע און מאָדערנסטע מעבעל צו די נידעריגסטע פרייזען.

12 w podwórzu 12

KETTENSTUHLWARE

פיר וועשע און רעפאָרמען

אין פערשידענע מוסטערן, עמפפעהלען מיר צו קאָנקורענץ-פרייזען, אויך אויף לאָהן.

(SIATKA) נעץ-וואַרע

אין פערשידענע מוסטערן ווערט אָנגענומען אויף לאָהן צו ביליגע פרייזען.
— אויף פערלאַנג אַ רייכען קאַטאַלאָג-מוסטער. —

Akt. Ges. R. LIPSZYC
Łódź, Piramowicza 11/13

אונזער ליבע שוועסטער

חיה רחל'ע

צו איהר חתונה מיט

ה' **מרדכי לייזעראוויטש**

ווינשען אַ הארציגען מזל-טוב

מרים און הערש לייזער קרוי

פיל גליק צו דער פערלאָבונג פון

פרל. **רוזשע לארענטער** מיט ה' **יצחק מאוער**

ווינשען די

כאַלופניקעס פון דער פירמע	הערש סומריי
„ראש און סאלאמאָנאָוויטש"	משה סאַנדלער
נת: שמולעוויטש	יצחק בערקאָוויטש

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט די געעהרטע פאַבריקאַנטען און סוחרים, דאָס צוליב דער בעקוועמליכקייט פאַר די ג' קונדשאַפט, האָב איך געעפענט

אַ פיליע אין וואַרשא, נאַלעווקי № 49

אונטערן נאָמען: **„רענאמא"**

וואו עס ווערט רעעל און פראָמפט ערלעדיגט אַלע עקספעדיציע-אָנגעלעגענהייטען. יעדן טאָג ווערט געלאַדענט סחורות אויף אויטאָס מיט אַסעקוראַנץ נאָך וואַרשע. מיט אַכטונג: **עקספעדיציאָנס-ביורא ג. מאַנדעלבוים**
פיעטריקאָווער 18, טעל. 121-35

בעמ.: פון 1-טען יאַנואַר האָב איך ספּעציעל-איינגעאָרדנעטע לאַגערס און געהם אָן אַלע אַרט סחורות אויף לאַגער מיט פע-זיכערונג געגן פייער און גנבות.

צענטר. האַנדווערקער-פערבאַנד, פאַלודניאָווא 4

פרייטאָג, דעם 8. יאַנואַר 1932, 8.30 אָוענד קומט פאָר

אַ ליטעראַריש קינסטלערישער פאַמיליען-אָוענד

מיט דער בעטייליגונג פון לאָדזער יונגען שריפטשטעלער

ש. בערלינסקי וועלכער וועט רעציטירען פון זיינע נייעסטע שאַפונגען

ס'נעמען אויך אַנטייל מיטגלידער פון „לאָדזער יודישע טעאַטער-סטודיע" מיט איינאַקטערס, דעקלאַמאַציעס מאָנאָלאָגען א. א. ו.

אַכטונג, דרוקעריי-בעזיצער

אין לאָדז און לאָדזער וואָיעוואָדזטווע.

שבת, דעם 9-טען יאַנואַר ד. י. פּינקטליך 8 אַ זייגער אָוענד אין זאַל „ציטי" זאַוואַדזקאַ 4 קומט פאָר די פייערליכע ערעפנונג פון דער

דרוקער-קאָרפּעראַציע

און אַלע דרוקער-בעזיצער ווערען אין זייער אייגענע אינטערעסען געבעטען צו קומען. טאָג-אָרדנונג: 1) ערעפנונג, 2) וואַהלען פון אַ סטאַרשע, פאָדסטאַרשע און פערוואַלטונג. בעמ.: עס וועלען זיין פערטרעטען פאָרשטעהער פון דער מאַכט.
מיט אַכטונג

די ארגאַניזיר-קאָמיסיע.

יודישע דעמ. פאָלקס-פאַרטיי, לאָדז, זשעלאָנאַ 10 א

פרייטאָג, ד. 8-טן יאַנואַר ד. י. 8 אַ זייגער אָוענד קומט פאָר אין לאָקאַל פון יודישען בעקער-צעך פילסודסקיעגאָ 57 אַ רעפעראַט

פון ה' דאָזאָר **לעא פינקעלשטיין** (וואַרשע)

א. ד. ט. **„פאַלשע און פערפיהרטע משיחים"**

(ראובני, שלמה-מולכו, שבתאי צבי און יעקב פראַנק)

מעזעז: פאָליטישע אויפטרייסלונגען און משיחישע מרוימצרייען, פערספעקטיוו און שאָטען, ליבע און אַסקעטיק איבער יענע זייט פון גוטס און שלעכטס, דער קאָנפליקט צווישען ראובני און מולכו-גזירת ת"ח שפינאָזע און שבתאי צבי, יעקב פראַנק אין פלאַמען פון הייליגע זינד, דער ציוניזם אַלס מאָדערנער גלגול פון אויפגעבלאָזענעם מעסיאַניזם. קוואָ-וואַדיס? — בילעטען צו 50 גר. צו בעקומען אין לאָקאַל זשעלאָנאַ 10א און אין בעקער-צעך, פילסודסקי 57. 149

זאַל „פילהאַרמאַניע"
נאַרוטאָוויטשאַ 20.

מיטוואָך, דעם 13-טן יאַנואַר, 1932

אַ גראַנדיעזער קאָנצערט פון גוט בעקאַנטן, בעליבטען אַרטיסט

יוסף סטרוגאַטש

נייער רעפערטואַר פון פאָלקס- און פאָלקסטימליכע לידער, ווי אויך צום ערשטען מאָל חזנ'ישע קאָמפּאָזיציעס מיט דעם אַנטייל פון רעוועלערס'ן (קוואַרטעט) בריד. גרינוואַלד, ה' העכט און ה' שאַרפשטיין. אונטער לייטונג פון דיר. ל. זעלמאַן.

פרטים אין די ווייטערדיגע אַנאָנסען.

הננו נושאים כוס של ברכה ואומרים מזל-טוב לידידינו החביב

היקר מר **שלמה פרידמאַן וביתו,**

ולברית הנשיאין של בתם היקרה הנכבדה העלמה

מרת **פייגא** תח'

עם הבחור החתן מר **שלמה שיניצקי** נ"י

רצה נא את ברכתינו! אשר יוצאת היא מלב טהור, כן טהורה תהיו נפשכם ונפש בניכם מכל דאגה ועצב, אך גיל וחדוה בהוד פניכם, שמש אהבה וחן תהל אורה על מסלת חייהם, ולא תעלה עליה ענגה מעתה ועד עולם, ותקותינו כי שומע ד' תפלות מלבות באות.

שלמה ו'דבורה יאַבראוו.

מפלגת העבודה הציונות
ציוניסטישע אַרבייטס-פאַרטיי „התאחדות"
שיענקעוויטשאַ 3-5.

היינט פרייטאָג, 8.30 אָוענד קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל

אַ גרויסער פראָטעסט-מיטינג

(אין צוזאַמענהאַנג מיט דער בעגרענצטער צאָהל סערטיפיקאַטען)

א. ט. **„מיר פאָדערן אַ חלוצישע עליה"**

ס'וועלען רעפערירען די ח"ח: ד"ר ח. בערלאַס, גאָלדבערג, ד"ר נתן עק און ד"ר ש. י. שווייג.

שבת, דעם 9. יאַנואַר, 4 נאָכמיטאָג אַ גרויסע חברים-פערזאַמלונג וועגן אַקטועלע פאַרטיי-פראַגן. אַלע ח"ח ווערען געבעטען צו קומען, קיין ספּעציעלע איינלאַדונגען ווערען נישט אַרויסגעשיקט.

האוניברסיטה העממית

ע"י ההסתדרות הציונית בלודז.

מחר בשבת, 9/1, בשעה 6 בערב תתקיים באולם ההסתדרות הציונית, שרודמייסקאַ 29

הרצאה בשפה העברית של הסופר העברי מר

אלתר דרויאנוב

על הנושא: „היצירה העממית"

כרטיסי כניסה במחיר 20—30 גר.
להשיג בלשכה הציונית.

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט די ג' ה' סוחרים און פאַבריקאַנטען, אַז פון 1 יאַנואַר ה. י. בין איך אַרויס-געטרעטען פון דער פירמע ווייספעלד און שפייזער און איך האָב געעפענט אַ געשעפט אונטער די פירמע

נ. ד. ווייספעלד, אַגראַדאָוואַ 3

איך בעזיץ אויף לאַגער שלעסערס און זשיראַרדאָווער סחורות ווי אויך פערשידענע שניידער-צוגאָבען.

מיט אַכטונג

נ. ד. ווייספעלד

צו דער התונה פון אונזער ליבע קוזינקע

פרל. **מאַשע גרינשפאַנהאָלץ**

מיט ה' **חיים דיטמאַן**

ווינשען מיר זיי אַ הארציגען מזל טוב און אַ גליקליכע צוקונפט.

שוועסטער און ברודער קופערמינץ

את ידידנו

מ. לייזעראוויטש

לנשואיו את העלמה

ח. ר. קרוי

אנו מאחלים רב הצלחה תהי דרכם סוגה בשושנים יזכו לבנות את ביתם על הרי ציון

משפחת לוסטיגמן

Z intencji zaręczyn
panny **Raito Lorenter**
z panem **Ickiem Mauerem**
winszujemi różowej przyszłości
i wiecznej miłości
LICHTENSZTAJNOWIE

בברכת מזל-טוב חמה אנו מברכים את חברנו הנכבד

מר **יהודה ארי' ויליונר**

מרת **פרומט גומולינסקי** מטשנסטחוב

יהי דרכם סוגה בשושנים ויבנו את ביתם על הרי ציון וירושלים

תפארת צעירים
לודז פילסודסקיגה 41

פאלאַ בייזער
יעקב אַלבערט

פערלאָבט

לאָדז טבת תרצ"ב

צו דער פערלאָבונג פון אונזער זוהן און ברודער

יעקב אַלבערט

מיט פרל' **פאָלאַ בייזער**

ווינשען מיר אַ הארציגען מזל-טוב

עלטערן, ברידער און שוועסטער

דעם ה' **שלמה אַלבערט**

צו דער פערלאָבונג פון זיין זוהן

יעקב אַלבערט

מיט פרל. **פאָלאַ בייזער**

ווינשען מיר אַ הארציגען מזל-טוב

פאַמיליע בערלינער.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ברודער און צוקונפטיגען שוואָגער

יעקב אַלבערט

מיט פרל. **פאָלאַ בייזער**

ווינשען מיר זיי אַ גליקליכע צוקונפט

אביגדור אַלבערט
העלא בערלינער

Henoch Krell

Wzywamy wszystkich wierzycieli firmy

HENOCH KRELL

do przybycia na zebranie **dnia 11 b.m.** o godzinie 18-ej w lokalu firmy „Elibor" Łódź, Kilińskiego 70, celem wysłuchania sprawozdania Komitetu tymczasowego Zrzeszenia Wierzycieli i powzięcia odnośnych uchwał w sprawie niedopuszczenia do nadzoru sądowego.

Zaznaczamy, że termin rozprawy sądowej wyznaczony został na dzień 15 b. m.

Komitet.

פון דער סדרה

ס'איז ערשינען דאָס פינפטע ספר'ל „פון דער סדרה", וועלכעס נעמט ארום די סדרות: שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו, די פריהערדיגע העפטען נעמען ארום דאָס גאַנצע ספר בראשית. צו בעקומען אין די לאָדזער בוכהאַנדלונגען און ארויסגעבער ה. גליקסמאַן, לאָדז זאַוואַדזקאַ 16א.

אַלע וועלכע האָבען פריינד, בעקאַנטע אָדער געשעפטס - פערבינדונג אין אויסלאַנד ווערען געבעטען אין עקספּאָרט אָנגעלעגענהייטען אויפצוגעבען די אַדרעסען געגען פּראָוויזיע.
זיך צו ווענדען

א. בּרזעזינסקי ליפּאָווא 20
טעלעפאָן 156-45.

ד"ר. מ. וואָלפסאָן
האָט זיך איבערגעצויגען
אויף נאַרוטאָוויטשאַ 2 טעל. 128-83 (דזיעלנאַ)

אַ שותף

צו אַ איינגעפיהרט פראָנט - געשעפט אויף פיעטריקאָווער גאָס אין בעסטען פונקט מיט קאַפיטאַל אָדער מיט אַנדערע צוגאָב-אַרטיקלען אום צו פערגרעסערן דעם אומזאַץ. ווערט געזוכט אָפּערטען אָבצוגעבען אין רעדאַקציע אונטער ה. ס.

Wykwalifikowana
Nauczycielka

języka polskiego i matematyki ma kilka godzin wolnych. Przyspasabia uczniów i uczenic do 7-ej klasy. Ceny przystępne. Wiadomość w adm. pisma sub. „Wykwalifikowana".

דעלעגאציע פון רבנים ביים בילדונגס-מיניסטער

רעזאלוציע פון רבנים-צוזאמענפאהר פאדערט אפצושאפען דעם צוואנגס-זונטאג-רוה און אז יודישע פאבריקאנטען זאלען בעשעפטיגען יודישע ארבייטער

אנגעהויבען אונטערהאנדלונגען וועגען א הלואה פאר דער יוד. אגענץ

וו א ר ש א (טעלעפאניש) היינט שפעט אין אוונט האט זיך דער רבנים-צוזאמענפאהר געשלאסען נאך לענגערע דע-באטען צווישען די רעזאלוציעס געפינען זיך אויסער פון רעליגיעזען כאראקטער, ווי וועגען הידוק הדת, שמירת שבת אויך וועגען ווירטשאפטליכע און געזעלשאפט-ליכע פראבלעמען ווי וועגען יודישער אר-בייט אין די יודישע פאבריקען, פאדער-רונגען צו דער רעגירונג אפצושאפען דעם צוואנגס-זונטאג רוה. צוליב דער שפעטער שעה האט זיך דער צוזאמענ-פאהר געשלאסען נאך איידער עס איז געוועהלט געווארען דער נייער ראט פון 25 רבנים. צו דעם צוועק איז געוועהלט געווארען א ספעציעלע קאמיסיע, וואס האט באלד אנגעהויבען צו ארבייטען. צו קיין רעזולטאט איז נאך ביז שפעט בייגאכט נישט געקומען. די אפטערגי-שען דויערן.

וו א ר ש א (טעלעפאניש) א דעלעגא-ציע פון רבנים צוזאמענפאהר און די פער-זאנען פון דיינישער רב ר׳עפ. הרב אוטשע מאיר לעווין, קעלצער רב הרב ראפא-פארט און דער בענטשינער רב אוועק צום בילדונגס-מיניסטער. די דעלעגאציע האט אינטערוועניערט וועגען די רעדוק-ציעס, וואס ווערען געמאכט אין דער קעלצער וואיעוואדזטווע און די קרבה-בירזשעטען בנוגע די רבנים-פענסיעס. דער בילדונגס-מיניסטער האט געענט-פערט, אז ער וועט בעטראכטען יעדע אנקלאגע בעזונדער.

דער רומענישער חיזיט אין ווארשא און דער נישט-אגר סיע פאקט מיט רוסלאנד

וו א ר ש א (טעלעפאניש) מארגען, פרייטאג קומט קיין ווארשא דער רומעני-שער אויסערן-מיניסטער גוקו. אין די פאליטישע קרייזען שרייבט מען צו דעם ראזוגען בעזוך א גרויסע פאליטישע בע-דייטונג. אין דער ערשטער ריהה ווערט ארגאניזירט ווערען די פראגע וועגען נישט-אנגריפס פאקט מיט רוסלאנד. צו-ליב דעם בעזוך פון רומענישען אוי-סערן-מיניסטער איז מינ. פאטעק גע-בליבען אין ווארשא אויף נאך איניגע טעג. ער וועט ערשט צוריקפאהרען קיין מאסקווא נאכדעם, ווי ער וועט אפהאל-טען א קאנפערענץ מיט׳ן רומענישען אוי-סערן-מיניסטער.

מינ. זאלעסקי וועט אויך קאנפערירען מיט׳ן רומענישען גאסט מכח דער ענט-וואפענונגס-קאנפערענץ. ס׳האנדעלט זיך דערין, אז פוילען און רומעניען זאלען אויף דער דאזיגער קאנפערענץ ארוים-טרעטען איינהייטליך.

זיך געעפענט די קאנפערענץ פון די ציוניסטען אין מערב-גאליציען

ק ר א ק א (ספ.) היינט האט זיך דא געעפענט די קאנפערענץ פון דער ציו-ניסטישער ארגאניזאציע אין מערב-גא-ליציען. מיט א גרויסער רעדע איז ארוים-געטרעטען ד״ר טהאן.

א הלואה פאר ארץ-ישראל איז א נויטווענדיגקייט

ערקלערט פרעז. נחום סאקאלאוו

נ י ו - י א ר ק (ימא) די טעג איז דא פארגעקומען א זיצונג פון ארמיניסטרא-טיווען קאמיטעט פון דער ציוניסטישער פעדעראציע אין אמעריקא מיט׳ן אנטייל פון נחום סאקאלאוו.

נחום סאקאלאוו האט ערקלערט, אז א הלואה איז אומבעדינגט נויטיג פאר׳ן א״י אויפבוי, און געגענטייל וועט די לאגע פון דער יודישער „אגענץ" ווערען אומערטרעגליך.

דער מיטגליד פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע ה׳ עמנואל נוימאן האט מיטגעטיילט, אז עס זענען שוין אנגעהויבען געווארען אונטערהאנדלונגען וועגען א הלואה פאר דער יודישער „אגענץ" אין דער הויך פון 100 טויזענד דאלאר.

דייטשלאנד זאל ערקלערן א מאראטאריום אויף אלע אויסלענדישע חובות

ב ע ר ל י ן, 6. יאנואר (ספ.) „12 אוהר בלאט" טיילט מיט, אז ברינינג האט בדעה נישט אונטערצושרייבען אין לאזאן קיין שום אפמאך, אויב מ׳וועט דארט נישט שטרייכען פולשטענדיג אלע דייטשע מלחמה-חובות. די זעלבע צייטונג גיט איבער א פינאנציעלע ידיעה, אז ברינינג טראגט זיך ארום מיט א פלאן צו ערקלערן אן אלגעמיינעם מאראטאריום אויף אויסלענדישע חובות. די איבריגע דייטשע צייטונגען בעשטעטיגען נישט די ידיעה, אבער זיי אפעלי-רען צו אלע מלוכות, אז זיי זאלען מסכים זיין צו בעפרייען דייטשלאנד פון די קריגס-ענטשעדיגונגען.

פראטעסט פון דער פוילישער סעק-ציע פון דער יודישער „אגענץ"

געגען דער בעגרענצונג פון יודישער אימיגראציע קיין א״י.

וו א ר ש א (ימא) די רעפרעזענטאנץ פון דער יודישער אגענץ אין פוילען האט אויף איהר לעצטער זיצונג בעשלאסען א פובליקען פראטעסט געגען די נייע בע-שלוס׳דיגע אימיגראציע-בעגרענצונגען פון דער א״י-רעגירונג, וואס האבען לעצ-טענס געפונען אויס פולט׳ן אויסדרוק אין דעם אבזאג צו ערטיילען די צאהל סער-טיפיקאטען, וועלכע עס האט געפא-דערט די יודישע אגענץ און אנשטאט דעם בעשטימען בלויז 1/5 פון דער גע-פאדערטער צאהל.

א נייע כוואליע פון פליטות פון אמעריקאנער בענק

נ י ו - י א ר ק, 6. יאנואר (ספ.) אין הארטפארד איז געשלאסען געווארען די סיטי-באנק, וועמענס דעפאזיטען ס׳האבען בעטראפען 25 מיליאן דאלאר.

אין סט. לואי איז פערמאכט געווארען די וואנדעוועטער נאציאנאל באנק. אין אנדערע שטאטען זענען אויך געשלאסען געווארען א רייה בענק.

קאמוניקאט

פון דער ליובאוויטשער ישיבה אין לאדז?

זעט 3 יאהר עקזיסטירט ביי אונז אין שטאט א ישיבה אונטער׳ן נאמען ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש, וועלכע שטעהט אונטער דער השפעה און השגחה פון ר״ך מרן ארמו״ר שליט״א מליו-באוויטש, וואו עס לערנען אין איהר 50 תלמידים יח״י מעררסטענטייל ארי-מע בחורים פון לאדז און דער פראווינץ. ליידער ביז איצט האבען מיר די תלמידים געלעבט אין זעהר שלעכטע בע-דינגונגען.

דער נייע-געשאפענער קאמיטעט מיט דער צושטימונג פון ר״ק מרן ארמו״ר שליט״א מליובאוויטש איינגעהענדיג ווי שלעכט עס ווירקט אויף גייסטיגען מצב די שלעכטע בעדינגונג פון יונגען תלמיד חכם, האט זיך געשטעלט פאר א ציל צו שאפען אויך א אינטערנאט ביי דער ישיבה און דערמיט צו פערבעסערן די לאגע פון די תלמידים. במשך א קורצע צייט איז נאט זיי דאנק געלונגען דעם נייע-געשאפענעם קאמיטעט איבערצוטרא-גען די ישיבה אין א נייעם לאקאל אויף פאמארסקא 41א, וועלכער איז זייער צייט געשפענדעט געווארען דורך דעם בע וואוסטען נדבן ה׳ אלחנן שטיינשניידער אויפ׳ן נאמען פון זיין יונג-פערשטאר-בענעם זוהן שמואל משה ע״ד פאר א אינטערנאט, וועלכער בעשטעהט פון 6 צימערן און קיך און אלע היגיענישע איינריכטונגען, ווי לערן-צימערן, עס-צימערן און ספעציעלע שלאף-צימערן, ווי אויך א קיך און באדע-צימער מיט עלעקטרישע בעלייכטונג און צענטראל-בעהייצונג א. אז. וו.

אלזא, די התחלה איז געמאכט גע-ווארען נאר עס פעהלען נאך מיטלען צו קענען די זאך פערפולקאמען און אויס-האלטען. דעריבער ווענדען מיר זיך, צו אלע לאדזער יודען מוקירי ומחזיקי תורה, צו זיין אונז בייהילפיג אין דער זעהר שווערער אונגעהויערער ארבייט. יודען קומט צום בעוואוסטזיין, דאס א ישיבה בחור בדריך נישט געהן עסען די טרויע-ריג בעריהמטע טעג און שלאפען אין א קאלט צימער אויף א הארטער באנק.

און ספעציעל ווענדען מיר זיך צו די אלע, וועלכע די טראדיציע ליובאוויטש איז ביי זיי נאך בעקאנט פון דער היים, אונז בייהילפיג צו זיין אויף צו שטעלען דעם בנין וואס עס פאסט פאר דער טרא-דיציע.

אונזער לאזונג איז פערפולקאמען זיך אין לימוד התורה אין א געזונדע נשמה אין א געזונדען גוף.

די פערוואלטונג פון ישיבת תומכי-תמימים ליובאוויטש, פאמארסקא 41א

אונטערשטיצונגס רעגיסטראציע פון ארבייטסלאזע

דער ארבייטסלאזען-פאנד פיים היגען מאגיסטראט מאכט בעקאנט, אז פון מאג טאג אן הויבט זיך אן די רעגיסטראציע פון פוילישע ארבייטער אויף אונטערשטי-צונגען. דאס רעכט צו נעמען פון דער אונטערשטיצונג האבען די: 1) וואס וואוינען אין לאדז פון יאנואר 1930, 2) וועלכע האבען אויסגענוצט די ארבייטס-לאזען-שטיצע נאכ׳ן 1. יאנואר 1931 3) וואס נעמען קיין אונטערשטיצונג פון 1. יאנואר 1931 און האבען וועהרענד דער צייט געארבייט מינדעסטענס 4 וואכען אין א ווערקשטעל, וואס אונטערליגט דער ארבייטסלאזען-אונטערשטיצונג. 4) וועל-כע נעמען נישט פון קיין שום אנדערע אונטערשטיצונג, ווי קראנקען-קאסע, אינוואלידען-רענטע.

היינט פרייטאג דעם 8 יאנואר פון P ביז S

מארגען שבת דעם 9 יאנואר פון T ביז Z

מעלדען קאן מען זיך אין לאקאל אויף דעם 28-טען שיסער-פלאץ 32 פון 8.15 ביז 2.

כשר׳ע מילך

פולפעטע דירעקט פון דער קיה ווערט אין יעדער צאהל (פון 1 ליטער אן) צו-געשטעלט א היים אין בעזונדערע פער-חתמ׳עטע באנקעס פון פאזנאנסקי׳ן פאלווארק. פיעטריקאווער 40, הערמאן אלע טאג חוץ שבת און זונטאג פון 10 ביז 12 מיטאג און פון 4–6 נאכמיטאג טעלעפאניש 172-90 אין די זעלבע שעהן.

די זעהר ביליגע פרייזען פון 75 גר. אן, געבען די מעגליכקייט יעדען מענשען זיך צו בגייסטערן מיט דעם אימפא-זאנטען קאנצערט פון „שיר-כאר" דינסטאג ד. 12 יאנואר 8.45 אווענד אין „פילהארמאניע" לטובת דעם מעטאל האנדווערקער-צעך

נאכט-דיזשורען אין די אפטייקען

היינט דיזשורירען פאלגענדע אפטיי-קען: א. פאטאש, פלאץ קאשטשעלני 10, א. כארעמוא, פאמארסקא 12, ע. מילער, פעטריקאווער 46, ס. עפשטיין, פעטרי-קאווער 225, ז. גארשוצקי, פושעיאזד 59, ג. אנטאניעוויטש, פאביאניצער שאַ-סע 50.

„פאלשע און פערפיהרטע משיחים" רעפעראט פון לעא פינקעלשטיין

היינט פרייטאג אין אווענד ארדענט אין די לאדזער ארגאניזאציע פון דער יודישער פאלקס-פארטיי אין לאקאל פון בעקער-צעך פילסודסקי 57) א רעפעראט פון׳ם בעקאנטען שריפטשטעלער און קריטיקער לעא פינקעלשטיין פון ווא-רשא א. ד. ט. „פאלשע און פערפיהרטע משיחים" (ראובני שלמה מולכו, שבתי צבי און יעקב פראנק). דאס טעמע און דער נאמען פון׳ם פרעלעגענט זאגט צו, אז דער רעפעראט וועט זיין אין כמות און אין איכות זעהר אינטע-רעסאנט.

יעדער מוזיק-ליבהאבער וועט זיך בעגייסטערן מיט דעם אוצר פון יודי-שען פאלקס-ליד אין דער הערליכע-טער אויספיהרונג פון „שיר-כאר" דינסטאג, דעם 12 יאנואר, 8.45 אווענד אין פילהארמאניע לטובת דעם מעטאל-האנדווערקער-צעך.

CASINO

היינט און ווייטערע טעג!

100% קלאנג-פילם

כעזאן-שלאגער, דאס נייעסטע קונסטווערק פון JOE MAY

איהר עקסעלענץ, די ליבע

ANNA BELLA

אין דער הויפט-ראָל די נייע פראנצויזישע פילם-סטארין

Walter Jurmem פאפולע לידער פון מאדערנעם פאריזער קאמפאזיטאר פאקסטראט: „קענסטו מיין ריטם". וואלץ: „וועגען דיר טראכט איך א גאנצע נאכט. טאנגא: „די ביסט נישט די ערשטע". אין די הויפט-ראָלען: Roger Treville, Greta Teimer און Andre Lefam און דער קעניג פון די פאריזער קאמיקערס PRINELL

אויסערן פראגראם: קלאנג-ביילאגע.

אנהויב פון די סעאנסען 4.30 נאכמ., שבת און זונטאג 12 מיטאג.

יודיש טעאטער

פילהארמאניע

איינמאל אין 50 יאהר — איינמאל אין 50 יאהר

דיר.: א. בעזמאן און ד. צעלמייסטער.

די היים פון דער יודישער אפערעטע

א בשורה טובה

דעם לאדזער יודישען טעאטער-עולם!

אייערע ליבלינגע

רעגינא צוקער

— און —

קארל צימבאליסט

נאך איינע גאסטשפילען אין לאדז פאר זייער אפפאהרען אויף א טורנעע קיין אויסלאנד.

היינט פרייטאג, ד. 8-טן יאנואר אנהויב 9 א זייגער אין אווענד

וועט מען אין פילהארמאניע אויפציהען די פארהאנג און ס׳וועט זיך אנהויבען א גראנדיעזע ריזיג-קאלאסאלע פערוויילונג, לעבעדיג-צאפלדיגער, זינגענדיג און טאנצענדיגער

גרויסער פייערליכער

יובילעאום-אווענד

פון אלט-נייע יודיש טעאטער — ס׳ווערט געשפילט: — ס׳ווערט געשפילט:

1) „בר-כוכבא" היסטארישע פיעסע פון גאלדפאדען.

2) „יאנקעלעס חלום" הויפט-ראָלע „יא נקע" רעגינא צוקער.

3) „באנטשע אין אמעריקא" מיט רעגינא צוקער אלס באנטשע.

צום שלוס גרויסע טעאטער-פאראדע: א קראנץ פון אטראקציעס, די שענסטע, די בעסטע, די פיינסטע, און עלעגאנטסטע מוזיקאלישסטע און הומארפולסטע אפערעטען וועלכע האבען בעצירט דאס יודישע טעאטער אין פערלויף פון גאנצע 50 יאהר. מיט א פערגרעסערטען כאר און ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון דיריגענט ל. זעלמאן. מיט׳ן אווענד פיהרען אן דיר. ד. צעלמייסטער, רעזשיסער ק. צימבאליסט און ש. הערשמאוויטש

קיינער טאר ניט פערפעהלען צו קומען צום פייערליכן יובילעאום-אווענד 50 יאהר יודיש טעאטער

ס׳נעמען אנטייל (לויט א.ב.) פרויען: אמזעל געניא, בעזמאן סאניע, האניגבוים לאה, טופמאן מרים, יאקובאוויטש לאלא, רובין דארא. מענער: אמזעל וואלף, באלבירסקי הערש, גוטמאן קלמן, האמבורגער דוד, האניגבוים פישל, טופמאן יהושע, צימבאליסט קארל. רעזשי ק. צימבאליסט, טעכנ. ליטער ק. גוטמאן, סופליאר מ. אייזענבערג.

מארגען שבת, 9 אווענד שפילט די גאנצע טרופע מיט רעגינא צוקער און קארל צימבאליסט אין פאביאניק „איציק׳ל שייגעץ"

שבת, 11.30 א ספעציעלע פרימארגען-פארשטעלונג. כמעט בחנם איינהייטס-פרייזען: אלע בילעטען אין פארטער נאר 1 זלאטי באלקאן און גאלעריע נאר 50 גראשען. יעדער קאן מיטנעמען א קינד אומזיסט. ס׳ווערט געשפילט די אריגינעלע היסטאר. אפערעטע

„יוסף אין עגיפטען"

אכטונג! טאטעס, מאמעס, קומט מיט אייערע קינדער און ווייזט זיי די יודישע היסטאריע און זייערע העלדען.

זונטאג, 11.30 פריה אויפ׳ן אלגעמיינעם פערלאנג דער גרעסטער רעקארד-שלאגער אין לאדז צום 58-טען מאל צום 58-טען מאל

א הארץ וואס בענקט

איינהייטס-פרייזען: אלע בילעטן אין פארטער נאר 1 זלאטי באלקאן און גאלעריע נאר 50 גראשען. יעדער קאן מיטנעהמען א קינד אומזיסט.

זונטאג, 9 אוו. לטובת דער געזעלשאפט הילפס-פעראיין „תומכי אורחים" מיט רעגינא צוקער און קארל צימבאליסט ציפקע פייער

בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער.

היטלער אויף א קאנפערענץ ביי קאנצלער ברינינג

קריגס-מינ. גענ. גרעגער בעמיהט זיך מיט היטלער'ס הילף, אז הינדענבורג זאל ווייטער בלייבן פרעזידענט

צוליב'ן טויט פון מיניסטער מאגינא און בריאנ'ס קראנקהייט וועט לאוואל דימיסיאנירען

ברינינג קאנפערירט מיט היטלער'ן

בערלין, 7 יאנואר (ספעצ.) היינט 5 א זייגער האט ברינינג אויפ געגעבן היטלער'ן אין דער אנוועזנהייט פון רייכסווער-מיניסטער גענ. גרענער. היטלער איז ספעציעל ארויסגערופען געווארען טעלעגראפיש דורך גרענער'ן. דער צוועק פון דער קאנפערענץ איז דער פראיעקט פון דער רעגירונג צו פארלענגערן אויף א געוויסע צייט די קאדענץ פון פרעזידענט הינדענבורג, וואס ענדיגט זיך אינגיכען. דערצו איז נויטיג צוויי דריטעל פון פארלאמענט און אהן די היטלעריסטען איז אזא מעהרהייט נישט מעגליך.

די סאציאל-דעמאקראטען וועלען נישט מאכען קיין שוועריגקייטען ביים אדורכפיהרען דעם דאזיגען פראיעקט. היטלער האט געענטפערט, אז ער מוז זיך פריהער בעראטען מיט די פארטיי אינסטאנצען.

די רעגירונג וויל אדורכפיהרען איהר פראיעקט נאך פאר דער לאזאנער קאנפערענץ.

נאכ'ן טויט פון קריגס-מיניסטער מאגינא

פאריז, 7 יאנואר (ספעצ.) אויף א זיצונג פון מיניסטערן-ראט אונטער'ן פארזיץ פון פרעזידענט דומער האט לאוואל בעעהרט דעם אנדענקען פון פערשטארבענעם קריגס-מיניסטער. די לויה וועט פארקומען אויפ'ן חשבון פון דער מלוכה.

רעקאנסטרוקציע פון לאוואל'ס רעגירונג

פאריז, 7. יאנואר (ספעצ.) אין שייכות מיט'ן טויט פון קריגס-מיניסטער מאגינא און דער קראנקהייט פון בריאנ'ען וועט לאוואל זיך אנגעבען אין דימיסיע. באלד דערויף וועט ער בעקומען די מיסיע צו שאפען די נייע רעגירונג אין וועלכער עס וועלען אריינגעהן איניגע פארשטעהער פון די ראדיקאלע סאציאליסטען (העריא'ס גרופע.)

פאר אנ'אינטערווענץ פון אמעריקא
איז ככסוף אויפ'ן ווייטען מזרח

וואשינגטאן 7. יאנואר (ספעצ.) אין שייכות מיט'ן אריינדרינגען פון די יאפאנער אין מאנדזשוריען האט דער אמעריקאנישער אויסערן-מיניסטער סטימסאן ערקלערט, אז עס איז פערהאן אנ'אפמאך וועגען מאנדזשוריען, וואס איז אונטערגעשריבען דורך 9 מלוכות, לויט וועלכען קיינער פון די אונטערגעשריבענע קען נישט האבען קיין פריווילעגיעס אין מאנדזשוריען, וואס וועלען ברענגען שאדען די אינטערעסען פון די איבריגע קאנטראהענטען. עס איז מעגליך, אז די פעראייניגטע שטאטען וועלען איצט אנעמען שריט פון א גרויסער וויכטיגקייט, וואס ווערען דערווייל געהאלטען בסוד.

קאמיסיעס פון סיים און סענאט
הויבען אן צו ארבייטען

ווארשא, 6. יאנואר (טעלעפאניש) דער פארזיצענדער פון דער בודזשעט-קאמיסיע פון סיים, דעפ. בירקא האט צונויפגערופען אויף מאנטאג דעם 11. ה. ח. א זיצונג פון דער קאמיסיע, כדי פארטצוזעצען די דעבאטע איבער'ן בודזשעט-פרעלימינאר אויפ'ן יאהר 1932/33.

דינסטאג דעם 12. ה. ח. וועט פארקומען א זיצונג פון דער אויסערן-קאמיסיע פון סענאט, אויף וועלכערס וועט פארקומען א דיסקוסיע איבער'ן עקספאזע פון אויסערן-מיניסטער זאלעסקי.

נארמאן בענטוויטש נעמט איבער א קאטעדרע
אין ירושלים'ער אוניווערזיטעט

ירושלים, 7. יאנואר (יט"א טעלעגר.) נארמאן בענטוויטש, דער געוועזענער אויבער-פראקוראר אין ארץ-ישראל, קומט בקרוב קיין ירושלים, וואו ער וועט איבערנעהמען א קאדעטרע אין ירושלים'ער אוניווערזיטעט.

פאר רעוומאטיקער און נערוועז ליידענדע
וואס פערשרייבען מעהר ווי 6000 דאקטוירים

פאראלטערטע פאלען, ווען אנדערע מיטלען האבען פערפיהרט. „עס פרייט מיך זעהר אייך מודיע צו זיין אז איך האב מיך נאכ'ן בענוצען פון 5 טאגאל פאקונגען אויסגעהיילט פולקומען פון רעוומאטיזם, וועלכער האט מיך א סך יאהרען געמאטערט", שרייבט א נז בעגייסטערט פרוי ז. זוואלינפקא, לעמבערג, יאבלאנאווסקיך 36. „איך האב מיך ענטשלאסען צו נעמען טאגאל, נאכדעם ווי איך האב אלע אנדערע אפטייק-מיטלען אויסגעפראוווט. דערפאר פיהל איך מיך פערפליכטעט אייך צו דאנקען און בעמערק אז איך וועל דעם אונשעצבארען מיטעל טאגאל עמפפעהלען אלע מיינע בעקאנטע אלס איינציג היילמיטעל צו רעוומאטיזם". אבער אויך ביי פערקילונגען און ענליכע ליידען ווירקען טאגאל-טאבלעטען שנעל און זיכער. אונשעדליך פארן הארץ, מאגען און אנדערע ארגאנען. צו בעקומען אין אלע אפטייקען.

רעוומאטיזם, פאדאגרע און ענליכע ליידען פעראורזאכען ווי באוואוסט וועקסעלשטאף-שטערונגען, דער קראנקער ארגאניזם ערצייגט צופיעל הארנזויער דאס בלוט דאגעגען גיבט נישט גענוג דעם שרעקליכען גיפט פון זיך ארויס. דערפאר אויב מען וויל זיך בעפרייען פון די רעוומאטישע און נערוועז-שמערצען, איז נישט גענוג איינצונעהמען מיטלען צום בעטויבען די שמערצען, מען מוז גיכער טראכטען צו בעזייטיגען די הארנזויער, וועלכע בעזעצט זיך אין פארם פון נאדעלשפיציגע קרישטאלען איז די מוסקולען, געלענקען, און אנדערע אבירים און אויך פערהיטען דאס אנזאמלען פון הארן-זויער אויף ס'נייע א מיטעל וואס דערפילט די דאזיגע אויפגאבע און איז עוקר מן השורש די קראנקהייט אויף א גאטירליכע] אופן, איז גראד טאגאל. און דערפאר טאקע האט מען מיט טאגאל דערגרייכט איבערראשענד גוטע רעזולטאטען אפילו אין

געוועזענער יודישער גובערנאטאר
אין אמעריקא געשטארבען

ניו-יארק, 7. יאנואר (יט"א טעלעגר.) אין עלטער פון 78 יאהר איז דא געשטארבען משה אלעקסאנדער. דער פערשטארבענער איז געווען צוויימאל גובערנאטאר אין שטאט אוהעדא. דאס איז דער איינציגער יודישער עמיגראנט אין אמעריקא, וואס איז דערגאנגען צו אזא הויכער מדרגה.

יודישע פאלקס-אוניווערזיטעט

שבת 8.30 אוונט וועט ד"ר ז. עלענבערג רעפערירען „די קוועלען פון געגענווערטיגען אנטיסעמיטיזם". זונטאג 8.30 אוונט וועט ד"ר. ש. רינגער רעפערירען „וואס איז אימפעריאל פאליטיק".

די הערליכסטע קלאסישע שאפונגען וועט זינגען דער פראכטפולער
„שיר-כאר" דינסטאג ד. 12 יאנואר 8.45 אוו.
אין „פילהארמאניע" לטובת דעם מעטאל האנדווערקער-צעך

SPLENDID

היינט און ווייטערע טעג! דער פרעכטיגער סעזאן-שלאגער!
צום ערשטען מאל געוויזען אין פוילען!
עס שטייגט איבער וואס איז ביז אהער געוויזען געווארען אויף דעם עקראן און געהערט לידער אין דער רוסישער שפראך.
רעזשי פון דעם געניאלען ענגלישען פודאווקין William Willerk א. ג.:

„ציגיינער-ליבע"

אין דער הויפטראלע די עקסצענטרישע, שעהנע, עלעגאנטע פילם-ארטיסטקע BRIGIDA HELM צו איהר ערשטען אויפטריט אין קלאנג-פילם

אין דער ראלע פון פייערדיגען ציגיינער JOSEF SCHILDKRAUT

רייצענדע מוזיק אויסגעפיהרט דורכ'ן וועלט-בערימטען ציגיינער-ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון RODE

בעמ.: אנהויב 6 נאכמ. פון 12—6 נאכמ. „א באל אין דער אפערע"

אינטערעסאנטע וועלט-נייעס אין בילדער

אינדיען אין פייער פונ'ם אויפשטאנד

לינקס אונטען: מאהאטמא גאנדי, איבער איהם — די יערוואדא-תפיסה, וואו גאנדי איז איצט געפאנגען. רעכטס אין דערמיט: א בילד, ווי אזוי די אינדיאנער פערברענען עפענטליך די ענגלישע סחורות, אויבען — דער ענגלישער וויצע-קעניג לארד ווילינגטאן, אונטען — דער פרעזעס פון אינדישען קאנגרעס, פאטעל, וועלכער איז אויך ארעסטירט געווארען.

אנדרעי מאגינא
דער פערשטארבענער פראנצ. קריגס-מיניסטער

פראנצויזישער קריגס-מיניסטער אנדרעי מאגינא, וועלכער איז שווער קראנק געווען אויף א געדערים-טיפוס, איז נעכטען געשטארבען. מאגינא איז געווען איינער פון די אנגעזעהנסטע מיניסטארען אין פראנקרייך.

בלוטיגע אונרוהען אין דמשק

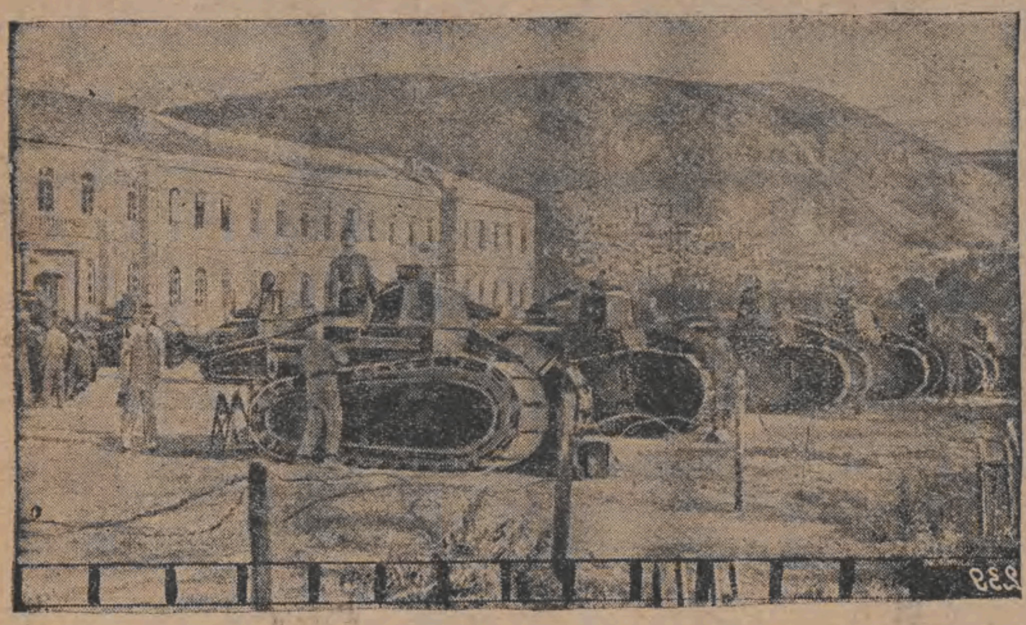

אין צוזאמענהאנג מיט די וואהלען צום סירישען פארלאמענט, האבען אין דמשק אויסגעבראכען שווערע אונרוהען. ערשט מיט דער הילף פון טאנקען זענען די אונרוהען דערשטיקט געווארען. אויפ'ן דאזיגען בילד זעהען מיר די גרויסע צאהל מאדערנע פראנצויזישע טאנקען פאר דער קאזארמע אין דמשק.

גענעראל גרעגער

וויל ברענגען צו א שלום צווישען קאנצלער ברינינג מיט היטלער'ן.

בילדער פון די געוואלדיגע פערפיילצונגען

צוליב די לינדע וועטערן און רעגענס זענען אין א סך ערטער פון מערב-אייראפא פארגעקומען גרויסע פערפלייצונגען. דא זעהען מיר די אייזענבאהן-ליניע אין ...ערץ-געביט איבערגעגאנגען פערפלייצט. [illegible] פאסאזשיר-פערקעהר קומט דערט פאר נאר אויף [illegible] פאסט-אויטאס.

דא זעהען מיר די ערשטע גרויסע דעמאנסטראציע פון די „רויטע העמדלעך" אין אינדיע, מיט זייער פיהרער אבדול גאפאר קהאן. ער איז ארעסטירט געווארען דורך דער ענגל. מאכט

ליבערמאַנס „לעצט וואָרט“ אין בריסקער פּראָצעס

נעכטן האָבן אויך אָפּגעגעבן זייערע לעצטע ערקלערונגען באַרליצקי, סאַוויצקי, דיבוֹאַ, פּראַגער

הײַנט און מאָרגן די לעצטע צוויי פּראָצעס-טעג; דינסטאָג פּסק-דין

דעפּוטאַט ה. ליבערמאַן

וואַרשאַ (טעלעפאָניש) דער נײַ־ריבמס־זאַל, וואָס ס'קומט פאַר דער „בריסקער“ פּראָצעס, איז הײַנט פון 9 אַ זייגער פרי געווען פול געפּאַקט. אַלע האָבן געוואָלט הערן, וואָס וועט זאָגן אין „לעצטן וואָרט“ דער ערשטער אָנגעקלאָגטער, דעפּ. ליבערמאַן, אַרום דאַלב עלף איז אַרײַנגעקומען דאָס געריכט און

דער פאָרזיצער האָט ערקלערט:

— דיזע אָנגעקלאָגטע דינגט דאָס רעכט פון לעצטן וואָרט. צי וויל דער אָנגעקלאָגטער ליבערמאַן דערפון גענוצן?

דעפּ. ליבערמאַן שטעלט אויף און זאָגט:

— יאָ.

און אַ ווײַלע אַרום הויבט ער אָן צו רעדן:

— הויכער טריבונאַל! דאָס געזעץ זעהט פאָר, אַז דאָס לעצטע וואָרט נאָך די רעדעס פון די צדדים געהער צו די אָנגעקלאָגטע. די דאָזיגע פאָרשריפט האָט אַ טיפן זין. נאָך די שטרײַטונגען פון די צדדים דאַרפן זיך אָנקוקן אויג אויף אויג דאָס געריכט און די אָנגעקלאָגטע. דער, וואָס קען צונעמען די פרײַהייט און דער, וואָס קען זי פאַרלירן. דאָס געריכט דאַרף אַרײַנקוקן אין דער נשמה, כדי צו וויסן ווער מען משפט.

כ'נעם אַ וואָרט נישט לשם רעקלאַמע, נאָר דאָס דוילע געריכט און דאָס לאַנד זאָל אין מאָמענט פון אַרויסטראָגן דעם אורטייל געדענקען אונזער גײַסטיגן מהות.

כ'וועל זיך בעמיהען צו ענטפערן אויף דער פראַגע, וועלכע האָט אַזוי שטאַרק געמאַטערט דעם ה' פּראָקוראָר פאַרוואָס האָבן מיר זיך נישט מודה געווען?

דער אָנוועזנדער אָנקלאַגער (אָנוועזנער איז נאָר פּראָק. ראַוזע) האָט זיך געוואונדערט פאַרוואָס מיר האָבן זיך נוט בעקענט צו דער שולד. פאַרוואָס איז ה' וויטאָס און איך נישט געגאַנגען אין דער תּפיסה מיט אַ ליד אויף די ליפּן, אַ שטילער מיט'ן ליד „די ערשטע בריגאַדע“. אויף אַנדערע פּראָצעסן וואָלט דאַן דער ה' פּראָקוראָר דערצעהלט מיט אַ געריהרטער שטים ווי מיר זענען געגאַנגען אין תּפיסה און ער וואָלט גע־ראַטן אויך אַנדערע דאָס צו טאָן. כ'וויים נישט, צי ס'איז אַזאַ גליק צו זײַן אָנגעקלאָגט דורך אַ פּוילישן פּראָקוראָר, אַז מ'זאָל זיך פעקענען צו נישט בעגאַנגענע חטאים.

דאָס גאַנצע לאַנד און העלסטוואַר־שווינליך אויך די הערען פּראָקוראָרען וויסען, אַז קיינער האָט נישט געפּלאַנט קיין רעוואָלוציע אין יולי 1930. אַז מיר האָבן זיך געגענזײַטיג פאַרטײַדיגט, פאַר געטענדיגט די הלומי דעות, אַז דער אומ־מעגלעכקייט, דער פּויער און דער אַרבעטער האָבן זיך געגעבן די הענד, כדי צו הויבן אויבער די פּאַרטייען דעם מאָראַלישן וועדט, כדי ס'זאָל דערשײַנען דאָס געזעץ און די מאָראַל, כדי צו דער־האַלטן די ריינקייט פון לעבן, ווען עס איז געקומען די ערשטע מלחמה פון אומ־אָפּהענגיגן פּוילן. האָט דאָס פאָלק אַרויסגעשטעלט דעם פּויער, ער זאָל רא־טעווען דאָס לאַנד. אין פראַנקרייך האָט מען דאַן אַוועקגעשטעלט אַ מענש, וועל־כער איז ס'גאַנצע לעבן געווען אַ פלוי־דערער און הגם ער האָט געהאַט געבן זיך פאַטש'ן, האָט מען גראַד אוים קעלמאַנסאָ'ן — אַנגערופן דעם פאָטער פון נצחון. און מיר, און ענגלאַנד פאָל האָבן געשטעלט בראש דעם פּויער, וועלכער האָט דערגרײַכט דאָס אייגענע וואָס קלעמאַנסאָ — געווען דער פאָטער פון נצחון. אויבער דעם קען מען נישט זאָגן ווענען אונז, אַז מיר זענען אַ קליין פאָלק.

ווי קאָמיש איז די בעהויפּטונג, אַז כ'דאָב געוואָלט רעטרוגקען דאָס לאַנד אין בלוט, ווײַל מאַרשאַל פּילסודסקי האָט אויסגעלאַכט מײַן אַרוואָקאַטען־פּראַק. וואָסערע פּרימיטיווישע אין אָפּ־שאַצען כאַראַקטערען! מיט וואָסערע רעכט האָבן די פּראָקוראָרען דערנאָ־דירט אויף אַזאַ אופן מײַן אונטעלעקט? נישט שנאה איז געווען דער מאָטיוו פון אונזער מעטיגקייט.

מיר גלויבן אין פאָלק, זיי גלויבן נישט. ס'האָט געמוזט קומען צו אַ קאָנ־פליקט.

ווען די מלחמה איז אויסגעבראָכן, האָבן די לעגיאָנען ערקלערט פּילסוד־סקי'ן פאַר אַ העלד. דער רוהם פון פּיל־סודסקי'ן האָט געשטעלט אין שאָטען קאָשטשיושקאָ'ס רוהם, און מיר אויף דער אַזוי גערופענער קראָקאָווער קאָנ־פעדעראַציע זענען געקומען צום אויס־פיהר, אַז דאָס פאָלק מוז צוריקגעהן צו די אידעאַלן פון קאָשטשיושקאָ'ן.

מיר האָבן געהאַנדעלט און גערוסט פון פאָלק, דאָס לאַנד בענקט נאָך אַ רעגי־רונג פון גוטע מענשן מיט אַ גוט האַרץ.

מ'האָט דאָ געזאָגט, אַז פּפּ"ס איז אין סמאַדיום פון פינאַנדערפאַל. אמת, מען שיקט אונז קאָנפידענטען און אַ פערשי־דענאַרטיגע האַלטאַ, אָבער צו בעווייזן דאָס, אַז די פּאַרטיי צופאַלט זיך ד...

דאַן רעדט ליבערמאַן ווענען די אָנ־גריפן אויף דער דעמאָקראַטיע און פאַר לאַמענטאַריזם.

דערפאַר האָבן גערופן די מאַסען קיין קראָקאָ און זיי געזאָגט: אײַער שטים מוז דינערן, ווען ס'ערט רעצידירט די פראַגע צו די פּאָליאַקן דאַרפן לעבן אין פרײַהייט. דאָס צוזאַמען דאָס פאָלק איז נישט קיין קאָנסעקווענץ פון צענ־טראַליזם, נאָר דער צענטראַליזם איז אַ קאָנסעקווענץ פון דער צוזאַמען פון פאָלק. אייניגע ווילן, אַז ס'פאָלק זאָל שטיצן אויף רעכט און אמת, אַנדערע ווילן כ'זאָל זיך שטיצן אויף דער בײַם.

איך וויים נישט וואָס עס ערוואַרט מיך — זאָגט ווײַטער ליבערמאַן, מעג־ליך, אַז איך וועל פאַלן פיזיש. איך וויים נישט צי עס וועט דאָס זײַן אַ באַ־יבוקע, אָדער עמיצער אין אַ מונדיר. אָבער דער מענש וועט נעפינען רעכטפער־טיגונג אין די ווערטער פון פּראָקוראָר. מאַרשאַל פּילסודסקי, אַרעסטירענדיג אונז, זאָל אונז געוואָלט האָבן אויס־לערנען דיסציפּלין. איך בין אָבער זי־כער אין דער גערעכטיגקייט פון געריכט.

עס רעדט דאַן באַרליצקי, וועלכער כאַראַקטעריזירט דעם פּראָצעס, בעצייכ־נענדיג איהם, אַז ער קומט פאַר אויף אַ בעפעהל און דער פּראָקוראָר קאָן נאָר דאָס זאָגן, וואָס מען בעפעהלט איהם.

פאָרזיצער: איך בעט זיך צו שיצען אויף פאַקטען.

באַרליצקי: דאָס איז מײַן אַכבערצייגונג.

פאָרזיצער: אײַערע איבערצייגונגען געהערן אונז נישט אָן.

באַרליצקי ענדיגט מיט ווערטער, אַז דאָס גאַנצע לאַנד וואַרט וואָס פאַר אָנ־אורטייל עס וועט פאַלען. צו דער אַטמאָ־ספער אויפ'ן געריכט האָט זיך אײַנגע־געבן.

נאָך אַ קורצער ערקלערונג פון בע־שולדיגטען סאַוויצקי'ן האַלט אַ לענגערע רעדע רעפּ. דיבואַ.

איך וואָלט זיך נישט געוואָלט בעגרי־צען מיט'ן „לעצטן וואָרט“ — זאָגט די־בואַ, ווײַל דאָס לעצטע וואָרט הייסט פאַר טײַדיגען און איך פיהל מיך נישט שול־דיג.

דאָס לעצטע האָט הײַנט גערעדט רעפּ. פּראַגער. ער האָט נישט געענדיגט און וועט מאָרגן פאָרענדיגען זײַנע ער־קלערונגען.

דינגט פרײַטאָג וועלען ווײַטער רעדן טשאַלקאַש, מאַסטעק און קערניק. מעג־ליך, אַז אויך וויטאָס זאָל הײַנט רעדן. שבת וועט זײַן דער לעצטער טאָג אין „בריסקער“ פּראָצעס. עס וועט דאַן פאָר־קומען אַ הפסקה אויף 3—4 טעג און דאַן וועט דינסטאָג אָדער מיטוואָך אַרויס־געטראָגן ווערן דער אורטייל.

—§—

שאַרפער גענעראַל-שטרײַק אויסגעבראָכן אין באָמבײַ

גרויסע צאָהל די הרג'עטע און פאַרוואונדעטע בעת בלוטיגע צוזאַמענשטויסע אין בענאַרעס

דאָס גאַנצע לעבן אין באָמבײַ אָפּגעשטעלט צוליב'ן אַלגעמיינעם שטרייק

באָמבײַ, 7 יאַנואַר (ספּעצ.) אין באָמבײַ איז זייט 4 טעג אַן אַלגעמיינער שטרייק, וואָס האָט פּאַראַליזירט דאָס גאַנצע לעבען. אין דער געשיכטע פון אינדיען איז נאָך אַזאַ גרויסער שטרייק נישט פאַרנאָטירט געוואָרען.

בלוטיגע צוזאַמענשטויסע מיט פּאָליציי

לאָנדאָן, 7. יאַנואַר (ספּ.) בעת אונרוהען אין בענאַרעס האָט די פּאָליציי מעהרערע מאָל געשאָסען אין המון. עס זענען פאַרהאַן 2 טויטע און 100 פאַרוואונדעטע. 10 שווער.

Teatr „BOMBA”

הײַנט פּרעמיערע

פון דער גרויסער קאַרנאַוואַל רעוויע אין צוויי טיילען — א.נ.

„SZALONY KARNAWAŁ“

מיט R. Gierasiński אין דער זינגער פון יוד. לידער

Tadeusz Faliszewski

אין דער שפּיץ פון אַרטיסטישען אַנסאַמבל

הײַנט 2 פאָרשטעלונגען 8.15 אָוו., 10.15 אָוו. פּרײַזען 1 זל.—4.50 זל.

לויד דזשאָרדזש פאָרט אויף צייל[אָן]

לאָנדאָן, 7 יאַנואַר (ספּעצ.) לויד דזשאָרדזש פאָהרט אָפּ אויף דער בינזעל צייל[אָן].

ענגלישע דעלעגאַציע צו דער רעפּאַראַציע קאָנפערענץ

לאָנדאָן, 7. יאַנואַר (ספּעצ.) אויף דער רעפּאַראַציע-קאָנפערענץ וועלען רעפּרעזענטירען ענגלאַנד אויסערן-מיניסטער סיר סימאָן און פינאַנץ-מיניסטער טשעמבערלען.

מאַרש פון די יאַפּאַנער אין כינע

לאָנדאָן, 7. יאַנואַר (ספּ.) די יאַפּאַנער זעצען ווייטער פאָר זייער מאַרש אין מאַנדזשוריען. הולואַי איז שוין בעזעצט געוואָרען. יאַפּאַניש מיליטער מאַרשירט אויף טיען-טסין וואָס וועט זײַן אַ ווייטערערטאַפּ אויפ'ן וועג קיין פּעקין.

די גענעראַלען פון צפון-כינא פאַרלאַנגען צו ערקלערען מלחמה יאַפּאַן.

CHROŃCIE WASZE OCZY
WASZ NAJCENNIEJSZY SKARB

STOSUJCIE ŻARÓWKI
PHILIPS ARGENTA

אַטענטאַט אויפ'ן וויצע-קעניג אין אינדיען?

לאָנדאָן, 7. יאַנואַר (ספּעצ.) אין אינדיען ווערען אָפּגעלייקענט די קלאַנגען וועגען אַן אַטענטאַט אויפ'ן וויצע-קעניג פון אינדיען.

טעאַטער און קונסט

הײַנט — סענסאַציאָנעלע פאָרשטעלונג

אין יודישען טעאַטער אין פילהאַרמאָניע

די הײַנטיגע פאָרשטעלונג אין יודישען טעאַטער אין פילהאַרמאָניע רופט אַרויס אַ בעזונדערן אינטערעס: ערשטענס איז דאָס די הויפּט-פאָרשטעלונג פון דער וואָך, ווײַל שבת איז דער פילהאַרמאָניע זאַל פאַרנומען מיט די קאַרנאַוואַל-בעלער און דאָס יודישע טעאַטער האָט נישט אויצט די מעגליכקייט שבת דאָרט צו שפּילען; צווייטענס, טראָגט די הײַנטיגע פאָרשטעלונג אַ ספּעציעל פײַערליכען כאַראַקטער, עס איז אַנ'אַרט יום-טוב פון אַלעמען און נײַעם יוד. טעאַטער, לכבוד דעם 50-יעהריגען יובילעאום פון דער יודישער סצענישער קונסט.

דאָס פּראָגראַם איז צוזאַמענגעשטעלט זעהר פאַרבענדיג און אינטערעסאַנט. חוץ דער עצם פאָרשטעלונג „בר-כוכבא“ „יאַנקעלע'ס חלום“ און „כאַנטשע“, ווערט געגעבן אויך אַ טשעכאָווער קאָנ־צערט-טייל נאָמער'ן נאָמען דער „גרויסער טעאַטער-פּאַראַר“. אין אויספיהרען דאָס רײַכע פּראָגראַם בעטייליגט זיך דער גאַנצער אַנסאַמבל פון פילהאַרמאָניע און פון קאַמעראַל-טעאַטער צוזאַמען מיט דער בעליבטער סופּרעטו רעגינאַ צוקער און רעזשיסער קאַרל צומבאַלוסט.

דער און די יודישע לידער דופען אַרויס שטורמישע אַפּלאָדיסמענטען בײַ די צו־שויער. אויסער דעם געפינט זיך אין „באַמבאַ“-אַנסאַמבל דער בעקאַנטער פּוילישער קאָמיקער ראַמואַלד גיעראַשינסקי.

פון קלאַנג-קינאָ „קאַרסאָ“

אין קלאַנג-קינאָ „קאַרסאָ“ געהט איצט אַ גרויסער 100-פּראָצ. קלאַנג-פילם אין 24 גרויסע אַקטען א. נ. „פייער“. דער פילם האָט האָט געהאַט גרויסען ערפאָלג אומעטום וואו ער איז דעמאָנסטרירט געוואָרען.

פון „אַררט“

„אַררט“ שפּילט טעגליך מיט ערפאָלג דאָס אַקטועלע פּראָגראַם אין 14 בילדער א. נ. „מ'לאַכט פון דער וועלט“.

הײַנט פרײַטאָג ווערט געגעבן 2 (פאָרשטעלונגען 7.45 און 9.45 אָוונד, מאָרגען שבת, 3 פאָרשטעלונגען 4 נ"מ. צו פאָפּולערע פּרײַזען) 7.45 און 9.45 אָוונד.

אַ קריסט זינגט אין „באָמבײַ“ יודישע לידלעך

דאָס רעוויו-טעאַטער „באָמבאַ“, וואָס שפּילט שוין איינגיגע וואָכען אין לאָדז, ווערט פון טאָג צו טאָג פּאָפּולערער בײַ די טעאַטער-בעזוכער. הײַנט קומט פאַר די רײַכע קאַרנאַוואַל פּרעמיערע א. נ. „דער ווילדער קאַרנאַוואַל“.

אין פּראָגראַם טרעט אויף דער קעניג פון די גראַמאָפאָן-פּלאַטען, טאַדעאוש פאַלישעווסקי, דער ערשטער קריסט אין פּוילען, וואָס פיהרט אויף אויף דער פּוילישער סצענע חסידישע יודישע לי־

LUNA

הײַנט גרויסע פּרעמיערע!

דער שענסטער מעלאָדישער וועלט-פילם פון מייסטער פון די אייראָפּעאישע רעזשיסערן Manfreda Noa

„דער טריומף פון וואַלץ“

פאַרשכורענדע ליבעס-סימפאָניע, געשאַפען אויפ'ן גרונד פון אונגעהויערע ליבעס פון רוישענדען לעבען פון קעניג פון וואַלץ Jana Straussa

אין די הויפּט-ראָלען:

Claire Roner, Ita Rina, Jan Stuve Fred Lercp, Wiktor Jamsen

דאָס אַלטע ווין איז מערליבט אין דעם יונגען שטראַוס און זײַנע הערליכע מעלאָדיעס, פייפענדע און זינגענדע געסלעך, שעהנע פרויען רינגלען אַרום דעם מייסטער, אַלץ מיט דעם טאַקט פון וואַלץ פון אַ קאַליידאָסקאָפּ טוישענדע בילדער, סובטעלע קינאָמעטאַמאָר, רעזשיסאָרסקי עפעקטען סענסאַציע פון פילם איז דאָס אַנטיילנעמען פון בעקאַנטען פידלער. אין דער שפּיץ פון העריליכען ציגײַנער-אָרקעסטער

JEANA GOLESEN

אויסערן פּראָגראַם

אָנהויב פון די פאָרשטעלונגען 4 נ.מ. שבת און חגאות 12 אַ זייגער מיטאָג.

ליטעראַרישער פאַמיליען-אָוונט

מיט דער בעטייליגונג פון יונגען שריפטשטעלער ש. בערלינסקי

הײַנט, פרײַטאָג, 8.30 אָוונט קומט פאָר אין צענטראַלען האַנדווערקער-פאַר־באַנד (פּאָלודניאָווע 4) אַ ליטעראַרישער פאַמיליען-אָוונט. דער דיכטער ש. בער־לינסקי וועט רעציטירען זײַנע נײַע שאַ־פונגען, וועלכע צייכענען זיך אויס מיט ווייער פאַרבינקייט און קערענגרויגער שפּראַך. ש. בערלינסקי איז אָנערקענט געוואָרען פון דער גאַנצער יודישער קריטיק און ער האָט זיך ערפאָלג פּשר פער־דינט. אויסער דעם יונגען דיכטער נעמט אויך אָנטייל די „לאָדזער יודישע טעאַ־טער סטודיע“ מיט אײַנאַקטערס, דעק...

דער אָוונט האָט אַרויסגערופען דעם פערדינטען אינטערעס און אונזער שטאָט...

פּראָטעסט-זיצונג

הײַנט פרײַטאָג 8.30 אָוונט אָרגאַ... אין די ציוניסטישע אַרבעטער-פּאַרט... „התאחדות“ אַ גרויסען פּראָטעסט־מי... טינג ווענען דער פּאָליטיק פון דער מאַנ... דאַט-רעגירונג אין ארץ ישראל, וועל... ראַט נישט אין אַכט גענומען די לאַג... אויפ'ן אַרבעטס-מאַרק אין ארץ ישראל... וואָס איז פּשיטא גנומען פאַר אַ גרעס... סערן צופלום נײַע חלוצים און האָט צו...

אַפּראַנט צימער

מיט אַלע בעקוועמליכקייטען זאָפאָרט איבערצוגעבען

אָפערטען אָפּצוגעבען אין דער אַדמיניסטראַציע פון „לאָדזער טאָגעבלאַט“ אונטער „B.“

Dr. med.
E. REICHER

ספּעצ. פאַר מענער-שוועכע בעהאַנדלונג
פּאָלודניאָווע 28. טעלעפאָן 210-93

נעהמט אָהן טעגליך פון 8 – 11 פרי און פון 5—6 אָוונד. זונטאָג פון 9—1 מיטאָג.

Dr. med. W. Eychner

אַקושער און פרויען-אַרצט
וואוינט איצט
צעגעלניאַנאַ 4 (נעבען קינאָ „טשאַרי“), טעל. 134-72
נעמט אָן פון 2.30—4 און פון 7—8 אָוונד.

אַנ'אָרט צו שלאָפען

עוועגטועל מיט אַ פּראַצאָווניע, בײַ אַנ'אָנשטענדיגע פאַמיליע. צו ערפאָהרען אין אַדמיניסטראַציע פון „לאָדזער טאָגעבלאַט“ אונטער M. N.

S. WATNICKA צאָהן-אַרצט

נאַרוטאָוויטשאַ 19, טעל. 125-48
נעמט אָן פון 10—2 נאָכמ. און פון 7—8.30 אָוונד

ווינער אָרטאָפּעדישע פּראַצאָווניע

אונטער דער אויפזיכט פון ספּעציאַליסט דר. לוביטש
מאַכט לויט גיפּס-מאָדעלען וואָקלאַדקעס נעגען פלאַט-פיס קינסטליכע פיס, אָרטאָפּעדישע גאָרסעטען און אַזאַ־רע טען א. ז. וו. Karola 5

Dr. med. N ROZEN

צאָהן-כירורג

צאָהן, קיפער, דזיאָנסלעס, גימען און צונג־קראַנקהייטען רענטגענאָדיאַגנאָסטיק.
אַנדזשעיאַ 7. טעל. 216-57.
נעהמט אָן פון 3—7 נ. מ.

Dr. med. J. BETTE

ספּעציאַליסט פון אינערליכע און קינדער קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Piotrkowska 6, tel. 144-95
נעמט אָן פון 8 ביז 11 פרי און 4—6 פון נאָכמ.

Dr. Wolkowyski

צעגיעלניאַנאַ 4
טעלעפאָן 216-90
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוועכע. אַלע-אַרט אַנאַליזע בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַלען.
נעמט אָן פון 9—2, און פון 5—9 אָוונד.
בעזונדער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

צו דער חתונה פון אונזער חשוב'ן שעף
ה' מ. לייזעראָוויטש
מיט פרל. ח. ר. קרוי
ווינשט פיל גליק
דאָס פּערסאָנאַל
פון דער פירמע לייזעראָוויטש

צו פערדינגען

אַ גוט אײַנגעפירטע בעקערײַ מיט 2 אייוועגס, און 2 שטובען מיט אַ קוך צו דינגען בײַם ווירט. צו ערפאָהרען בײַם אַדמיניס־טראַטאָר פון הויז נאַרוטאָוויטשאַ 24.

Dr. med. J.LUBICZ

כירורג און אָרטאָפּעד
פּאָלודניאָווע 9 — טעל. 183-17
ספּעצ. פון צוזאַמענשטעלען געבראָכענע הענד און פיס קראַנקהייטען פון ביינער און גלידער: שווינדזוכט (גרוזליצע), אַטראָפיום, רעמאַטיזם, פאַרקרימונגען פון פלייצעס, זשילאַקעס. היילונג מיט אײַנשפּריצונגען: אייגענע פּראַצאָווניע פון אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען. וואָקלאַנעס אויף פיס-שמערצען. קינסטליכע הענד און פיס (פּראָטעזן) גאָרסעטען, ברוכבינדן (באַסקעס) א.ז.וו.
נעמט אָן פון 3 ביז 5 נאָכמיטאָג.

Dr. med. EYCHNER JAKOB

ספּעציאַליסט פאַר אינערע- און קינדער-קראַנקהייטען
האָט זיך איבערגעציגען
טרודמיעסקאַ 12, טעלעפאָן 141-24
נעמט אָן טעגליך פון 6 ביז 8 אָוונד.

לאָדזער טאַגעבלאַט

„Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16 Skz. poczt. 16 אדרעס
טעלעפאָנען: רעדאַקציע 100-57, אַדמיניסטראַציע 100-47
דער רעדאַקטאָר נעמט-אָן פון 6 ביז 7 אין אָוונט
נישט בעשטעלטע מאַנוסקריפּטען ווערען נישט צוריקגעשיקט.

די פּאָליטיק פון דער וואָך

צי וועט קומען צו אַ יאַפּאַניש-אַמעריקאַנישער מלחמה? — די געשעהענישען אין אינדיען. — ערב דער ענטשיידונגס-און ענטוואַפנונגס-קאָנפערענצען.

דאָס יאָהר 1932 האָט זיך אָנגעהויבען זעהר שטורמיש. די פּאָליטישע לאַגע איז נאָך קיינמאָל נישט געווען אַזוי געשפּאַנט און אָנגעשטרענגט, ווי אין די לעצטע טעג. יעדער טאָג ברענגט נייע איבערראַשונגען, נייע געשעהענישען, וועלכע פערפלאָנטערן נאָכמעהר די אַזוי אויך גענוג פערוויקעלטע לאַגע.

בלי ספק געהערען צו די וויכטיגסטע געשעהענישען פון דער ערשטער וואָך פון יאָהר 1932 דאָס פערנעמען דורכ'ן יאַפּאַנישען מיליטער דעם לעצטען און וויכטיגסטען פּונקט אין מאַנדזשוריען, טשין-טשאָו, און די אַרעסטען און רעפּרעסיעס פון דער ענגלישער מאַכט אין אינדיען לגבי די פיהרער פון דער אינדישער אונאָפּהענגיגקייטס-בעוועגונג. די דאָזיגע צוויי געשעהענישען אויפ'ן ווייטען מזרח, וועלכע האָבען נישט צווישען זיך קיין שום געמיינזאַמעס, זענען אָבער עלול צוליב זייער פערנעם און בעדייטונג אַרויסצורופען נישט פאָראויסגעזעהענע אינטערנאַציאָנאַלע קאָמפּליקאַציעס.

די קלוגע יאַפּאַנער פיהרען אַ דורך קאָנסעקווענט און געשיקט זייער אימפּעריאַליסטישע פּאָליטיק. זיי האָבען נים פערנומען מאַנדזשוריען מיט שטורם, מיט אַמאָל, כדי נישט אַרויסצורופען געגען זיך דעם צאָרן פון דער וועלט און בעזונדערס נישט אויפצורייצען אַמעריקאַ און ראַטען-רוסלאַנד. דאָס איינגעמען מאַנדזשוריען איז צוגעגאַנגען ראַטעווייז. פערכאַפּט אַ שטיקעל טעריטאָריום און אָפּגערוהט זיך. געוואַרט אויף דער ווירקונג און די רעאַקציע פון די וועלט-מלוכות אויפ'ן דאָזיגען שריט. דערווייל האָט מען בערוהיגט די עפענטליכע מיינונג, אינטערהאַנדעלט מיט'ן פעלקער-בונד, און ווען דער ערשטער שטורם איז אַריבער, האָט מען פערכאַפּט נאָך אַ שטיק מאַנדזשוריען און ווידעראַמאָל געמאַכט אַ הפסקה. מ'האָט פערדרייהט דעם ווייטערדיגען מאַנדזשורישען ביסען מיט אַ פּאַציפיסטישער רעדע אויף דער סעסיע פון פעלקער-בונד און ווען מ'האָט זיך גוט פערפעסטיגט אין די פערכאַפּטע געביטען, האָט מען געשיקט די זעלנער ווייטער. איצט איז שוין כמעט גאַנץ מאַנדזשוריען אין די הענד פון די יאַפּאַנער. דער אַפּעטיט קומט אָבער, ווי בעוואוסט, מיט'ן עסען, און די יאַפּאַנער האָבען שוין איצט חשק אויך אויף פעקין.

דאָס האָט שוין אַרויסגעבראַכט אַמעריקאַ פון געדולד און זי האָט אַרויסגעשיקט איהר קריגס-פלאָט אויף אַ שפּאַציר איבער'ן שטילען אָקעאַן. די יאַפּאַנער האָבען זיך דערויף געריכט און זיי האָבען אויך זייער פלאָט געשיקט אַ ביסעל דורכשפּאַצירען זיך. יאַפּאַן ווייס גאַנץ גוט, אַז אַמעריקאַ און ענגלאַנד, וועלכע מאַכען איצט יעלות געגען דער פערכאַפּונג פון מאַנדזשוריען, זענען איצט נים גרייט צו פיהרען קיין מלחמה. זיי האָבען זייערע אייגענע דאגות און באָרען זיך מיט דער אַרבייטסלאָזיגקייט, מיט דער איבער-פּראָדוקציע און מיט'ן גאַנצען פּעקעל צרות, וואָס זענען פערבונדען מיט דעם אונגלויבליכען, כסדר וואַקסענדען ווירטשאַפטליכען קריזיס. פאַר כינא גופא האָבען די יאַפּאַנער נישט וואָס צו שרעקען זיך. הגם ס'איז איצט געקומען צו אַ פערשטענדיגונג צווישען קאַנטאָן און נאַנקין און ס'איז געשאַפען געוואָרען אַנ'איינהייטליכע נאַציאָנאַלע רעגירונג, הערשט איצט אין כינא אַזאַ כאַאָס, וואָס איז נאָך פיל גרעסער, ווי אין די צייטען פון בירגער-קריג אין יאָהר 1927. דאַן האָט די נאַציאָנאַלע בעוועגונג אין כינא געהאַט שוואונג, אינהאַלט און דער פערקערפּערער פון דער דאָזיגער בעוועגונג איז געווען דער נאַציאָנאַלער העלד טשיאַנג קאַי-שעק. די גאַנצע וועלט האָט געקוקט מיט שרעק און בעוואונדערונג אויף דער ערוואַכונג פון מזרח, און ווען דער זיגער פון דער פרייהייטס-בעוועגונג טשיאַנג קאַי-שעק האָט געשאַפען די נאַציאָנאַלע רעגירונג אין נאַנקין, איז זי תיכף אָנערקענט געוואָרען דורך אַלע מלוכות אַלס די רעפּרעזענטאַנץ פון גאַנצען כינעזישען פאָלק.

דער זיג פון דער נאַציאָנאַלער אידעע איז אָבער געווען נאָר אַנ'אויסערליכער, אַ לפנים'דיגער. די כינעזישע מאַסען זענען ווייטער געבליבען שקלאַפען און זיך פערדונגען צו יעדען גענעראַל, וואָס האָט געוואָלט ווערען אַ הערשער אין איינער פון די גרויסע כינעזישע פּראָווינצען. די אינערליכע קאַמפען האָבען נישט אויפגעהערט. אַפילו אין די ריהען פון „קאָ-מינטאַנג" גופא, ד.ה. די פּאַרטיי, וואָס האָט געוואָרפען די לאָזונג פון נאַציאָנאַלען קאַמף, איז געקומען צו אַ שפּאַלטונג און ס'האָט זיך געשאַפען אַ צווייטע רעגירונג, אין קאַנטאָן, וואָס האָט גע'טענה'ט, אַז נאָר זי רעפּרעזענטירט די כינעזישע נאַציאָנאַלע בעוועגונג.

די געשעהענישען אין מאַנדזשוריען און דער כסדר-וואַקסענדער כאַאָס אין גאַנץ כינא האָט געצוואונגען נאַנקין און קאַנטאָן צו שליסען צווישען זיך שלום, און אַלס קרבן פאַר'ן דאָזיגען שלום איז געפאַלען טשיאַנג קאַי-שעק. דאָס איז געווען אַנ'אָריגינעלער מזרח-דיקטאַטאָר, וועמענס קאָמפּעטענצען און מעגליכקייטען זענען געווען פיל גרעסער פון די מעגליכקייטען פון אונזערע אייראָפּעאישע דיקטאַטאָרען. ס'איז אַלזאָ געפאַלען איינער פון די מעכטיגסטע דיקטאַטאָרען אין דער וועלט.

די געשעהענישען אין דער וועלט געהען אָבער מיט אַזאַ גיכען טעמפּאָ, אַז מען האָט נישט קיין צייט זיך אָפּצושטעלען און מאַכען אַ הספד דער דיקטאַטור אין כינא. גיכער פעראינטערעסירט מען זיך איצט, צי קאָנען די געשעהענישען אין מאַנדזשוריען זיך פערציהען ווייטער, און אַרויסרופען אַ נייע וועלט-שריפה. בלי ספק זענען די בעציהונגען צווישען אַמעריקאַ און יאַפּאַן געשפּאַנט, אָבער ס'גלויבט זיך קוים, אַז די פעראייניגטע שטאַטען, וואָס האָבען איצט אַנ'אַרמעע פון 7 מיליאָן אַרבייטסלאָזע, זאָלען זיך וועלען אַריינלאָזען אין אַ מלחמה-אַוואַנטורע.

די ענגלענדער ווידער האָבען צו זינגען און צו זאָגען אין אינדיען. דער דורכפאַל פון דער קאָנפערענץ אַרום ראָנדען טיש האָט פערשטאַרקט די נאַציאָנאַלע בעוועגונג אין אינדיען, די אָנהענגער פון אַ פולשטענדיגער אונאָפּהענגיגקייט האָבען בעקומען אין אינדישען קאָנגרעס די איבערהאַנד, און מ'האָט דעריבער בעשלאָסען די אַקציע פון פּאַסיווען ווידערשטאַנד, וועלכע געהט פיל ווייטער און שאַרפער, ווי די פריהערדיגע אַקציע מיט צוויי דריי יאָהר צוריק. איצט רופט מען די הינדוסען נישט צו צאָהלען קיין שטייערען, נישט צו רעכענען זיך מיט די פעראָרדנונגען פון דער ענגלישער מאַכט און צו באָיקאָטירען אַלץ, וואָס שטאַמט פון ענגלאַנד. וואָלט די אַקציע נים אָנגעטראָפען אויף קיין שום ווידערשטאַנד מצד דער ענגלישער מאַכט, וואָלטען מיר געווען עדות פון אַנ'אָריגינעלער ערשיינונג, רעגירונגער היסטאָרישער ערשיינונג: אַ פאָלק בעפרייט זיך דורך פּאַסיוויטעט, דורך נישט פיהרען קיין קאַמף. די ענגלענדער וואָלטען אויטאָמאַטיש געוואָרען אויס בעלי-הבתים פון דעם גרויסען און רייכען אינדיען.

ס'איז נאָך אַ גרויסער ספק, צי די איצטיגע רעפּרעסיעס און די „שטאַרקע האַנד", וואָס די ענגלישע מאַכט ווענדעט איצט אָן אין אינדיען, וועט האָבען אַ וועלכע עס איז פּעולה, צי דאָס וועט נישט נאָך פערשנעלערן דעם פּראָצעס פון אינדיען'ס אונאָפּהענגיגקייט. אָבער קיין אַנדערער אויסוועג האָט די בריטישע מאַכט נישט געהאַט. זי וויל פּראָוואָצירען די הינדוסען צו אַנ'אַקטיווען קאַמף, צו אַנ'אַקטיווען ווידערשטאַנד. זאָל דערצו קומען, וועלען די ענגלענדער מיט זייער געשולטער אַרמעע און מעכטיגען פלאָט זיכער אַרויס אַלס זיגער און אָפּשוואַכען די אינדישע פרייהייטס-בעוועגונג אויף אַ לענגערער צייט. די פיהרער פון אינדיען ווייסען עס גאַנץ גוט. זיי האָבען אויסגעקליבען דעם פּאַסיווען ווידערשטאַנד נישט צוליב עטישע מאָטיווען, ווי אַ סך מיינען. גאַנדי פּרעדיגט דעם פּאַסיווען ווידערשטאַנד נישט, ווייל ער איז אַ געגנער פון יעדער אַרט בלוט-פערגיסונג, נאָר ווייל ער ווייס, אַז דאָס איז דער איינציגער און מעגליכסטער וועג צו בעזיגען די ענגלענדער. די פערהעלטנישען אין אינדיען זענען אַזעלכע, די שטימונג און די מענטאַליטעט פון די הינדוסען איז אַזאַ, אַז אין אַקטיווען קאַמף קאָנען זיי לאַנג נישט אויסהאַלטען, בעת אַ פּאַסיווען ווידערשטאַנד קאָנען זיי פיהרען אַ לאַנגע צייט. דערווייל איז די שפּאַנונג אין אינדיען דערגאַנגען צום העכסטען גראַד, און די נאָהענטסטע צייט וועט בעווייזען, צי די „שטאַרקע האַנד" פון די ענגלענדער איז נישט געקומען אין אינדיען צו שפּעט.

* * *

אַ חוץ די אַלע צרות האָט אייראָפּאַ איהרע אייגענע דאגות. די ענטשיידונגס-קאָנפערענץ און די ענטוואַפנונגס-קאָנפערענץ שטעהען פאַר דער טיר. אַלע דיפּלאָמאַטען לויפען אַרום פערהויזעט און זוכען אַ מעגליכקייט פון אַ קאָמפּראָמיס. דערווייל זענען די מיינונגס-פערשידענהייטען געוואַלדיג גרויס. דייטשלאַנד טענה'ט קלאָר און אָפען, אַז זי וועט נישט איינגעהן אויף קיין שום ויתורים, אַז זי איז מעהר נישט מסכים אויף אַ פערלענגערונג פון הובער-מאָראַטאָריום זאָל זיין אַפילו אויף גאַנצע 5 יאָהר. זי פערלאַנגט איינמאָל פאַר אַלעמאָל מ'זאָל ענדגילטיג שטרייכען די רעפּאַראַציע-חובות. פראַנקרייך וועט דערויף באַין אופן נישט מסכים זיין. אויך אַמעריקאַ קאָן דאָ קיין גרויסען פּועל'ן, ווייל זי וויל נישט שענקען איהרע מלחמה-חובות, און פראַנקרייך מאַכט די רעפּאַראַציע-פראַגע אָפּהענגיג פון דער פראַגע פון מלחמה-חובות. די ענגלענדער און די אַמעריקאַנער זוכען פאַר יעדען פּרייז צו געפינען אַ קאָמפּראָמיס, ווייל דער דורכפאַל פון דער רעפּאַראַציע-קאָנפערענץ בעדייט אויך אַ דורכפאַל פון דער ענטוואַפנונגס-קאָנפערענץ. מעגליך, אַז אין דער לעצטער מינוט וועט מען דאָך געפינען אַנ'אויסוועג. דערווייל אָבער איז די לאַגע זעהר געשפּאַנט און זי דערמאָנט שטאַרק די לאַגע פון יאָהר 1914.

בן משה

מיר מוזען ווערען אַ קראַפט

פון דעפּ. ד"ר י. ראָזענבלאַט

די ענטוויקלונג פון דער קולטור און דער ציוויליזאַציע געהט נישט בסדר אונאונטערבראָכען פאָראויס. פון צייט צו צייט קומען שטילשטאַנדען און אַפילו צוריקצוגען. ס'איז גענוג צו פערגלייכען דעם גייסטיגען צושטאַנד פון אייראָפּעאישען קאָנטינענט מיט 20 יאָהר צוריק און היינט. וואָס פאַר אַנ'אונגעהויערער אונטערשייד איז געגאַנגען זיין! די געשיכטע ווייזט אונז אַ סך ביישפּילען פון הויך-ענטוויקעלטע לענדער, וואָס האָבען דערגרייכט אַ גלענצענדען צושטאַנד פון קולטורעלער ענטוויקלונג און מיט דער צייט זענען זיי אַראָפּ פון דער וועלט-אַרענע און כמעט פערווילדעט געוואָרען. אַזעלכע געשעהענישען קומען פאָר על-פּי-רוב דורך גרויסע ערשיטערונגען פון פּאָליטישען כאַראַקטער. מלחמות שפּילען דאָ אַ גרויסע ראָל. מ'קען כלל נישט פערגלייכען דאָס אייראָפּאַ פון היינט צום אייראָפּאַ פון פאַר דער מלחמה. פּרינציפּען, וועלכע מ'האָט דאַן געמיינט, אַז זיי זענען שוין אַריין אין בלוט פון די מענשען, זענען היינט כמעט גענצליך פערגעסען געוואָרען. פאַר דער מלחמה פלעגט מען טייטלען מיט די פינגער אויף די לענדער, וואו טיילען פון דער בעפעלקערונג זענען פערפאָלגט געוואָרען צוליב זייער רעליגיע, אָדער נאַציאָנאַליטעט. אַזעלכע מלוכות פלעגט מען אָנרופען באַרבאַרישע, מ'האָט זיי געהאַלטען פאַר אָפּגעשטאַנענע, פאַר אַזעלכע, וואָס שטעהען נאָך אויף אַ נידעריגער ענטוויקלונגס-שטופע.

ווען מ'זאָל היינט צו טאָג מעסטען די וועלט לויט דעם מאַסשטאַב, וואָלט מען געמוזט קומען צו דער איבערצייגונג, אַז אַ סך לענדער זענען צוריקגעוואָרפען געוואָרען אין אַ צושטאַנד פון מיטעלאַלטער. די פויסט און דער שטעקען זענען היינט די וויכטיגסטע פאַקטאָרען פון מענשליכען צוזאַמענלעבען. מען שטעלט צונויף גאַנצע פּראָגראַמען, גאַנצע וועלט-אַנשויאונגען, און וועלכע דער לייט-מאָטיוו, דער עיקר שטיצט זיך אויף געוואַלט, אויף קראַפט!

ווער וואָלט געוואָלט גלויבען מיט אַ יאָהר 10 צוריק, אַז אין אַזאַ ציוויליזירטען לאַנד פון דענקער און פילאָזאָפען, פון קונסט און וויסענשאַפט, וואו די סאָציאַלע ענטוויקלונג האָט דערגרייכט אַ הויכע מדרגה, אַז גראָד דאָרט וועט אויפשטעהן אַ גאַנצע בעוועגונג, וואָס נעמט אַרום כמעט אַ העלפט פון דער גאַנצער בעפעלקערונג, וועמענס גרונד-אידעע בעשטעהט דערין, אַז די יודען זענען אַ נידעריגע ראַסע און דערפאַר מוז מען זיי צונעמען אַלע מענשליכע רעכט.

די ציוויליזאַטאָרישע טעטיגקייט פון די אייראָפּעער איז דאָך שטענדיג בעשטאַנען דערין, אַז מ'פלעגט די אַזוי גערופענע אייראָפּעאישע בעגריפען און אידעאַלען, די לאָזונגען פון פרייהייט, גלייכהייט און געזעצמעסיגקייט פערשפּרייטען צווישען די פעלקער, וואָס זענען געשטאַנען אויף אַ נידעריגער מדרגה פון קולטור.

היינט זעהט מען, אַז גראָד אין מיטעל-אייראָפּאַ פערשפּרייט זיך אַ וואָס גרעסערע פיינטשאַפט צו די מענשליכע מוחות. מ'רעדט אָפענע דיבורים. מ'ערקלערט ציניש, אַז דאָס, וואָס איז פאַר מיר נישט נוצליך, דאָס מעג מען צושטערען און פערניכטען. ווייל די לעבענס-בעדינגונגען אין דייטשלאַנד זענען געוואָרען שווער, ווייל די קאָנקורענץ איז גרויס אויף אַלע געביטען, פּרעדיגט מען אָפען, אַז מ'מוז פערניכטען אַ טייל פון די קאָנקורענטען, ד. ה. יודען, כדי ס'זאָל זיין מעהר פּלאַץ פאַר די אַזוי-גערופענע קערן-דייטשען. דיזעלבינע אַטמאָספערע און שטימונג הערשט אין אַ סך לענדער, וואו יודען וואוינען. אַפילו אין קאַנאַדע, וואו ס'איז פאַראַן אַ קליינער יודישער קיבוץ, וואו די בעפעלקערונג איז ערצויגען אויף עכט דעמאָקראַטישע טראַדיציעס, קומען צום אויסדרוק אַנטיסעמיטישע טענדענצען.

דאָס טרויעריגסטע פון דעם אַלעם בעשטעהט דערין, וואָס מ'בעטראַכט די אַלע ערשיינונגען אַלס אַ זעלבסט-פערשטענדליכקייט. מ'פיהרט דיסקוסיעס אין דער פּרעסע נישט מכח דער מאָראַלישער זייט פון דער זאַך, נאָר מכח די מיטלען, וואָס פיהרען אַמגיכסטען צום צוועק. ווער רעדט היינט פון אינטערווענצען פון מלוכות?

די מעכטיגע רוסישע אימפּעריע האָט געמוזט דולדען, אַז אויסלאַנד האָט אינטערוועניִרט אין יאָהר 1881 בעת איבער רוסלאַנד האָט זיך געטראָגען אַ כוואַליע פון פּאָגראָמען אויף יודען. אַמעריקאַ האָט אַפילו איבערגעריסען צוליב דעם די דיפּלאָמאַטישע בעציהונגען מיט רוסלאַנד. היינט האָט מען אויפגעשטעלט אַ נייעם פּרינציפּ, וועלכען מ'האָט דערפיהרט ביז צום אַבסורד. יעדע מלוכה איז ערלויבט צו מאַכען מיט איהרע איינוואוינער ווי איהר גלוסט זיך, אויב, למשל, דער קעניג זאָגו וועט איינפאַלען צו הרג'ען אַ [illegible] פון די איינוואוינער פון דער מעכטיגער אַלבאַנישער מלוכה, וועט די וועלט זיך נישט מעגען אַריינמישען, ווייל דאָס הייסט אָנגעריהרט די סוּווערעניטעט פון אַלבאַניען.

אַזוי טיף איז געזונקען די ציוויליזאַציע, אויף וועלכער אייראָפּאַ איז געווען אַזוי שטאָלץ.

בעי די דאָזיגע בעדינגונגען מוז מען זיך וואונדערען איבער דער נאַאיוויטעט פון אַ בעדייטענדער טייל יודען, וועלכע גלויבען, אַז מיט דרשות וועלען זיי איבערמאַכען די וועלט. מ'פערטרויט זיך ווייניג אין די כחות, וואָס האָבען דערפיהרט צו ענדערונגען אין די מענשליכע [illegible] און מ'איז טיף איבערצייגט, אַז ווען מ'וועט אויפווייזען אונזערע שונאים, אַז זייערע מעשים זענען נישט [illegible], נישט שעהן, וועלען זיי ענדערן זייער טאַקטיק. מיר געהען נאָך ווייטער. מיר טוען אַזעלכע זאַכען, פון וועלכע ס'פּנים ווערט רויט פאַר חרפה.

ווען ס'קומען פאָר אָנפאַלען אויף יודען, ווען אַ געביט ווערט צוגענומען פון יודישער טעטיגקייט, בעמיהען מיר זיך אויפצואווייזען, אַז די דאָזיגע האַנדלונגען זענען שעדליך פאַר'ן לאַנד גופא, און וועלכן דאָס קומט פאָר. דערפון איז נעדרונגען, אַז ווען דאָס וואָלט נישט געווען שעדליך פאַר דער בעטרעפענדער מלוכה, וואָלט עס געווען ערלויבט. די אַנטיסעמיטען ענטפערען דערויף מיט רעכט: איהר יודען זאָרגט זיך נישט פאַר'ן נוצען פון דער מלוכה. מיר אַליין ווייסען בעסער, וואָס ס'איז פאַר איהר גוט און וואָס שלעכט. אין אַלע יודישע צייטונגען אין דער וועלט געפינען זיך אַרטיקלען מיט דער בעהויפּטונג, אַז די פערפאָלגונגען געגען יודען ברענגען שאַדען דער מלוכה, וואו זיי קומען פאָר.

דער פערשטאָרבענער סטוּאַרט סאַמועל האָט דערצעהלט דעם שרייבער פון די שורות, אַז ער האָט אַמאָל געזאָגט אַ זעהר וויכטיגען פּוילישען מלוכה-מאַן, אַז די לענדער, וואָס רודפ'ן יודען, געהען מיט דער צייט אונטער. [illegible] האָט ער געמיינט צו פערטרייבען דעם אַנטיסעמיטיזם אין פּוילען. גראָד היינטיגע צייט, ווען [illegible] פון [illegible] זענען געוואָרען [illegible], ווען [illegible] אויך אין די [illegible] אַפילו פון [illegible], אַז דער שטאַרקערער מעג זיך אַלץ ערלויבען. ווייל מען ווירקען מיט נאַאיווע דרשות. דאָס מאַכען נישט אויף קיינעם קיין שום איינדרוק.

היינט אָנערקענט מען נאָר מאַכט, קראַפט, [illegible], מיר יודען, וואָס זענען צעשפּרייט און צעזייעט איבער דער וועלט, זענען אומעטום די שוואַכע, אָבער [illegible] מיר מיט זיך פאַר אַ מאַכט, מיט וועלכע מ'וואָלט זיך גערעכענט, ווען מיר וואָלטען פערשטאַנען צו קאָנסאָלידירען דאָס אַמאָליגע יודענטום, אויסנוצען די איינצעלנע איינפלוסען און די איינצעלנע מאַכט-פּאָזיציעס, וועלכע יעדער טייל פון יודענטום פערמאָגט. אַזוי לאַנג ווי מיר וועלען נישט פערשטעהן, אַז אין דער שאַפונג פון יודישער מאַכט ליגט דאָס איינציגע מיטעל, די איינציגע מעגליכקייט צו שיצען אונז געגען אַלע מלוכות און פערפאָלגונגען — וועלען אונזערע שטימען אַזוי ווייניג געהערט ווערען, ווי די שטים פון אַ [illegible] אין מדבר.

30 יאָר „אהל-יעקב"

פון שמואל לעוו

אויב די ציוניסטישע וועלט בכלל פּייערט איצט דעם דאָפּעלטען יובילעאום פון חבת ציון און קרן-קימת-לישראל — פּייערט איצט דאָס ציוניסטישע וועלטעל בעי אונז אין לאָדז, אין פּוילישען מאַנטשעסטער אַ דרייפאַכיגען יובל, ווייל עס ווערט איצט 30 יאָהר, ווי ס'איז געגרינדעט געוואָרען אין לאָדז די ציוניסטישע שוהל „אהל יעקב".

עס איז געווען די צייט פון גרויסען בין השמשות. דאָס יודישע פאָלק איז געשטאַנען אויפ'ן שוועל פון אַ נייעם לעבען. די גרענעצען פון איבערגאַנג פון השכלה-פּעריאָד צום ריינעם יודישען נאַציאָנאַליזם זענען נאָך געווען פערטושט. מ'האָט זיך נאָך נישט געקאָנט מאָלען אַפילו די שטריכען פון קומענדיגען לעבען.

אין יענער צייט האָבען עקזיסטירט אין לאָדז צוויי בעזונדערע, אונאָפּהענגיגע פעראיינען, פאַר וועמען עס האָט שוין געשוועבט דער ריינער ציוניסטישער אידעאַל. דאָס זענען געווען די פעראיינען: „בני יעקב" און „שלום ציון". די דאָזיגע צוויי אגודות האָבען זיך שפּעטער פעראייניגט און געגרינדעט אַ בשותפות'דיגע שוהל „אהל יעקב". אַלס יסוד פאַר דער גרינדונג פון דער שוהל האָט געדינט די לאָזונג: „קיום האומה, בנין הארץ ותחית השפה". די דאָזיגע שוהל, וואָס איהר פייערליכע ערעפענונג איז פאָרגעקומען אין יאָהר תרס"ב, האָט זיך דאַן גערופען אָפיציעל: „בית הכנסת הציוני אהל יעקב", אָבער צוליב פּאָליטישע טעמים האָט מען אין יענער צייט געמוזט אונטער'ן דרוק פון די מאַכט-אָרגאַנען, דאָס וואָרט „ה צ י ו נ י" אַרויסוואַרפען.

און ס'איז נאָך קיין וואונדער נישט, וואָס דער היינטיגער יובילעאום פון „אהל יעקב" פאַלט אויס גראָד מיט'ן יובילעאום פון קק"ל און חבת ציון-בעוועגונג. זיי זענען נישט בלויז גלייכיעהריגע, נאָר אויך גלייכווערטיגע. „אהל יעקב" האָט רעאַליזירט דאָס, וואָס די חובבי ציון און גרינדער פון קק"ל האָבען געפּרעדיגט. און „אהל יעקב" האָבען געפונען אַנ'אָפּקלאַנג אַלע וויכטיגע געשעהענישען, וועלכע האָבען געטראָפען אונזער פאָלק אין די לעצטע 30 יאָהר. די ליידען און פריידען, די פּיינליכע איבערלעבענישען און גרויסע ערהאַבענע שמחות — דאָס אַלץ האָט געפונען זיין אָרט אין „אהל יעקב". „אהל יעקב" האָט מיטגעמאַרשירט מיט'ן יודישען לעבען. ער האָט געדינט אַלס פ ע ס ט ו נ ג פאַר'ן נאַציאָנאַלען יודישען גייסט. ס'איז כדאי צו דערמאָנען, אַז אין יענער צייט איז יעדע ציוניסטישע אַרבייט געווען עפענטליך שטרענג פערבאָטען. די גאַנצע ציוניסטישע אַרבייט איז דאַן אָפּגעטאָן געוואָרען אין דער שוהל. קיין אויג זאָל נים זעהען און קיין פויגעל זאָל נישט הערען. און דאָ, אין די פיר ווענט פון „אהל יעקב", איז אָפּגעטאָן געוואָרען די שטילע, אָבער קאָלאָסאַלע גרויסע אַרבייט. די דאָזיגע שוהל האָט אַריינגענומען אין זיך דאָס בעסטע פון ציוניסטישען לאָדז. דאָרט פלעגען פאָרקומען שטענדיג די זיצונגען און פערזאַמלונגען פון די פיהרער פון דער לאָדזער ציוניסטישער בעוועגונג. דאָרט פלעגען זיי איינקנייטשען דעם שטערן פון עוסק זיין אין דער פערווירקליכונג פון ציוניסטישען אידעאַל. פון דער „אהל-יעקב" בימה האָבען אין משך פון די 30 יאָהר געהאַלטען זייערע פאָרטראַגען די גרעסטע יודישע פערזענליכקייטען און פיהרער. ס'איז כדאי דאָ לזכרון אויסצורעכענען כאָטש איינינע פון די דאָזיגע רעדנער: ד"ר ברוידע, די רבנים יצחק נוסבוים, י. י. ריינעס, י. ל. קאָוואַלסקי, י. בראָדט, י. ל. זלאָטניק, ד"ר שמחוני, ד"ר י. קלאַצקין, ד"ר שמריהו לעווין, מ. מ. אוסישקין, ת. ג.

(ענדע זעה זייט 10)

בריף פון גענשא-גאַס

— ספּעציעל פאַר'ן „לאָדזער טאַגעבלאַט" —

פון י. פּערלמוטער

ידידי! דו בעטסט מיך, אַז איך זאָל דיר מאַכען אַ מין „רעמאַנענט" און אונטערציהען דעם ס"ה פון'ם פערגאַנגענעם יאָהר בעי אונז אויף גענשא גאַס. און טאַקע, שרייבסטו מיר אין דיין בריוועל, איז נאָך אַ ביסעל פריהצייטיג, ווייל מען האָט נאָך אודאי נישט אַלץ אונטערגעצויגען און נישט אַלץ גענוי אויסגערעכענט, בויסטו גרייט באַדיי צו וואַרטען אַ ביסעל, אַבי איך זאָל דיר קאָנען אַלץ גענוי איבערגעבען, ווייל אַלס אַלטער לאָדזער פאַבריקאַנט אינטערעסירט דיך דאָס זעהר און זעהר.

ידידי! לויט דיין פראַגע, וואָס דו שטעלסט מיר, זעה איך, אַז דו געדענקסט נאָך גוט יענע צייטען, ווען אויף דער גענשא גאַס זענען געווען קליינע פענסטערלעך מיט גרויסע אָנגעשטאָפּטע לאַגערס סחורה. אַלס אַנ'אַמאָליגער מיטאַרבייטער אין אַ גרעסערער פירמע קאָן איך דיר זאָגען, אַז די אַלע שטיבער מיט די אַלע פּאָליצעס סחורה, וואָס דו האָסט דאַן געזעהען, זענען באמת נאָר געווען סאַמע מוסטערן, אַט אַזוי זיך, צו לייזען לאחדים, אַ שטיקעל, צוויי. די אמת'ע, די ריכטיגע לאַגערס, זענען נאָר געלעגען אין די קעלערס, אין די שפּייכלערס, געפּאַקט אין באַלען, סאָרטירט און נומערירט „וואַגאָנווייזע", און דאַן, זעהסטו, איז ווירקליך אַ „רעמאַנענט" געווען אַ גאַנץ געשעהעניש, אַנ'[illegible]. צוויי וואָכען האָט מען נישט אַרויסגעגעבען קיין סחורה פון'ם לאַגער — צוויי וואָכען זענען אַלע מחות מיט אַלע בוכהאַלטערען, מיט אַלע מענשען געווען רק פערנומען מיט'ן רעמאַנענט, מיט חשבונות, מיט אָפּרעכענונגען וכדומה —

אָבער דאָס אַלץ איז געווען אַמאָל. היינט זענען בעי אונז אויף גענשא שוין, ב"ה, דאָ גרויסע שוי-פענסטער, אָבער דערפאַר קליינע לאַגערלעך. איין בליק דורכ'ן פענסטער — און דו האָסט שוין דעם גאַנצען לאַגער אויפ'ן אויג, מיט די אַלע רעשטלעך אויפגעוויקעלט אויף די גראָבע, דיקע ברעטלעך, מ'זאָל כאָטש מיינען, אַז ס'איז עפּעס דאָ, „כדי לסמא את העין" — מעהר נישט. און דער רעמאַנענט איז נישט, ווי דו שטעלסט דיר דאָס פאָר. ס'איז שאַ-שטיל, מען הערט נישט, מען זעהט נישט. ס'איז נישטאָ בעי וואָס, און איך קאָן דיר נאָר ענטפערן מיט די זעלבע ווערטער, וואָס מיין אַלט-יעהריג [illegible] האָט מיך אַמאָל מקבל פנים געווען, בעת איך האָב אַרויסגעשלעפּט אַ שווערע, אייזערנע קאַסע צו מיר אין שטוב אַריין: — מאַמושי, [illegible] זי מיך, ס"ה האָסטו געהאַט אַ קליין ביסעלע געלד, האָסטו דאָס אויסגעגעבען אויף די אייזערנע קאַסע, און וואָס ווילסטו איצט האָבען דאָרט אַריינצולייגען ??...

קיין גרויסע מאַיאָנטקעס האָבען מיר שוין פאַראיאָהרען אויך נישט געהאַט, נו, אַ ביסעל האָבען מיר בעצאָהלט פּאָדאַטקעס, אַ ביסעל דירה-געלד, נו, מענשען אויך, און אַ ביסעל האָבען מיר גלאַט צוגעלייגט, צוליב דער פּרייזען-ירידה פון די סחורות, וואָס זענען דאָס יאָהר ביליגער געוואָרען פון וואָך צו וואָך, און קיין גרויסע פערדינסטען זענען בעי אונז קיינמאָל נישט געווען. דעם ס"ה, דאַכט מיר, קאָנסטו דיר שוין איצט אַליין מאַכען, בנאמנות, ווייסט אסור קיין טעות נישט האָבען, און אונטערשטרייכען פּשוט מיט צוויי ווערטער „פחות ממשהו"...

נאָר אויב ס'איז יאָ, זעהסטו, עפּיס געשעהען די לעצטע וואָך אין אונזער וואַרשאַווער סוחרים-געזינדעל, און דער מאַנופאַקטוריסטען-פעראיין פון גענשא 14 האָט אַזש געפונען פאַר נויטיג צוזאַמענרופען אַנ'אַלגעמיינע פערזאַמלונג, כדי מודיע צו זיין ברבים וועגען די גרויסע הנחות, וואָס דער לעצטער „רזשעמיעסלניק אוסטאַוו", האָט אונז מזכה געווען, אַז פון יעצט אָן און ווייטער וועלען סוחרים נישט דאַרפען צאָהלען מעהר, ווי אַ האַלב פּראָצענט אָבראָטאָווי, און דער גרויסער סוחרים-פעראיין (המכונה ווישלוצקי'ס חדר) האָט אַפילו נישט געקאָרגט צו שיקען אַ שליח מיוחד, וואָס האָט זיך געריהמט מיט כל מאמצי-כח פערשטעהן צו געבען, אַז די גרויסע, די געוואַלדיגע ישועה האָט פאַר אונז אויסגעפּועל'ט נישט קיין אַנדערער, ווי נאָר דער סוחרים-פעראיין (מיט ווישלוצקי'ן בראש) — זעהסטו, דאָס, ידידי, געפין איך שוין פאַר נויטיג דיר צו געבען פערשטעהן בנוסח ספרד, און זיך מיט דיר דורכצושמועסען אַזוי ווי מיר זענען געוואוינט מדי שבוע בשבוע, מיט אונזער שפּראַך, און מיט אונזער לשון, כדי דו זאָלסט, ח"ו קיין טעות נישט האָבען און מיינען, אַז דאָס איז לטובתנו, ווייל ס'איז נאָך דאָ אַ „מאן דאמר", וואָס זאָגט פּונקט להיפוך, אַז „הכנסה זו הוצאה קריא"...

באמת קאָן איך זיך עפּיס נאַרנישט אָריענטירען און מאַכען אַ גענויען חשבון, צי מיר וועלען סוף כל סוף מותר זיין דאָס יאָהר? און צי די שטייערען-שרויף מיינט באמת אונז עטוואָס כאָטש נאָכצולאָזען. ועתה תא שמע: אין דעם „רזשעמיעסלניק אוסטאַוו", וואו ס'איז אָפּגעדרוקט, אַז מיר וועלען נאָר צאָהלען פון איצט אָן נישט מעהר ווי אַ האַלב פּראָצענט פון'ם אומזאַץ, איז עפּיס דאָ אַזוי פיל תנאים, מיט אַזויפיל ספקות, אַז איך ווייס נישט, צי ס"ה צוויי פּראָצענט סוחרים וועלען קאָנען נהנה זיין דערפון. קודם כל, אויב דו ווילסט נהנה זיין פון דער הנחה, מוזטו קודם אַריינטראָגען בעי אַ 700 זל. פאַר אַ צווייטער גילדע פּאַטענט, דערנאָך מוזטו תיכף איינפיהרען „ביכער" מיט אַ נעהעריגער בוכהאַלטעריע. און טאַמער וועט ח"ו חנה דוואָשע פון קורטשעוו האָבען געקויפט 6 מעטער פלאַנעל און דאָס וועט נישט זיין קאָפּירט בעי דיר אין בוך, המכונה קאָפּיאַל, וועסטו שוין האָבען צו זינגען און צו זאָגען און די גאַנצע מעשה וועט זיין אַ „דבר המוטל בספק"...

דערפאַר, זעהסטו, איז אין זעלבען נומער „דזש. אוסטאַוו" געדרוקט מיט פעטע אותיות אויף אַ צווייטען מקום, אָהן תנאים און אָהן ספקות, אַז צוועלף פּראָצענט צו עלעקטריע וועסטו שוין זיכער בעצאָהלען, און 3 פּראָצ. צום דירה-געלד אויך שוין אָהן ספק, בלי חרטה ובלי דעה — אויסער נאָך עפּיס קליינינקייטען...

און אַצינד זיי אַ נאַר און פערשטעה, וואָס דער חכם האָט אין זינען און וואָס מען מיינט באמת: צי מיינט מען ווירקליך אַ ביסעל צו פערלייכטערן דעם מצב.. און קודם כל די סוחרישע ספערען, וואָס זענען אַזוי געדריקט און געשטיקט אונטער דער שטייערען-שרויף, זאָלען קאָנען אַ ביסעל אָפּאָטעמען און קומען צו זיך, והנחה הנחה ממש, 1 האַלבער פּראָצענט יוכיח, אָדער ס'איז נאָר אַ מאַנעווער אַזעלכער, און אַלץ בלייבט ביים אַלטען, והא ראיה, אַז מען האָט נאָך פערגרעסערט די שטייערען...

ווייסט, ווי ס'קומט מיר פאָר, ווי די מעשה מיט יענע צוויי ישיבה-בחורים...

ס'האָבען זיך אַמאָל צוויי ישיבה-בחורים געשפּאַרט, ווי אַזוי ס'וואַקסט אַ מענש. איינער האָט געזאָגט, אַז אַ מענש וואַקסט פון אויבען, והא ראיה, אַז מען שטעלט אַנידער אַ ראָטע זעלנער אויף אַ גלייכען פּלאַץ, איז דער, וואָס איז העכער, שטאַרט אַרויס אין דער הויך פון אויבען, און דאָס איז דער בעסטער סימן, אַז אַ מענש וואַקסט פון אויבען...

קומט דער צווייטער און טענה'ט פּונקט להיפוך: אַז אַ מענש וואַקסט פּונקט נאָר פון אונטען, והא ראיה, אַז איך באָרג בעי מיין יונגערען ברודער די קאַפּאָטע, איז זי מיר קורץ דווקא פון אונטען...

יעדער האָט זיך זיינע ראיות, מיט זיינע איבערצייגונגען, אַז ס'איז אַזוי, ווי ער זאָגט.

די זעלבע ראיות מיט די זעלבע איבערצייגונגען האָסטו געקאָנט הערען בעי אונז אויף דער פערזאַמלונג און סוף כל סוף ווייסען מיר נישט, וואו מיר האַלטען אין דער וועלט: צי מיינט מען באמת אונז צו לאָזען אַ ביסעל וואַקסען און מיר זאָלען כאָטש לכל הפחות זיך קאָנען פון יעצט אָן אַ ביסעל אויסגלייכען, צי ח"ו פערקעהרט, (אבי יסר אתכם בשוטים ואני איסר אתכם בעקרבים), און מיר וועלען האָבען פון איצט אָן נאָך פיל מעהר צו צאָהלען... און די גאַנצע נאָוועלע איז נאָר אַ כסות עינים און אַלץ בלייבט ביים אַלטען...

איך האָב דאָס מיינע געטאָן און דיר געשריבען „כלה כמו שהיא", אַזוי ווי די זאַך בעשטעהט, לויט מיין אויפפאַסונג, ואתה הסליחה.

ידידך
יוסף

באָראַה און היטלער

פון ד"ר א. קאָראַלניק

איך וואָלט אייגענטליך געדאַרפט אָנהויבען מיט אַנ'ענטשולדיגונג פאַר דעם אַמעריקאַנער סענאַטאָר. אַוועקשטעלען זיין נאָמען אויף איין ליניע מיט דעם נאָמען פון אַדאָלף היטלער איז באמת אַ בעליידיגונג. אָבער, ווען איך טו עס פאָרט, איז דאָס נישט דערפאַר, ווייל איך וויל געפינען, אויפווייזען עפּיס אַ שייכות, אפילו די מינדסטע, די ווייטסטע, צווישען די צוויי מענשען, נאָר דערפאַר, וואָס אַדאָלף היטלער אַליין האָט געהאַט די חוצפה, אָדער די פּשיטות, צו דערמאָנען אין זיין לעצטען אינטערוויו מיט דער פּרעסע — דעם אינטערוויו, וואָס האָט אָנגעמאַכט אַזאַ שטאַרקען רושם אויף ביידע קאָנטינענטען — דעם נאָמען פון סענאַטאָר באָראַה, „דעם איינציגען מענשען אין אַמעריקא, וואָס פאַרשטעהט מיך". סענאַטאָר באָראַה האָט זיכער אויך געלייענט דעם אינטערוויו, האָט אויך געזעהען זיין נאָמען אין דעם בעריכט, און האָט נישט רעאַגירט.

באָראַה האָט געשוויגען. וואָס מיינט דאָס שווייגען? מיינט עס, לויט דעם באַקאַנטען וואָרט — צושטימען? אָדער איז עס פּשוט פאַראַכטונג? אָבער עס זענען דאָ פאַלען, ווען פאַראַכטונג אַליין איז נישט גענוג. אָפט איז שווייגען פּונקט אַזוי רעמענישדיג, ווי רעדען. און ווייל איך קאָן נישט פאַרשטעהן, וואָס היטלער האָט געמיינט, און ווייל איך קאָן נאָך ווייניגער פאַרשטעהן, אין וואָס איז סענאַטאָר באָראַה מסכים מיט היטלער'ן — אויב ער איז בכלל מסכים מיט איהם — וואָלט עס געווען זעהר וויכטיג, סיי פאַר אַמעריקא, סיי פאַר אייראָפּא, אַז מר. באָראַה זאָל גראָד דאָס מאָל נישט מאַכען קיין אויסנאַהם, זאָל נישט ווערען אונגעטריי צו זיך און נישט איינוויקלען זיך אין מאַנטעל פון שווייגען.

מען האָט שוין אָנגעוויזען אין דער „גרויסער פּרעסע" פון אַמעריקא, אַז דער גאַנצער מאַראַטאָריום אַרום היטלער'ן איז איבערטריבען. לויט דעם טאָן פון די אַרטיקלען און דעם פּלאַץ, וואָס די צייטונגען האָבען אָפּגעגעבען פאַר דער היטלעריאַדע, האָט מען געקאָנט בעקומען דעם איינדרוק, אַז אָט־אָט נעמט שוין אַדאָלף היטלער איבער די מאַכט, אַז עס איז שוין גאָר נישטאָ קיין רעגירונג אין דייטשלאַנד, אַז אַלע פּאַרטייען זענען צושמעטערט, און אַז די איינציגע מאַכט אין דייטשלאַנד איז אַדאָלף היטלער און זיין שוואַרצע חברה.

אָבער איז עס טאַקע אַזוי? דערווייל שטעהט נאָך די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע „געוועהר ביי פוס", שטעהט אַ צעהן מיליאָנען אַרמיי אַרבייטער, אָרגאַניזירט, פאַרבאַריקאַדירט; שטעהען די געווערקשאַפטען, וואָס האָבען אַ געוואַלדיגע מאַכט, וואָס קאָנען אין איין מאָמענט פּאַראַליזירען דאָס גאַנצע לעבען פון דעם לאַנד; שטעהען די קאָמוניסטען, און אפילו די ליבעראַלען און קאַטאָליקען זענען אויך נישט אינגאַנצען אויסגעשטאָרבען. איז דען באמת עמיצער אַזוי נאַאיוו צו גלויבען, אַז מאָרגען, אָדער איבערמאָרגען, אַז אפילו נאָך די דייטשע רייכסטאַג־וואַהלען וועלען אַלע סאָציאַליסטען, קאָמוניסטען, און דעמאָקראַטען פּשוט אַנבויגען די קעפּ, כדי היטלער זאָל זיי אָפּהאַקען? איז דען דאָ איין בעאָבאַכטער, וואָס זאָל זיין אַזוי קינדיש און אונוויסענד אין דער פּאָליטיק צו מיינען, אַז „רעוואָלוציעס" ווערען געמאַכט אַזוי, ווי היטלער מיינט, אָדער וויל? פּשוט — אַ דעקרעט פון דעם פּרעזידענט: אַלע פּאַרלאַמענטען ווערען אָפּגעשאַפט, די סאָציאַליסטישע און קאָמוניסטישע פּאַרטייען ווערען פאַרבאָטען, די יודען אויסגעשיילט, די חובות אָפּגעשטעלט, און נאָך נישט, און קיינער וועט זיך גאַרנישט אַנטקעגענשטעלען?

איך רעד שוין נישט פון די אינטערנאַציאָנאַלע פאָלגען. פראַנקרייך וועט זיכער נישט פאַרלייגען די הענד און וואַרטען ביז היטלער וועט זי אַטאַקירען. און פּוילען פאַרשטעהט אויך אַ וואָרט. אַ כּיון — די פערהעלטנישען, וואָס זיי פיהרט איצט מיט סאָוויעטען־רוסלאַנד ווענען אַ שוץ־בונד און פאַל פון אַנ'אַטאַקע. און ווער קאָן אַנפאַלען אויף פּוילען — חוץ היטלער־דייטשלאַנד?

אָבער אויך דאָס איז נישט דער עיקר. היטלער וויל גאַרנישט צוריק בעקומען די „פאַרלוירענע פּראָווינצען". ער איז גאַרנישט אַזאַ פּאַטריאָט און אידעאַליסט. ער האָט מקריב געווען דרום־טיראָל, אַנ'עכט־דייטשע פּראָווינץ, וואָס די איטאַליענער האָבען אַוועקגענומען ביי עסטרייך, ער, היטלער, האָט מוחל געווען מוסאָליני'ן זיין פּאָליטיק פון אויסראָטען די דייטשע קולטור און שפּראַך, ווייל דאָס איז מוסאָליני, דער פאַשיסט און היטלער'ס כוונה, זיין מאַגיע, איז נישט מאַכען דייטשלאַנד גרויס, נאָר מאַכען זי קליין און קלענער. ווי זי איז: מאַכען זי פאַר אַ לאַנד פון שוואַרצע מאה'ניקעס, פאַר אַ לאַנד פון מיטעלאַלטער. און נאָך ערגער.

היטלער! וואָס רעדען מיר אייגענטליך תמיד פון איהם? ער איז דאָך בלויז אַ נאָמען, אַ שאָטען, אַ מאַנטעל! היטלער איז בלויז אַ פּסעוודאָנים פאַר דער מאַכט פון די גרויס־אינדוסטריעלער, פון דעם ריי[illegible], פון דעם יונקערטום.

וואָס וויל מודעראַטאָל קומען צו דער מאַכט! ווער שטיצט היטלער'ן? מיט וועמענס געלד אָפּערירט ער? און וועמענס נאָמען רעדט ער? די מאַסען — די מיליאָנען, וואָס שטימען פאַר זיין פּאַרטיי — זיי געהען איהם נאָך, ווייל זיי ווייסען נישט אַקוראַט, וואָס ער וויל; ווייל זיי האָפען, אַז ער וועט זיי העלפען און זייער נויט. די אמת'ע ווילען פון דעם היטלעריזם זענען — קירדאָרף, זענען טיסען, די פאַבריקאַנטען אין לאַנדען און עלבערפעלד; עס איז די פירמע קרופּ, עס זענען די מאַגנאַטען פון דייטשלאַנד.

און נאָך מעהר — די שטיצער פון היטלער'ן זענען אויך די גרויס־קאַפּיטאַליסטען פון ענגלאַנד און אַמעריקא. זיי האָבען געליהען דייטשלאַנד געלד — און געהויערע סומען, הרבה מיליאַרד דאָלאַר. דייטשלאַנד קאָן נישט, אָדער וויל נישט צאָהלען, און זי האָט אַנ'אויסריידעניש: אָדער רעפּאַראַציעס, אָדער פּריוואַט־חובות. ביידע שולדען אינאיינעם קאָן זי נישט צאָהלען. ענטפערן די אַנגלאָ־אַמעריקאַנישע געלד־לייהער: צאָהלט נישט קיין רעפּאַראַציעס, ווייל אונזער געלד איז אייך נעהנטער, ווי פראַנצויזיש געלד. און אַזוי ווי פראַנקרייך וויל נישט מסכים זיין מיט אַזאַ אָפּשאַצונג, העצען די בעלי־חובות אויף די היטלער־באַנדע. זיי ווילען אָנשרעקען פראַנקרייך, אַריינטרייבען זי אין אַ באַנגק, צווינגען זי אָפּצוזאָגען זיך פון איהר חוב, אַבי זיי זאָלען בעקומען זייער געלד.

ווייסט דען נישט סענאַטאָר באָראַה, וואָס איז אַזוי נאָהנט צו די גרויס־קאַפּיטאַליסטישע קרייזען, צו די געלד־לייהער, וואָס איז דער אמת'ער מאָטאָר פון היטלעריזם? און אויב ער ווייסט, פאַרוואָס געפינט ער נישט דעם מוט צו זאָגען אָפען זיין מיינונג וועגען דעם, וואָס קומט פאָר אין דייטשלאַנד? בפרט, ווען היטלער שטיצט זיך אויף איהם, בעהאַלט זיך אונטער זיין סענאַטאָרישער טאָגע?

סענאַטאָר באָראַה האָט געפונען דעם מוט, ווען עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען פראַנקרייך. ער האָט — נישט זייענדיג אָפיציעל בעפולמעכטיגט — געגעבען זיין ענטפער צו דעם פּרעמיער פון פראַנקרייך, לאַוואַל. דעמאָלט האָט ער אויפגעוואָרפען די פראַגע פון רעפּאַראַציעס, פון ווערסאַילער טראַקטאַט, פון דעם „קאָרידאָר". אָבער באָראַה האָט בלויז אָנגעוואָרפען די פראַגען, ער האָט זיי נישט פאַרענטפערט. ער האָט בלויז אויפגערייצט, נישט בערוהיגט. און עס איז צייט, מען זאָל וויסען גאַנץ גענוי, וואָס וויל דער פּרעזידענט פון דער „פאָרעין רילייישאַנס קאָמיטי" אין אַמעריקאַנער סענאַט? וואָס איז זיין פּאָליטיק בנוגע אייראָפּא? רעווידירען דעם טראַקטאַט? אָבער ווי אַזוי? צוריקגעבען דייטשלאַנד דאָס, וואָס דער ווערסאַילער טראַקטאַט האָט ביי איהר אַוועקגענומען? עלזאַס־לאָטרינגען, אָסט־פּרייסען, שלעזיען, די קאָלאָניעס? אויסשטרייכען די חובות פון רעפּאַראַציע? איז דאָס דער פּראָגראַם? אָבער דאָס זענען דאָך בלויז ווערטער! ווייל איין רעוויזיע פאָדערט די צווייטע. נאָך דעם ווערסאַילער טראַקטאַט מוז דאָך קומען דער טריאַנאָנער, דער סט. זשערמענער, דער ריגער, און דאָס הייסט: די גאַנצע אייראָפּעאישע פראַגע מוז אויפגעוויקעלט ווערען. הייסט עס — אַ נייע וועלט־מלחמה?

איז דאָס דער צוועק פון באָראַה'ס פּאָליטיק? געוויס, ער מיינט דאָס נישט, ער וויל עס נישט, אָבער זעהט ער נישט, אַז נישט ווילענדיג פיהרט ער דערצו, העצט ער אויף די שאָוויניסטען, די נאַציאָנאַליסטישע מחנות אומעטום? דערוועקט ער די אַפּעטיטען פון די מלחמה־הונגעריגע? און איצט — דער ספּעציעלער פאַל היטלער.

עס איז דאָך באמת אַנ'אויסנאַהם־פאַל. עס איז איינע פון די שווערסטע ערשיינונגען אין דער פּאָליטישער געשיכטע. אַ מענש, וואָס פּרעדיגט — אין דעם יאָהר 1932 — אַ פּאָליטיק פון „ראַסע"; אַ מענש, וואָס וויל שאַפען אַ שטאַט פון לויטער „עכטע גערמאַנען"; אַ מענש וועמענס גאַנצע כוונה איז, פאַרטיליגען יודען — אַזאַ מין „פיהרער" איז נאָך, דאַכט זיך, קיינמאָל נישט געווען אין דער געשיכטע פון אייראָפּא. סיידען אפשר די „קאַטוילישע קעניגען" פון שפּאַניען, וואָס האָבען געוואָלט „ריינגען" זייער לאַנד פון די „העריטיקער". סיידען די פּאָליטיק פון דער אינקוויזיציע.

עס איז גאַרנישט וויכטיג, ווי ווייט היטלער וועט זיין ביכולת דורכצופיהרען זיין פּראָגראַם. דער ווילען אַליין איז גענוג. די אידעע אַליין — די אידעע פון אַ ראַסען־פּאָליטיק, פון אַ נייער אינקוויזיציע, יאָגט־אָן אַ פּחד, און נישט נאָר אויף יודען. מילא, יודען זענען געוואוינט צו צרות. אַנ'אַלט פאָלק, דורך פייער און וואַסער דורכגעגאַנגען, אַלע פּרעניות איבערגעקומען — וועט מן הסתם אויך היטלער'ן איבערלעבען. די סכנה איז אַנ'אַלוועלטליכע. זי איז פּונקט אַזוי גרויס פאַר אייראָפּא, ווי פאַר אַמעריקא. ווייל היטלער איז אַנ'אָנהויב, ווייל היטלעריזם איז אַ סימבאָל. היינט אין דייטשלאַנד, מאָרגען אין אַמעריקא. פאַרוואָס נישט? וויפיל מענשען אין אַמעריקא וואָלטען געקושט דעם זוים פון זיין רעקעל, ווען זיי וואָלטען נאָר געקאָנט? ווייל די אייגענע גרויס־באַנקירען און וואָל־סטריט־מאַגנאַטען, וואָס שטיצען היטלער'ן אין דייטשלאַנד און מוסאָליני'ן אין איטאַליען (הגם מען מוז באמת זאָגען להבדיל. אין פאַרגלייך צו היטלער'ן איז מוסאָליני נישט נאָר אַ גניאַלער, נאָר אויך אַ פאַרשטענדיגער, געמעסיגטער, פאַרהיטענער פּאָליטיקער!) — זיי וועלען אויך שטיצען היטלעריזם אין אַמעריקא, כדי צו בעקעמפען די פּראָגרעסיווע סאָציאַלע כחות — יאָ, כדי צו בעקעמפען סענאַטאָר באָראַה'ן און זיין פּראָגרעסיווע גרופּע.

איינמאָל איז שוין אַמעריקא בעגאַנגען אַ היסטאָרישען פעהלער, און דאָס איז געווען, ווען זי האָט צוגעלאָזט, אַז מוסאָליני זאָל צושטערען די דעמאָקראַטיע אין איטאַליען. זי האָט עס צוגעלאָזט. זי האָט פּראָטעזשירט מוסאָליני'ן, ווי זי האָט געשטיצט האָרטי'ן פון אונגאַרן.

אָבער איצט איז די סכנה נאָך גרעסער. דייטשלאַנד איז דער צענטער פון אייראָפּא. דייטשלאַנד איז אַ געוואַלטיגע קולטור־מאַכט. „אם דייטשען וועזען וועט די וועלט גענעזען". דייטשלאַנד וועט מאַכען די וועלט געזונד, האָט אַ דייטשער דיכטער אַמאָל געזאָגט. אָבער פאַרקעהרט איז נאָך זיכערער. פאַלט דייטשלאַנד מאָראַליש, קולטורעל, פאַלט גאַנץ אייראָפּא מיט.

נאַכט־אומרוהע איבער בוענאָס־איירעס

(קריזיס־בילדער)

פון שמואל ראָזשאַנסקי

...און אַזוי פיל הונגער שטעהען לעדיג...

און אַזוי פיל לעדיגע וואוינונגען רופען מענשען צו זיך...

— „עס פאַרדינגט זיך".

אויף יעדער קוואַדראַט שטעקען זיי אַרויס, אָט־אָ־די פּרעטלעך מיט די גרויסע רופענדיגע אותיות.

און אין דער זעלביגער צייט בלאָנקען זיך נאָך האַלבער נאַכט אַרום אַלץ מעהר און מעהר מענער איבער די גאַסען. ווי די הינט בלאָנקען זיי זיך אַרום. שאַרען זיך אַוועק אין אַ ווינקעל צו קאָנען אַריינפאַלען אין שאָטען פון שלאָף...

— קומט שוין דער טאָג?...

אויף די גאַסען ליגט די נאַכט. שאַרט זיך דורך אין שאָטען, אַ צווייטער, און פאַרשווינדט, פאַרשווינדט אין אַ הויז ערגיץ־וואו.

גאָר פאַרהאַן אַנ'אַנדער הויז, אָהן אַ דאַך, אָהן אויסגעבעטע בעטען. דאָס זענען די שפּאַציר־פּלעצער. בייטאָג זענען זיי דער פּלאַץ פאַר שפּאַצירענדע, פאַר וואַרטענדיגע, פאַר קינדער, פאַר ליבען „אַ ביסעל פרישע לופט". אָבער נאָך האַלבער נאַכט, איז דאָ די היים פון די פאַרצווייפעלטע, הונגעריג־אומרוהיגע, דאַכלאָזע, אַרבייטסלאָזע.

אַנ'אָפענער האָטעל פאַר נידערגעשלאָגענע, צובראָכענע מענשען.

די בענק זענען די בעטען. דאָ זוכט מען אַ טראָפּען רוה אין דער אונרוהיגער נאַכט.

די פּאָליציי לאָזט נישט שלאָפען אויף די „פּלאַסעס". זי זאָגט: „מען טאָר נישט!". נאָר ווער געדענקט איצט אין די געזעצען פון דער פּאָליציי?

דער קערפּער זוכט רוה. פאַרגעסט מען אין אַלץ און אין אַלעמען. מען רעדט נישט. מען בעט נישט. נאָר ווי אַ הונגעריגער אַנ'איינגעשטעמטער געהט מען נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל צו צו דער באַנק. אַ ווייליגע זענען די אויגען אָפען. באַלד נעמען זיי זיך קלעבען. די פאַרשוויצטע און צוקנייטשטע קליידער קנייטשען זיך נאָך מעהר צוזאַמען אונטער דער משא פון שלאָף.

— וואו איז דער וועכטער?

— ר'איז אוועק.

ציהען זיך אויס קערפּערס אויסגעמוטשעטע, צובויגענע, אויף דער באַנק. אַ האַנד צוקאָפּענס, מיט'ן ווייכפלייש אונטער דער זייט, און געדרימעלט.

אויף „פּלאַסאַ רעטיראָ".

אויסגעלאָשען איז די בעוועגונג פון דער באַהן־סטאַציע: טרוקענע אַרעמע מענער, זעצען זיך אויס אויף די בענק.

די וועכטער געהען אַרום, וואַרפען בליקען אויף די בענק. זיי זעהען: מען שלאָפט.

אויף די בענק פון דער באַהן־סטאַציע איז נישט ערלויבט צו שלאָפען. פאַר דעם „איז דאָ אַ ריים". נאָר איצט משפּטן נישט די וועכטער. זיי געהען אַריבער דאָס געזעץ. זיי האָבען רחמנות, און זיי לאָזען שלאָפען.

אָבער, אַז די ערשטע באַהנען גרימען זיך אין וועג אַריין, בעקומען די וועכטער אויף זיך אַ נייע הויט.

— הויבט זיך אויף! — געהען זיי פון באַנק צו באַנק און וועקען די שלאָפענדיגע — דאָ איז נישט קיין אָרט צום שלאָפען! דאָ איז נישט קיין האָטעל...

— זייט נישט קיין שלעכטער! — בעט זיך איינער, אויפכאַפּענדיג זיך פון שלאָף — שוין צעהן חדשים, אַז כ'פאַרדין נישט קיין סענט און האָב פאַרלוירען די דירה...

— דאָס איז נישט מיין טאַנגאָ — ענטפערט דער וועכטער, פאַרדרייענדיג די אַקסעל — איך בין בלויז אַנ'אָרימער וועכטער, און מ'הייסט מיך די בענק לאָזען פאַר די פּאַסאַזשירען...

און ער צוטרייבט די האַלב־דרימלענדיגע, ווי הינער פון שטיין פאַרטאָג...

און מענשען, געוועהנליכע מענשען, האָבען אַ שטילען רעספּעקט צו די „שפּאַציר־פּלעצער". אַ בעהאַלטענער מיטלייד ריפט אַרויס דעם רעספּעקט.

מ'רעדט הויך, ווי געוועהנליך, ווי יעדער אַנדער רעדט, אויף די שטילסטע גאַסען, וואו יעדער קלאַנג שלאָגט זיך ביי ווים אָפּ מיט אַ הילכיגען עכאָ אין די ריינער. אָבער, געהט מען פאַרביי די שלאָפענדיגע אויף בענק פון גאַסען און שפּאַציר־פּלעצער, ווערט איינגעהאַלטען די שטים.

ווי אַנ'אומגעזעהענע שטים וואָלט גערופען:

— שטילער, שטילער, דאָ ליגען מענשען אָרימע, שוצלאָזע...

— „קינדער פון דער נויט".

אויף „פּלאַסאַ אָנסע".

דער פּלאַץ איז איצט, נאָך האַלבער נאַכט, אפשר מעהר בעזעצט ווי ביי טאָג. מענער, מענער, מענער.

וואו טוען זיך אָהין די וואוינונגסלאָזע פרויען און קינדער?

זיצען מענער, מיט קעפּ אַראָפּגעלאָזטע, מידע, פאַרגעלטע. זיי שלאָפען. ניין, נישט זיי שלאָפען, נאָר זיי ווילען שלאָפען. די מידקייט און אונרוהע ראַנגלען זיך מיט זייער קערפּער און בעזיגען זיי.

פאַלט איינעמ'ס קאָפּ אַראָפּ אויף'ן צווייטענ'ס אַקסעל. פּלייצע און פּלייצע שפּאַרען זיך אָן. הענט און הענט ריבען זיך אָן.

קאָן איינער נישט איינהאַלטען, וואָס ער נישט אַראָפּגעשאַרען פון זיך דעם צווייטענ'ס קאָפּ, פּלייצע אָדער האַנד.

— אוי, ווי גוט וואָלט מיר געווען, ווען איך קאָן אַזוי איינשלאָפען!...

ער קוקט זיך אַרום אין צווייטענ'ס פּנים, וואָס ווערט אַלץ געלער און געלער, ווי מיט וואַקס אויסגעשמירט.

אַזאַ שלאָף איז עס...

אויף די בענק, פאַרנט, ווי־אַזוי דעם פּאַרלאַמענט, האָבען אין דער וואַרעמער נאַכט זיך אויסגעזעצט מענער, עלטערע און יונגערע. אַזוי אַ שער און צוויי און דריי. זיי זענען ענטדרימעלט געוואָרען.

קומט דער הימער איז וועקט. ער לאָזט נישט שלאָפען.

— אין זיצען אויך, שטאַרבען נאָך שלאָף, אַ, דאָס מעג מען?

דער וועכטער פאַרטראַכט זיך. נאָר קיין ענטפער גיט ער נישט. ער זאָגט:

— איך ווייס, אַז איהר דאַרפט אַנטהאַלטען די אָרדנונג...

און ער געהט אַוועק.

שלאָפט מען ווידער איין. קומט דער וועכטער און וועקט ווידער.

נאָך דער שלאָף, די מידקייט, די צובראָכענקייט, און שטאַרקער.

דעמאָלט קומט שוין צו אַ פּאָליציסט. געוויס האָט איהם דער וועכטער געשיקט. ער הייסט געהן, פאַרלאָזען דאָס אָרט. שפּאַרט זיך אַ בחור איין. פאַרוואָס מעג ער נישט זיצען? אָבער דער פּאָליציסט לאָזט זיך נישט אונטעררעדען.

— געגאַנגען, ווייטער, ווייטער! — שטופּט ער שוין אונטער מיט דער האַנד.

— און אַז איך וויל נישט?

— וועל איך אייך אַרעסטירען!

— נו, אדרבה! — רופט אויס דער בחור מיט קוימשיגען געבייזער — אַרעסטירט מיך, וועל איך האָבען וואו צו בערצונעכטיגען...

אַנ'אַלט־אַלטמאַטשקע איז זי. אַזוי אַלט, אַז זי איז אַזש געבויגען און דריבען. אַ...

(פאָרזעצונג זייט 11)

די אַריסטאָקראַטקע

פון מיכאַיל זאָשטשענקאָ

איך, בירגערליכער מיינע, פאַרשטעהט איהר מיך, האָב נישט ליב קיין פרויען, וואָס טראָגען הוטעלעך. איך האָב מיר אַ כלל, אַז אַ פרוי מיט אַ הוטעלע, מיט זיידענע זאָקען, מיט אַ הינטעל אויף די הענט, אָדער מיט אַ גאָלדענעם צאָהן אין מויל, איז גלאַט קיין פרוי נישט, נאָר אַנ'אַריסטאָקראַטקע, און אַריסטאָקראַטקעס האָב איך נישט ליב.

איך מוז זיך אָבער מודה זיין, אַז עס איז אַמאָל געווען אַ צייט, ווען איך בין געווען שטאַרק פאַרקאָכט אין אַנ'אַריסטאָקראַטקע. איך האָב מיט איהר געשפּאַצירט און אין טעאַטער זי געפיהרט. און טאַקע איבער'ן טעאַטער האָב איך זיך מיט איהר צוקריגט, ווייל זי האָט געוויזען, ווער זי איז און וואָס פאַר אַנ'אידעאָלאָגיע זי האָט.

געטראָפען מיט איהר האָב איך זיך אויף אַ פאַרזאַמלונג פון די שכנים אין הויז. איך גיב אַ קוק און זעה — אַ יפה־פיה מיט זאָקען און מיט אַ גאָלדענעם צאָהן.

— וואו וואוינט איהר, בירגערין — פרעג איך ביי איהר.

— אין דער קוואַרטיר נומער זיבען — ענטפערט זי.

— נו, וואוינט זיך דאָרטען געזונטערהייט.

פון דער ערשטער מינוט אָן איז זי מיר געמער געפעלען געוואָרען, און איך האָב אָנגעהויבען אַריינקומען צו איהר. אַריינקומען פלעג איך צו איהר, ווי אַנ'אָפיציעלע פּערזאָן, ווייל, ווי איהר ווייסט, בין איך דער פאַרוואַלטער פונ'ם הויז. עס האָט געהייסען, אַז איך וויל וויסען, צי די וואַסער־טראָגען זענען אין אָרדנונג און צי אין וואַש־צימער איז קיין זאַך נישט קאַליע געוואָרען.

— יאָ, אַלץ איז אין אָרדנונג — פלעגט זי מיר ענטפערן.

און אַליין האָט זי זיך איינגעהילט אין אַ פּאַרקענעם שאַלעכעל און — גאַרנישט. וואַרפט בלויז מיט די אויגען און דער גאָלדענער צאָהן אין מויל בלישטשעט.

אַ מאָנאַט צייט בין איך אַזוי אַריינגעגאַנגען צו איהר — און זי צוגעוואוינט געוואָרען. אָנגעהויבען ענטפערן אויף מיינע פראַגען אויספיהרליכער. די וואַסער־טראָגען, הייסט עס, זענען אין אָרדנונג, און אין וואַש־צימער איז קיין זאַך נישט קאַליע געוואָרען, און — אַ דאַנק אייך אַ גרויסען, בירגער פאַרוואַלטער.

שפּעטער זענען מיר געוואָרען נאָך היימישער. איך האָב אָנגעהויבען שפּאַצירען מיט איהר אין גאַס. און אַלע מאָל, אַזוי שנעל, ווי איך בין מיט איהר אַרויס אין גאַס, האָט זי מיך געהייסען, איך זאָל זי אָננעמען אונטער'ן אָרעם. קיין אַנדער ברירה נישט געווען, האָב איך זי גענומען אָננעמען אונטער'ן אָרעם און זיך נאָכגעשלעפּט נאָך איהר ווי אַ פיש. וואָס צו רעדען מיט איהר האָב איך נישט געוואוסט און עס איז מיר געווען אַ בזיון פאַר מענשען.

איינמאָל מאַכט זי צו מיר:

— וואָס — זאָגט זי — שלעפּט איהר מיך אַלץ אַרום איבער די גאַסען? דער קאָפּ דרעהט זיך מיר אויס. עפּיס זענט איהר דאָך אַ קאַוואַליער, און דערצו נאָך אַ מענש, וואָס איז ביי דער מאַכט. נעמט מיך אַמאָל אין אַ טעאַטער.

— דאָס איז נישט שווער — האָב איך געענטפערט.

גראָד אויף מאָרגען האָט מען פון דעם קאָמוניסטישען קאָמיטעט צוגעשיקט בילעטען אין דער אָפּערע. איין בילעט איז געווען פאַר מיר. דעם צווייטען האָט מיר וואַסקאַ דער שלאָסער אַוועקגעשענקט.

זיך צוגעקוקט צו די בילעטען האָב איך נישט, און ס'האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז זיי זענען נישט איינער לעבען אַנדערען. דער בילעט, וואָס מען האָט צוגעשיקט פאַר מיר, איז געווען אונטען, וואו אַלע אָנגעזעהענע מענשען זיצען, און וואַסקאַ'ס בילעט — אויבען, אויף דער העכסטער גאַלעריע.

זענען מיר אַוועק צו דער אָפּערע. זיך אַוועקגעזעצט אין טעאַטער. זי איז געזעסען אויף מיין בילעט, און איך — אויף וואַסקאַ'ס. זיץ איך מיר אַזוי אין דער הויך און זעה גאָרנישט. אָבער ווען איך בויג זיך אַריבער איבער דער מעשענער פאַרענטשע, זעה איך זי. טאַקע קוים־קוים אָבער איך זעה זי דאָך.

האָב איך זיך געלאַנגווייַלט, געלאַנגווייַלט, ביז עס איז מיר נמאס געוואָרען און איך בין אַראָפּ אונטען. איך גיב אַ קוק — עס איז שוין ליכטיג אין טעאַטער. עס איז אַנ'אַנטראַקט, און זי, די יפה־פיה מיינע, שפּאַצירט זיך אַרום אין'ם אַנטראַקט.

— אַ גוטען אָוונט — זאָג איך איהר.

— אַ גוטען אָוונט — ענטפערט זי.

— אינטערעסאַנט צו וויסען — זאָג איך איהר — צי דאָ זענען די וואַסער־קראַנען אין אָרדנונג.

— איך ווייס נישט — ענטפערט זי.

און גלייך רוקט זי זיך שוין צום בופעט. איך נאָך איהר. געהט זי אַזוי אין בופעט און קוקט אויף'ן לאַנגען טיש. און אויף'ן לאַנגען טיש שטעהט אַ גרויסער טעלער און אויפ'ן גרויסען טעלער ליגען קליינע־קוכעלעך.

און איך דרעה זיך אַרום איהר, ווי אַ אומגעאַנגערמער בורזשוי, און איך זאָג:

— אויב — זאָג איך — איהר האָט חשק אויסצועסען איין קוכעלע, דאַרפט איהר זיך נישט שעהמען. איך וועל בעצאָהלען.

— מערסי — דאַנקט זי מיר.

און טאַקע באַלד געהט זי צו צום טיש מיט'ן גאַנג פון אַ חצופה, גיט אַ נעם אַ קנישעקעל און פרעסט שוין.

געלד אין קעשענע האָב איך נישט קיין סך. מעהר ווי אויף דריי קנישעקלעך וואָלט דאָס אַוודאי נישט געקלעקט. און זי פרעסט, און איך טאַפּ מיט די הענט אין די קעשענעס צו זעהען וויפיל געלד איך האָב. און דאָס געלד איז טאַקע מיר — זעהר וועניג געלד אין קעשענע.

זי האָט אויפגעגעסען איין קנישעקעל און גענומען נאָך איינס. דעמאָלט אין פּנים האָבען מיר אָנגעהויבען צוטערן, אָבער איך האָב געשוויגען. גאַרנישט געזאָגט. און דאָ האָב איך מיט אַמאָל דערפיהלט די בורזשואַזנע טבע זיך צו שעמען. וואָרום, וואָס הייסט עפּיס, אַ קאַוואַליער האָט ביי זיך קיין געלד נישט!

ווי אַ האָן האָב איך זיך געדרעהט אַרום איהר, און זי, די יפה־פיה מיינע, לאַכט הילכיג און וויל אַלץ, אַז איך זאָל איהר מאַכען קאָמפּלימענטען.

זאָג איך איהר:

— דענקט איהר נישט, אַז ס'איז שוין צייט צוריק אַריינצוגעהן אין טעאַטער? אפשר האָט מען שוין געקלינגען?

זאָגט זי מיר:

— ניין.

און זי נעמט נאָך אַ קנישעקעל. שוין דאָס דריטע.

זאָג איך איהר:

— דענקט איהר נישט, אַז דאָס איז צופיל? עס קאָן אייך נאָך פאַרשאַטען.

זאָגט זי מיר:

— ניין. איך בין געוואוינט צו שטען קנישעקלעך.

און זי נעמט נאָך איינס. שוין דאָס פערטע.

דאָ האָב איך זיך שוין מעהר נישט געקאָנט איינהאַלטען. דאָס גאַנצע בלוט האָט מיר געגעבען אַ זעץ אין קאָפּ אַריין.

— לייג אַוועק צוריק דאָס קנישעקעל! — האָב איך אויסגעשריגען.

זי האָט זיך דערשראָקען. געבליבען שטעהן מיט אַנ'אָפען מויל. און פונ'ם אָפענעם מויל האָט אַרויסגעבלישטשעט דער גאָלדענער צאָהן.

און איך האָב זיך געפיהלט פּונקט ווי אַ פערד, וואָס דערפיהלט פּלוצלינג די וואַרשקעס אונטער'ן עק. סיי ווי סיי, טראַכט איך מיר, וועל איך שוין מיט איהר מעהר נישט געהן.

— לייג אַוועק צוריק דאָס קנישעקעל — האָב איך נאָך אַמאָל איבער אָנגעהויבען שרייען — צו אַל די שוואַרצע יאָהר!

זי האָט אַוועקגעלייגט דאָס קנישעקעל צוריק. און איך האָב מיט בעס געפרעגט דעם בופעטשיק:

— וויפיל קומט אייך פאַר דריי קנישעקלעך?

— נישט פאַר דריי, נאָר פאַר פיר — ענטפערט דער בופעטשיק גאַנץ געלאַסען, ווי עס איז געוועהנליך דער שטייגער פון אונרופירענטע מענשען.

— וואָס מיינט איהר פיר? — האָב איך געפרעגט — דאָס פערטע קנישעקעל ליגט דאָך נאָך אין טעלער.

— אמת, — ענטפערט ער — עס ליגט טאַקע אין טעלער, אָבער עס איז אָנגעביסען, און אַ חוץ דעם, האָט מען עס מיט די פינגער צוקוועטשט.

— וואו — זאָג איך — איז דאָס אָנגעביסען? עס דוכט זיך אייך בלויז.

און דער בופעטשיק איז אַלץ גלייכגילטיג, ווי עס איז געוועהנליך דער שטייגער פון אונרופירענטע מענשען. מאַכט מיט די הענט און גאַרנישט.

עס פאַרשטעהט זיך, אַז באַלד איז געוואָרען אַ רעדעל. עקספּערטען זענען זיך צוגעלאָפען. איינעגע האָבען געזאָגט, אַז דאָס קנישעקעל איז יאָ אָנגעביסען, און אַנדערע — אַז עס איז נישט אָנגעביסען.

און איך האָב איבערגעקעהרט די קעשענעס און אַלץ איז פון דאָרט אַרויסגעפאַלען. מענשען האָבען געלאַכט. אָבער איך האָב נישט געקאָנט לאַכען. איך האָב געצעהלט דאָס געלד, וואָס איך האָב געהאַט.

איבערגעצעהלט דאָס געלד — פּונקט צו בעצאָהלען פאַר פיר קנישעקלעך. אַ גראָשען נישט מעהר, ווי, הייסט עס, אומזיסט געקריגען.

בעצאָהלט פאַר די קנישעקלעך. האָב איך זיך געווענדעט צו מיין יפה־פיה:

— איצט, בירגערין, קאָנט איהר אויפעסען דאָס פערטע קנישעקעל. סיי ווי סיי האָב איך דערפאַר בעצאָהלט.

אָבער זי האָט זיך נישט גערוהרט. זיך געשעהמט דאָס קנישעקעל אויפצועסען.

— לאָזט, איך וועל עס אויפעסען — און אַרויסגעשפּרונגען איינער פונ'ם עולם און ער האָט עס טאַקע אויפגעפרעסען, דער לומפּ. פאַר מיין געלד.

דערנאָך האָבען מיר זיך אומגעקעהרט אין טעאַטער. געזעהען דאָס סוף פון דער אָפּערע און — אַהיים.

ביים הויז מאַכט זי צו מיר אַזוי:

— עס איז אַ שווינערייַ פון אייער זייט. אַז מ'האָט נישט קיין געלד, געהט מען נישט אין טעאַטער מיט קיין דאַמען.

דערויף האָב איך איהר געענטפערט:

— נישט אין געלד ליגט דאָס גליק, בירגערין, ענטשולדיגט מיר פאַר'ן אויסדרוק.

אָט אַזוי זענען מיר זיך פונאַנדערגעגאַנגען.

און איך זאָג אייך: מיר געפעלען נישט קיין אַריסטאָקראַטקעס.

פון רוסישען איבערזעצט
פון מ. אשעראָוויטש

תוהו ובוהו

פון אב. גאלדבערג

עס זענען געווען צייטען, ווען יודען, באטיי רעדשלאגען און רעדנדרונגט, האבען נישט מורא געהאט ארויסצוזאגען אפען זייער מיינונג וועגען דער פיהרונג פון די פעלקער ארום זיי. זיי האבען זיך נישט געשראקען ארויסצוקומען מיט א קריטיק און אנווייזען אויף דעם אונטער־שיד צווישען אונז און זיי. זיי האבען אפילו נישט מורא געהאט פאר א „שפוך חמתך“. זיי זענען געווען ווייניגער דיפ־לאמאטען און מעהר אויפריכטיג, און אויב מען האט זיי געשלאגען און גע־פייניגט, האבען זיי דעניגסטענס נישט מורא געהאט צו געבען פולען אויסדרוק צו זייערע בּיטערע געפיהלען, ווייל און הארצען בּיי זיך האבען זיי געפיהלט, אז זיי שטעהען אויף א העכערער מדרגה, אז זיי זענען „רחמנים בני רחמנים“, און לעבען לויט דער מדה פון מענשליכקייט, פון העכער עטיק און מאראל. און דאס, וואס זיי האבען געפיהלט און הארצען, האבען זיי אויך נישט מורא געהאט צו ערקלערען בריש גליה, אפען פאר דער גאנצער וועלט. ווייניגסטענס האבען זיי געהאט די מאראלע בּעפרידיגונג, אז זיי האבען נישט פערבעהאלטען זייער שאר־פע קריטיק געגען דעם אויפפיהר פון דער וועלט, געגען דעם צביעות, די קאלט־בלוטיגע מערדעריען, הארצלאזיגקייט און בּיזוויליגקייט, מיט וועלכער די פעל־קער, די גויי הארץ, פיהרען זיך אויף.

אינצט האבען מיר דערלעבט אנדערע צייטען. נישט נאר קריטיקירען יודען נישט מעהר דעם אויפפיהר פון דער

די נקמה

ערצעהלונג

פון יצחק יאנאסאוויטש

פון שבת צו שבת

בעטראכטונגען און אויס־טייטשונגען פון דער סדרה

פון קרן

וארא

קוריאזע טיפען אין דער העבראאישער ליטעראטור

אפאר בעמערקונגען

פון ראובן ברײנין.

דרוש

דער טיפ פון שרײבער-דרשנים-מגידים („זאגער") איז א גאנץ געוועהנליכע ער-שײנונג אין דער „נאך בױבלישער" לי-טעראטור.

די הויפט-כאראקטעריסטיק פון דאזי-גען מין שרײבער: זײ דערווײטערן זיך פון דעם שכל הישר, פון'ם גראדען פער-שטאנד, און האלטען זיך קײנמאל נישט בײ דער זאך זעלבסט, וואס זײ דארפען אויס-עווערהעלט, ווי מען קאן גלױבען, פאר א טעמע פון זײער אפהאנדלונג.

די „דרשנים"-שרײבער יאגען זיך, גע-וועהנליך, נאך א המצאה'לע, נאך א בילי-גע חכמה'לע — נישט אבער נאך דער ווארהײט, נאך דעם זין פון ענין, ארום וועלכען זײ טאנצען און שפרינגען. זײ יאגען זיך נאך פערטיגע פסוקים און ציי-טאטען פון פערשידענע מחברים, אויף וועלכע זײ שטיצען זיך און הענגען זיך אן. זײ פערדרעהען די אײנפאכע פסוקים און טײטשען אוים די פרעמדע ציטאטען פונקט פערקעהרט פון דעם, וואס זײערע אריגינעלע מחברים האבען געוואלט זא-גען.

די דרשנות-שרײבערײ איז גײסטיגע אקראבאטיק פון בוליגען סארט. די דרא-פעט זיך אויף גלײכע וועגן און רײסט זיך אין אפענע טירען. בײ איהר געהען די געדאנקען מיט'ן קאפ אראפ.

דער מין שרײבערײ שטרעבט נישט צו אויפקלערען, צו בעלערנען די לעזער און צו עפענען זײ די אויגען אויף גע-וויסע פונקטען, וואס פאדערן א ריכטיגע בעלײכטונג. נישט צו בערײכערן דעם ווי-סען פון דעם לײענער, אדער לערנענ-דיגען עולם איז איהר צוועק. נישט דאס. זי זוכט נאר א געלעגענהײט צו בעווײזען די קונצען, וואס זי קען, צו ווארפען שטויב אין די אויגען און פערבלענדען מיט בקיאות, בעלעזענהײט (און געוויסע פאלען ווײזט זיך ארוים, אז די בקיאות איז זעהר אויבערפלעכליך אדער אוננאנ-צען פאלש. עס געפינען זיך צווישען די שרײבער-דרשנים אויך אזעלכע, וואס טראכטען אוים ציטאטען, מראה-מקומות פון מחברים, וואס האבען קײנמאל נישט עקזיסטירט).

אמת, די ציטאטען געהערען גארנישט צום ענין, אבער דער ענין זעלבסט איז נאר א מין ציטשפענ'ש צו די ציטאטען.

א לײבליכע שוועסטער פון דער דר-שנות-שרײבערײ איז די פלפול-שרײבע-רײ. די שרײבער, וועלכע געהערען צו די בעלי-פלפול צײכענען זיך אוים. און די מעהרסטע פאלען, מיט זײער גײסטרײכ-קײט און שארפזינניקײט, מיט עכט-יו-רושער חריפות, אבער זײ פערשײדיגען זײ-ערע שארפע גײסטיגע כחות אין פלפול, קאזיאיסטיקע, וועגען זאכען, וואס הא-בען גאר קײנמאל נישט פאסירט (וועגען א, ווי דער תלמוד'ישער אויסדרוק לײטעט, „ביצה שלא נולדה", אנ'איי, וואס איז נישט געבוירען געווארען) און וועגען זאכען, וואס קאנען גאר קײנמאל נישט פארקומען. די גמרא רופט עס אן „עורבא פרח!" אויף יודיש איבערזעצט וועט עס הײסען: וועגען זאכען, ווי „א קוה איז געפלויגען איבער'ן דאך און גע-לײגט אנ'איי".

קלאסישע בײשפילען פון אזא פלפול, פון אזא שפיצפינדיגקײט געפינט מען אין שאלות ותשובות פון רבי יעקב פאלאק און רבי עקיבא אײגער.

א שטיף-שוועסטער פון די צווײ אוי-בען-אנגערופענע ליטעראַרישע שוועסטער איז די מליצה-שרײבערײ.

א העבראאישער בעל-מליץ איז א לי-טעראַרישער לאמטניק. ער האט נאר צו טון מיט אלטווארג. ער רײסט ארוים שטיקלעך פסוקים פון תנ"ך — און אם-מײסטען גראד די אמעמטע און ווײניג אויפגעקלערטע — און סטרויגעוועט דאס ווי עס איז צו-זאמען.

די העבראאישע [illegible] צוזאמענגעשטעלט פון אלטע מוסטערן (און מיטעלאלטער האט מען עס גערו-פען „מאזאאיק-שפראך") ענטהאלט אין א מאקסימום פון אויסגעבארגטע ווער-טער א מינימום שבמינימום פון זעלבסט-שטענדיגען געדאנק, אדער פון אנ'אײגע-נעם ווילען.

אויך אין דער נײ-העבראאישער ליטע-ראטור געפינען זיך נישט ווײניג שרײ-בער דרשנים-מגידים און בעלי-מליצה. צווישען די לעצטע, ווען עס געפינען זיך אזעלכע, וואס זענען נישט בעהאוועגט אין תנ"ך (אין אונזערע טעג געפינען זיך אויך אזעלכע העבראאישע שרײבער, וואס נישט נאר האבען זײ קײנמאל נים געלערנט דעם גאנצען תנ"ך, נאר אפילו קײנמאל נישט ארײנגעקוקט אין איהם, אויף וואס זײ זענען בעזונדערס שטאלץ) אדער זײ שעהמען זיך מיט דער תנ"ך-מליצה — בארגען זײ אוים פרעמדע מא-דערנע מליצות, אנגעשוואלענע פראזען, און געבען עס איבער אין א פערקרופעל-טער העבראאישער איבערזעצונג, הגם עס קלעבט זיך נישט א ווארט צו א ווארט.

סוד

צווישען די בעלי-סודות, די העבראאי-שע מיסטיקער און מעטאפיזיקער זענען פארהאן נישט ווײניג, וואס צײכענען זיך [illegible] ריגע טעמפעראמענטען און מיט די דינ-סטע חושים פאר שעהנקײט און אלע פײנעטען. דערבײ אבער זענען זײ, — און גראד די גרעסטע פון צווישען זײ — זעהר ארים און געבעכדיג אין שפראך-מיטלען און אויסדרוק-פארמען. עס איז בײ זײ געפעלדיג, טומאנע, נישט נאר דער אינהאלט, דער תוכן, אבער אויך די צורה, די פארם.

דאס קלאסישע ספר פון דער קבלה, פון דער חכמת הנסתר (די געהײם-לעה-רע), דער זוהר, איז פערפאסט אין א מיש-מאש פון דרײ לשונות, אויף אײן מאל און דורך אײנאנדער: אין העברע-איש (דער ווינציגסטער עלעמענט), ארמית און סורית.

רבי נחמן בראצלאווער, דער אריגינע-לער מיסטישער דענקער, האט זיך אויך אנדערש נישט געקענט — און פילײכט אויך נישט געוואלט — אויסדריקען, ווי אין נאר א געמישטען לשון פון לשון קודש מיט יודיש.

וועגען דער דאזיגער שפראכליכער ער-שײנונג און צוזאמענהאנג מיט דער יו-דישער מיסטיק און מעטאפיזיק, לאזט זיך זאגען פיל זאגען, אבער נישט דא איז דער פלאץ דערפאר.

צווישען די ווערקליך מיסטישע נאטו-[illegible] וואס זײער געבראכענע, שפרונגהאפטיגע און האלב נישט-דערזאגטע שפראך איז געווען זײער נאטירליכער לשון, געפינען זיך אויך אזעלכע מקובלים, וואס זײער קלארער פערשטאנד און פילאזאפישער דענקען האט אין זײ און געהײם רעוואל-טירט געגען דער תורת הנסתר, געגען דעם פינסטערען מיסטיציזם, דאך הא-בען זײ, און ווידערשפרוך צו זײער גאנ-צען מהות, זעלבסט אלײן פערפאסט קבלה-ספרים.

דער פילאזאפישער דענקער יש"ר מקנדיא, וואס האט זיך פיל בעשעפטיגט אויך מיט נאטור-וויסענשאפטען און מיט מאטעמאטיק, האט זיך נאאיוו און אפענ-הערציג מודה געווען אין דעם.

אין זײן ספר „מצרף לחכמה", זאגט ער גאנץ אפען:

„אין איך שרײב דא געגען די פילא-זאפען און איך בין ארויסגעקומען מיט גאט'ס הילף צו פערטײדיגען די חכמה פון קבלה, ווײל אזוי בין איך בעפוילען געווארען פון אײנעם פון די פירשטען, פון די שרי יהודה, וואס זײן הארץ האט [illegible] לימודים אום צו טון דאס ווילען פון זײ [illegible].

„און ווען מארגען וועט איהם בעגעג-נען אנ'אנדערער גײסט, און מען האט וועט בעקומען חשק צו דער חכמה פון פילא-זאפיע, און ער וועט מיך בעטען אזוי צו זאגען: געה און לויף זו און הויב זי אין די אויגען פון די אנגעזעהענע מענ-שען, וועל איך דאן אנגורטען ווי א מאן מײנע לענדען, אום צו פערטײדיגען די פילאזאפיע".

עס איז א זעלטענער מענשליכער דא-קומענט, וואס זאגט אונז אויס אײנע פון די גרויסע סודות פון יענער עפאכע: ווי דער מענשליכער פרײער גײסט איז פער-גוואלדיגט און פערקריפעלט געווארען דורך זײנע מעצענאטען.

§

די משוגענע בעטי

ערצעהלונג

פון י. וואהליצקי (טשעכיש.)

צום דריטען מאל ווי די משוגע'נע בע-טי איז געווארען א מוטער.

די ארימע בריאה, וואס האט קײנמאל נישט געהאט אין דער וועלט, און אלע זענען איהר דערגאנגען די יאהרען — זי, בעטי, האט זיך געשראקען פאר מענש פאר בלינדע נאטור-כחות.

זי האט זיך געשלעפט פון גוט צו גוט, פון הויף צו הויף. זי האט זיך שוין אזוי ארומגעוואלגערט א שעהנע פאר יאהר און קײנער האט נישט געוואוסט פון וואַ-נען זי קומט, וואוהין זי געהט. קײנער האט אפילו נישט געוואוסט, ווי אלט זי איז.

זי האט נישט געבעטעלט. זי האט זיך בלויז אוועקגעשטעלט בײ דער טיר, זיך אנגעשפארט אן דער וואנד און געוויזען איהרע צוויי, צוויי נאקעטע ריזיגע ציין, וואס האבען געבלישטשעט פון ווײסקײט. ארום די ציין האט זיך געקליבען אנ'אידיאטי-שער שמײכעל, וואס האט אין אפגעשטויסען, אין ארויסגערופען רחמנות. עס האט דערמאנט די פערסישע לעגענדע וועגען יעזוס'ן. יעזוס מיט זײנע אפאסטאלען זענען פארבײגעגאנגען א טויטען, קרעפיר-טען הונט. יעדער דורכגעהער האט גע-האלטען פאר א חוב א בריק צו טון דעם הונט. יעזוס, וואס איז געווען רחמנות אלײן, האט א זאג געטון צו זײנע אפאס-טאלען: „קוקט, ווי שעהן עס זענען דעם הונט'ס ציין".

א חוץ איהרע שעהנע ציין איז נישט געווען אויף וואס א קוק צו טון. א פער-זעהעניש — סײ פיזיש, סײ גײסטיג. א שרײבער, א נאטוראליסט, וואלט בעשרי-בען איהרע דורכגעפעצטע, צוריסענע קלײדער, צוקראצטע, שמוציגע שטיקער לײב, קאלטענעוואטע צעפ, שנירלעך גא-ווער.

די משוגע'נע בעטי איז געווען פער-ליבט אין פינגערלעך. אויף יעדער האנד האט זי געטראגען צו זעקס רינגעלעך, זיך געשפילט מיט זײ, זײ געשארט און געפוצט אויף דער זון. דאס זענען געווען בלעכענע און צינענע פינגערלעך, וואס שמאטע-האנדלער פערקויפען אין די דער-פער.

איהר פארטוך ארום און ארום סטן איז פיל געווען מיט קנופלעך. ווען זי האט געקריגען א גראשען, צו א פרוטה, האט זי די מטבעות אײנגעקנופט און זוים פון העמד. ס'געלד האט מען אבער בײ איהר צוגע'גנב'עט. דאס פויערים-פאלק האט זיך דערוואוסט דערפון און איהר אויפגעהערט צו געבען געלד. מען האט איהר געגעבען עסענווארג. אזוי האט זי זיך געשלעפט פון דארף צו דארף, טײל מאל מיט אנ'אויסטערליש געלעכטער און טײלמאל מיט א געווײן.

געהט, ווײס, וואס בײ איהר האט זיך געטון אין מח.

אין דאס ארימע בעשעפעניש איז שוין געווען א מוטער צום דריטען מאל. צום גליק זענען איהרע ערשטע צוויי קינדער געשטארבען. מעגליך אויסגעגאנגען פון הונגער, מעגליך פון א קרענק. איצט האט זי זיך געריכט מיט'ן דריטען און קומ-בעט ארײן.

* * *

שוין פינף חדשים, ווי ווינסענט דער שלעפער איז צוריקגעקומען פון תפיסה. ער איז געווען פון די אמת'ע פערשוינען — א „דיבענט" אין דער מאמעס בויך. די עלטערע פויערים איז ער גוט געלעגען הינטער'ן אויער. ער, ווינסענט, פלעגט גנב'ענען מיט די אויגען, דערצו א שלע-גער. ער האט אמאל אוועקגעלײגט א הוי-מער פון חיות, אז יענער האט זיך שוין מעהר נישט אויפגעהויבען. נישט געווען קײן עדות, דערצו האט ווינסענט אנגע-שטעלט א גוטען אדוואקאט און ער איז אפגעקומען מיט פופציגען יאהר תפיסה. ער איז אפגעזעסען זײן שטראף און איז ארויסגעקומען. קײנער האט איהם קײן ארבײט נישט געוואלט געבען און ווינ-סענט האט זיך ווידער גענומען צו שלע-פערײ. אלץ, וואס ער האט אויסגעבעטעלט, האט ער פערטרונקען. זומער ווי ווינטער — ער האט זיך דורכגעשטופט. וועגען ווינטער האט ער נישט געטראכט. און אויב עס וועט זײן נאר שלעכט — איז פארהאן א תפיסה. איצט איז ער געווען א „געבויטער" גנב, האט גע-וואוסט וואס אונטערצושלאגען, ער זאל נאר אפזיצען א ווינטער און מיט'ן זומער זאל ער קאנען שפרײזען איבער דער ברײטער, פרײער וועלט.

* * *

ווינסענט איז געלעגען אין א ראוו. הינ-טער'ן ראוו — א נידריג שטיקעל וואלד. דער שטויביגער שליאך האט זיך געשלענ-געלט צווישען די פעלדער, זיך פערלוירען אין טאל, וואו שפיצען שטרוי-דעכער הא-בען זיך ארויסגעהויבען פון צווישען צו-נויפגעשארטע פרוכט-בײמער. די לבנה איז ארוים.

ארום איז ארום א שאטענדיגע שטיל-קײט, וואס קומט אן אין זומער-פארנאכ-טען, וואו הימעל בעגעגענט זיך מיט ערד — אפגעריסענע שטיקער וואלקענס, אומ-רוהיגע, וואס שרעקען מיט שטורעם.

ווינסענט איז געלעגען אינ'ם ראוו. ער האט געקוקט אין טאל ארײן, וואו ס'דארף זיך געשפרײט. ער האט געהאט א מזל'דיגען טאג. ס'האט זיך איהם אפילו אײנגעגעבען צו קריגען א פאר גראשען אויסצושווענקען דעם האלז אין ערשטען בעסטען שענק. און איצט האט ער גאר-נישט געהאט צו דער וועלט. איז אפילו געווען מיט איהר חבר. דעם קאפ האט ער אנגעשפארט אן שפיץ ראוו, וואס האט געשמעקט מיט ווילדער מיענטע, די האנד האט ער אײנגעגראבען אינ'ם אײ-גענעם לײב און פון גרויס רחבת געגומען חלום'ען אויף דער וואהר.

א געבויגענע פיגור האט זיך געדרײבען צום שליאך. ס'איז געווען א פרוי. די פרוי האט זיך יעדע ווײל אפגעשטעלט. ווינ-סענט האט פון איהר די אויגען נישט אראפגעלאזט. זי האט זיך דערנעהנטערט און געזונגען דורך די פערמאכטע ציין. זי האט זיך מיט אמאל אפגעשטעלט, כמעט אנטקעגען איהם.

— הײ, קום א ביסעל נעהנטער, מכשפה דו! — איז זײן קול געווען גראב.

זי האט זיך בלויז צולאכט און גע-שטעלט א טריט נעהנטער צו איהם.

— זעץ דיך צו — האט ער שוין גע-זאגט ווײכער.

זי האט זיך ווידער צולאכט.

— ווער ביזטו?

ווידער א לאך, אנ'אויסטערלישער לאך.

— וואוהין געהסטו אזוי שפעט? זעץ זיך דא, איך וועל דיך אפפיהרען.

ווידער א לאך.

— וואס, ביזט משוגע? א משוגע'נע? איצט האבען זיך בײדע צולאכט.

א דיעט, וואס קאן איבערשרעקען מענ-שען און חיה.

ער האט זיך אײנגעקוקט אין איהר. איהרע ווײסע ציין האבען געבלישטשעט אינ'ם לבנה-ליכט ווי א שנור פערל.

— בלײב מיט מיר א ביסעל.

ווידער א לאך — און זי האט זיך צו-געזעצט נעבען איהם.

די לבנה האט זיך בעהאלטען הינטער א וואלקען.

ווען זי איז צוריק ארוים, איז בעטי גע-לעגען אין ראוו. זי איז געשלאפען. ווינ-סענט איז געשטאנען נעבען איהר אויף די קניה. ער האט מיט א מעסערל אויסגע-שניטען די קנעפלעך פון איהר פארטוך. די לבנה האט זיך צוגעקוקט, ווי ער האט אין גאנצען געעפענט אײן קנופעל נאכ'ן צווײטען. דא א גראשען, דארט א פרוטה. אנדערע האבען גאר געהאט שטײנדלעך אינ'ם קנופעל.

ווינסענט האט געשאלטען. ער האט געזוכט בײ איהר אין העמד, אנגעטאפט א הארטע זאך און אויפגעטרענט ס'קני-פעל מיט'ן מעסער. ס'האט א פינקעל גע-טון. ס'איז געווען א גאלדענער „פלארין" מיט א צלם.

— דאס איז עפיס — האט ער א לאך געטון צו זיך.

ער האט די מטבע ארײנגעלײגט אין וועסטעל-קעשענע. קײן בליק נישט גע-ווארפען אויף דער שלאפענדיגער בעטי, און אפגעצויגען און וועלדעל ארײן.

ווינסענט האט נישט געוואוסט, אז פאר דער בלישטשענדיגער מטבע האט די משוגע'נע בעטי ס'ערשטע מאל אוועק-געגעבען איהר לײב, עס פערקויפט.

יודיש: ל. פען.

אקטועלעס

אײניגע ווערטער וועגען אנשטעקענדע קראנקהייטן

די מעדיצינישע היסטאריקער, שרײבט ד"ר א לאנ-גערע צײט אויסצוהיטען די בעפעלקערונג פון עפי-דעמישע קראנקהײטען. נאך א רײהע פרובען איז ערפינדען געווארען דאס ווירקזאמסטע דעזינפעקציע מיטעל, פון מויל, דזשענשעלעס און האלז, און די מעדיצינער האט פעסטגעשטעלט טוען זיך אויף די ערטער לאקירען די מיקראבען פון די עפידע-מישע קראנקהײטען. דאס אײנציגסטע אויסגעפרובטע און זיכערסטע מיטעל, וואס ווירקט אויסגעצײכענט זענען די טאבלעטקעס פאראמינט-ערבע, און דער-פאר ווערען די פאסטילקעס גענוצט איבעראל, וואו ס'איז נאר פארהאן א מורא פאר עפידעמישע קראנק-הײטען, ווי ביוראען, שולען, טעאטערן, שפיטאלען א.א.וו. וארען פאראמינט-ערבע טאבלעטקעס פער-ווענדעט, ווײל זײ פערהיטען פון גריפע, אנגינא-דיפטעריט, שקארלאטין און אנדערע קראנקהײטען. פאראמינט טאבלעטקעס האבען א גוטען טעם און א פײנעם געשמאק, גענוצט פון די נײע טאשען פער-פאקונגען צו 20 שטיק.

צו בעקומען אין אלע אפטײקען און מקלאד אפ-טעטשנעס.

אינפארמאציאנס-עקסקורסיע פון פארשטעהער פון מיליטער און קלײן-אינדוסטריע קיין א"י

ווארשא (יטא) די פוילישע רעפרע-זענטאנץ פון דער יודישער אגענץ האט בעשלאסען אײנצוארדנען אנ'אינפארמאציאנס עקסקורסיע פון פארשטעהער פון דער יודישער מיטעלער און קלײן-אינדוסטריע אין פוילען קיין א"י. די עקסקורסיע וועט האבען אלס אויפגאבע גענוי אויס-צופארשען אויפ'ן ארט די בעדינגונגען פון פראדוקציע און סחורות-אפזאץ אין א"י און די שכנות'דיגע לענדער, ווי אויך בע-קענען זיך אזוי ארום מיט די מעגליכ-קײטען פון אײנארדנען זיך אין לאנד פאר פאבריקאנטען פון פערשידענע צווײ-גען פון דער קלײנער און מיטעלער אינ-דוסטריע. אין קורצען וועט צו דעם צוועק צונויפגערופען ווערען א בערא-טונג פון פארשטעהער פון יודישע ווירט-שאפטליכע פעראײנען און פעראינטערעס-סירטע פערזאנען.

דער שליסעל צום ערפאלג

איז אנ'אנאנס אין „לאדזער טאגעבלאט".

דער בעריהמטער יודישער אדוואקאט לעוו קופערניק

(זכרונות און עפיזאדען)

פון א. קערער

II.

קופערניק פלעגט שטענדיג מאכען א גרויסען אײנדרוק מיט זײן שטיל, מיט זײן שפראך, מיט זײן אײגענארטיגען הו-מאר, און נאך מעהר פלעגט ער איבער-ראשען אלעמען און געווינען די פראצע-סען מיט זײנע גאונ'ישע, גלענצענדע אײנ-פאלען, וועלכע ער פלעגט דא אויפ'ן ארט צוטראכטען. נישט אײנמאל בין איך גע-ווען אנ'עדות, ווי די ריכטער און דער פאלק-געפאקטער זאל פון געריכט פלעגען זיך קוים-קוים אײנהאלטען נישט ארויס-צושיסען מיט א געלעכטער פון קופער-ניק'ס הומאר. וועלכער איז אין דער זעל-בער צײט געווען אזוי גיפטיג פאר זײנע געגנער.

איך וויל דא דערצעהלען וועגען עט-ליכע פראצעסען, אויף וועלכע איך בין בײגעווען, און אין וועלכע קופערניק האט זיך אויסגעצײכענט ווי א געניאלער פער-טײדיגער.

אײגענטליך וואלט איך געדארפט אנ-הויבען מיט'ן קוטאאיסער עלילת-דם-פרא-צעס, ווײל דאס איז געווען דער ערשטער פראצעס, אויף וועלכען קופערניק האט מיך מיטגענומען. אבער דער פראצעס איז שוין גוט בעקאנט און איך וועל בע-גרענעצען מײנע זכרונות נאר מיט אזעל-כע פראצעסען, וואס האבען בשעתו קײן גרויסען ליארעם נישט געמאכט און זײ-נען, אפשר, גארנישט בעוואוסט, אבער זײ זענען זעהר כאראקטעריסטיש און בעווײזען, ווי אזוי קופערניק האט אין א סך פאלען, ווען ס'איז שוין נישט געווען קײן האפנונג צו געווינען דעם פראצעס, פלוצלינג געפאלען אויף אזא מין שפיצ-[illegible] „אז האט געגעבען דעם פראצעס גאר אנ'אנדער ריכטונג.

די פויערטע אקולינא פעטרענקא האט פערקויפט אויפ'ן שטעטעלשען מארק בהמות פאר פיר הונדערט רובעל. דאס געלד האט זי פערוויקעלט אין א טיכעל און בעהאלטען אין בוזים. לויט'ן מנהג האט זי געמאכט א שנאפס מיט די קונים און צו פוס אוועקגעשפרײזט צו זיך אין דארף. אויפ'ן וועג איז די פויערטע ארײן אין א קרעטשמע זיך אפרוהען און מא-כען נאך א שנעפסעל. און אז זי האט א זוך געטון דאס געלד, האט זי עס מעהר נישט געפינען.

מיט א געווײן איז די פויערטע געלא-פען צוריק איבער'ן וועג. אפלויפענדיג א פאר ווערסט, האט די פויערטע בעגעג-נעט א בעקאנטען יודען, ברוך דעם מלמד, וואס לערנט אין דארף מיט קינ-דער. מיט א יללה דערצעהלט די פויערטע איהר גרויס אומגליק, ווי אזוי זי האט פערלוירען א סומע פון 400 רובעל.

דער מלמד האט ארויסגענומען פון קעשענע א פעקעלע און געזאגט:

— אט דאס האב איך אקארשט אויפ-געהויבען אויפ'ן וועג, איך האב נאך אפילו נישט געטון א קוק וואס דא איז!

אקולינא האט א כאפ געטון דאס פע-קעלע בײם מלמד. דא פאר זײנע אויגען איבערגעצעהלט — די 400 רובעל זענען גאנץ. מיט גרויס שמחה איז די פויערטע געקומען אהײם און דערצעהלט, וואס מיט איהר האט פאסירט. פאר ברוך האט מען ווידער געמאכט א פוסה.

האט אבער אײנער אײנגעלערנט די פוי-ערטע, אז זי זאל גלײך מעלדען דעם אוריאד-ניק, אז זי האט פערלוירען אויפ'ן וועג 800 רובעל. דאס געלד האט געפינען ברוך דער מלמד, וועלכער האט איהר 400 רו-בעל אפגעגעבען און די איבריגע צוגענו-מען פאר זיך.

געזאגט און געטון. געגען ברוך דעם מלמד איז פערפיהרט געווארען א פרא-צעס און לוצקער קרײז-געריכט.

כמעט א יאהר צײט איז דער מלמד אפגעזעסען אין לוצקער טורמע.

אז מען האט זיך געווענדעט צו קו-פערניק'ן און געבעטען, ער זאל פערטײ-דיגען דעם אומגליקליכען מלמד, האט ער דעם פראצעס אנגענומען, אבער זעהר נישט גערן, ווײל דאס מאטעריאל פון אויספארשונגס-ריכטער איז געווען צו-נויפגעשטעלט אין אזא שווערער פארם פאר'ן אנגעקלאגטען, אז עס איז נישט געווען קײן האפנונג צו געווינען דעם פראצעס.

אויף דער פראגע פון ריכטער, צי האלט ער זיך פאר שולדיג, האט דער מלמד דערצעהלט דאס זעלבע, וואס ער האט געזאגט בײם אויספארשונגס-ריכ-טער: ווי ער האט געפינען דאס פעקע-לע, אזוי האט ער עס אפגעגעבען דער פויערטע. ער האט אפילו נישט א קוק גע-טון, וואס און איהר געפינט זיך. אויפ'ן סמך פון די עדות-בעווײזען האט דער פראקוראר געפאדערט א הארבע שטראף פאר'ן אנגעקלאגטען.

אז עס איז געקומען קופערניק'ס רײה צום רעדען, האט דער אדוואקאט א שטרענגען קוק געטון אויף דער פויערטע און בעטען ווי א געשרײ געטון צו איהר:

— דאס געלד, וואס ברוך דער מלמד האט געפינען, איז נישט דײן, ווײל דײנע עדות זאגען, אז בײ דיר איז געווען 800 רובעל. און אין דעם פעקעלע, וואס דער מלמד האט געפינען, איז מעהר נישט געווען ווי פיר הונדערט רובעל. דו האסט איבערגעצעהלט 400 רובעל און האסט צו-גענומען פרעמד געלד! גיב זײ אוועק, אדער שווער זיך, אז די 400 רובעל זענען געווען דײנע און מעהר האסטו נישט גע-האט!

די פויערטע איז א טויטע געווארען, האט זיך א ווארף געטון צו דער ערד און מיט א יללה זיך מודה געווען אין דעם גאנצען אמת. אנווײזענדיג די ריכטער אויף אײנעם פון די עדות האט זי גע-שריגען: „אט דער איז אין אלץ שולדיג! ער האט מיך דאס אײנגעלערנט. ער האט מיר געזאגט, אז מיר וועלען בעקומען פון מלמד נאך פיר הונדערט רובעל.

דעם מלמד האט מען גלײך בעפרײט און פאר דעם, וואס ער איז א יאהר אומ-זיסט געזעסען, האט ער בעקומען 180 רובעל. די גאנצע גרופע פויערים האט מען פערמשפט פאר פאלש עדות זאגען.

א צווייטער פראצעס

א געוויסער מיליאנער, א פראצענטניק, אײוואן פעאדאראוויטש פראקאפיעוו, איז געפינען געווארען א דער'הרג'עטער אין זײן רײכער ווילע אין מאסקווא. צוזאמען מיט'ן דער'הרג'עטען האבען אין דער ווילע געוואוינט זײן פלימעניק און א דינ-נער. וועגען דעם דאזיגען מארד האט גע-מאלדען דער פאליצײ זײן פלימעניק. ווען די פאליצײ איז ארײנגעקומען אין שלאף-צימער, האט זי דערזעהען א שוידערליך בילד: דער אלטער איז געלעגען אין א טײך בלוט. די קאסע איז געווען אפען. די שליסלען האבען געשטעקט אין איהר און זי איז געווען אינגאנצען אויסגע-לײדיגט. איבער דער פאדלאגע זענען גע-ווען אויסגעשיט זוימען, מיט וועלכע מען שפײזט פײגלען. איבער'ן פענסטער זע-נען געשטאנען שטײגען מיט פײגלען, אינ-מיטען זײ איז געשטאנען א קעסטעל זוי-מען. דער פלימעניק, פיאדאר פראקא-פיעוו, האט דערצעהלט דער פאליצײ, אז צוויי א זײגער בײנאכט, ווען ער איז געקומען פון קלוב, האט ער געפינען ה- פאראדנע טיר אפען, דער דינער איז נישט געווען. ארײנקומענדיג און שלאף-צימער און דערזעהענדיג דעם פעטער א דער'הרג'עטען, האט ער אויפגעהויבען א ליארם. דער דינער איז ארויסגעלאפען פון שענק און איז אוועק מעלדען דער פאליצײ. דער דינער פיאטר אוזמאילאוו האט דערצעהלט: „ווען דער דער'הרג'ע-טער איז שוין געשלאפען איז ער אוועק געשטאנען און דרויסען בײם טויער פון דער ווילע, האט איהם א דווארניק פון א שכנות'דיגען הויז גערופען אין שענק אויסטרינקען א גלאז ביר. דאס איז גע-ווען פונקט עלף א זײגער. אין שענק זע-נען זײ געזעסען ביז האלב 3 א זײגער. פון די ווײטערדיגע אויספארשונגען, האט זיך פאליצײ דערוואוסט, אז פראקאפיעוו האט אין יענעם טאג בעקומען הונדערט טויזענד רובעל. פאליצײ האט זיך אויך דערוואוסט, אז פיאדאר פראקאפיעוו איז טאקע דעם דער'הרג'עטען'ס א דם-שונא, ווײל נישט קוקענדיג אויף דעם, וואס ער איז דער אײנציגער יורש, פלעגט איהם דער פעטער נישט געבען אזויפיל געלד, וויפיל ער פלעגט פאדערן.

פיאטר פראקאפיעוו און אוזמאילאוו זענען תיכף ארעסטירט געווארען. בעת מען האט גענומען זוכען, האט מען בײ פראקאפיעוו'ן אין קעשענע געפינען הונ-דערט טויזענד רובעל און פון די פאפיר-לעך האבען זיך געשאטען פײגעל-זוימען.

פראקאפיעוו האט געזאגט, אז בעת ער איז ארײנגעקומען און שלאף-צימער, האט ער דערזעהען, ווי פון קעסטעל מיט די זוימען שטעקען ארוים הונדערטערס. ער האט זײ צוגענומען, ווײל ער רעכענט אז ער איז א יורש און האט רעכט גע-האט צו נעמען דאס געלד. דערבײ האט דער פלימעניק צוגעגעבען, אז דער פע-טער פלעגט זיך שטענדיג נוהג זײן, בעת ער האט געהאט געלד אין שטוב, צו עפע-נען די קאסע, לאזען שטעקען אין איהר די שליסלען און דאס געלד בעהאלטען אין קעסטעל פון די זוימען.

— און וואו ביסטו געווען פון עלף ביז צוויי א זײגער — די דרײ שעה?

— דאס קאן איך אײך נישט זאגען — האט פראקאפיעוו רוהיג געענטפערט.

אט דאס אויספארשונגס-מאטעריאל איז געווען איבערגענוג צו אנקלאגען פראקאפיעוו'ן פאר'ן מערדער פון זײן פע-טער און איהם אפצושיקען אין טורמע.

די פאליצײ האט קלאר אײנגעזעהען, אז זי האט דא פאר זיך א גרויס געהײמ-ניש; [illegible] איז אבער מאכטלאז געווען [illegible] די אלע זכרעס בעווײזען [illegible] געקאנט צו-שטע[illegible] נאר דערמאלט, ווען ער בע-ווײזט, וואו ער איז געווען די דרײ שעה. פראקאפיעוו האט דאס אבער בשום אופן נישט געוואלט.

אין דער צײט, וואס פיאדאר פראקא-פיעוו איז געזעסען אין טורמע, איז די פאליצײ יא געפאלען עפיס אויף אנדערע שפורען, אבער דער פראקוראר האט זײ נישט צוגעגעבען קײן בעדײטונג.

דורך א צופאל האט קופערניק בעקו-מען די פערטײדיגונג אין דעם פראצעס מיט דרײ טעג פאר'ן משפט זענען מיר געקומען קײן מאסקווא. קופערניק איז גלײך געפאהרען און טורמע בעזוכען דעם אנגעקלאגטען. אז ער איז געקומען צוריק, האט ער מיר דערצעהלט, אז פרא-קאפיעוו וויל בשום אופן נישט אויסזא-גען אפילו איהם, וואו ער איז געווען די דרײ שעה, ווען ער זאל אפילו ווײסען, אז ער וועט פערמשפט ווערען אויף קאטאר-גע. שולדיג איז ער געוויס נישט — האט דער אדוואקאט צוגעגעבען. עס איז קלאר, אז אין דעם געהײמניש איז געווען פער-מישט א פרוי.

דעם זעלבען טאג נאכמיטאג איז צו קופערניק'ן ארײנגעקומען אנ'עלעגאנטע דאמע אונטער א געדיכטען שווארצען וואואל. דאס געשפרעך צווישען זײ האט געדויערט כמעט א שעה. דער אדוואקאט האט איהר געהײסען קומען אין א פאר שעה ארום.

(סוף קומט)

חוזק

הומאר און סאטירע לכבוד שבת

צוזאמענגעשטעלט פון גראף קאלי

דער נביא, דער נביא, געפאנגען...

פון גראף קאלי

ווידער אונזער גרויסער גאנדהי,
- הערט פון ענגלאנד אזא העזה!
מ'האט דעם נביא -- הערט א שאנדע!
דארט אריינגעזעצט אין קאזע...

איהם נישט לאנג געמאכט אין לאנדאן
„א פשיענטשע" אזא זיסע!
און דערנאך באלד, פלאי-פלאים!
איהם אריינגעזעצט אין תפיסה...

איהם, דעם הייליגען מאהאטמא,
וועלכער האלט נישט פון קיין „באטקעס",
וועלכער קעמפט נאר קעגען „שווארצע"
מיט די ווייסע נזיר-גאטקעס...

גאנדהי, גאנדהי, איז אין תפיסה,
דאך ער ווערט נישט אונטערטעניג,
און זיין מאכט איז גרעסער, שטארקער,
ווי פון אינדיען'ס וויצע-קעניג...

דארט אין תפיסה וועט ער שפינען
זיין „געוועבעכץ", פרום און ארטיג,
אבער ווען וועט זיין צו ענגלאנד,
ווען זיין ארבייט וועט זיין פארטיג...

א מיידעל איז דאך נישט קיין פלאקעז

א מיידעל האט אנגעקלאגט א בחור דערפאר, וואס ער האט איהר געלאפט קושען געגען איהר ווילען. עס קומט פאר דער פערהער פאר א ריכטער. דער פערטיידיגער פון דעם אנגעקלאגטען פרעגט אוים די אנקלאגערין:

— האט איהר ווירקליך נישט געוואלט אז דער בחור, ווען איהר קלאגט אן, זאל אייך קושען?

— געוויס, געוויס האב איך נישט געוואלט, ווען איך וואלט יא געוואלט, וואלט איך דאך איהם נישט פערקלאגט.

— און ער האט גארנישט געבעטען ערלויבניש אייך א קוש צו טון? — פרעגט ווייטער דער אדוואקאט.

— אבסאלוט נישט! — ענטפערט ווייטער דאס מיידעל זעהר ערנסט — ווען ער וואלט אפילו מיט מיר ווארט אנגערירט, וואס ער וויל טון, וואלט איך איהם פערטריבען פון זיך, וואו דער שווארצער פעפער וואקסט!

די אנקלאגערין איז געווען זעהר א היבשע, מיט א רויטע קאפ העלער פון דעם אנגעקלאגטען בחור. האט זיך דער אדוואקאט גוט צוגעקוקט צו דעם מיידעל און אויך צו דעם יונגענמאן, זיין קליענט, און ער האט בעמערקט צום מיידעל:

— איך פערשטעה איבערהויפט נישט, ווי אזוי א בחור, וועלכער איז אויף אזוי פיל נידריגער פון אייך, האט אייך גאר געקאנט קושען אזוי פנים אין פנים?

און דאס מיידעל האט זיך געענטפערט:

— ענטשולדיגט, א מיידעל איז דאך נישט קיין פלאקען, זי קאן זיך דאך א ביסעל איינבויגען, ווען ס'איז נויטיג...

בעת א קריגעריי

צווייי פרויען קריגען זיך

ערשטע: ווען מען וואלט אייך געשיקט צו א קאנקורס פאר שענהייטס-קעניגען, וואלט מען אייך באלד ארויסגעווארפען.

צווייטע: און אייער מוטער איז מסתמא געווען א גרויסע ליבהאבערין פון ווילדע חיות.

ערשטע: וואס ווילט איהר דערמיט זאגען?

— ווארום, ווי אזוי האט זי אייך געקענט אויסהאדעווען.

ער וואכסט א איינשטיין

— און איצט, בערעלע, — זאגט די לעהרערין, וואס לערענט מיט די קינדער אריטמעטיק,—וויל איך דיך פרעגען אזא פראגע: לאמיר זיך פארשטעלען, אז דיין מאמע האט 5 קינדער און זי האט נאר פיער קארטאפעל, וועלכע זי וויל צעטיילען אויף פינף טייל. ווי אזוי וואלט זי דאס געמאכט?

— זעהר איינפאך, — ענטפערט בערעלע,—זי וואלט געמאכט א קארטאפעל-לאטקע און יעדען געגעבען א גלייך שטיקעל.

היינטיגע ברכות

זאלסט אזוי געהויבען ווערען, ווי די ארבייטסלאזיגקייט.

דיין גליק זאל זיך אזוי לאנג ציהען, ווי דער קריזיס.

זאלסט האבען אזויפיל ברכות, וויפיל קללות די ווירטשאפט בעקומען

זאלסט האבען אזויפיל ברויט, וויפיל כלל פערזארגער ס'זענען דא אין „נותן לחם"

דאס גליק זאל צו דיר אזוי לויפען, ווי מען לויפט אויף קוסעוויצקי'ס קאנצערטען

דיינע קאנקורענטען זאלען פאר דיר ציטערן, ווי מען ציטערט פאר היטלער'ן

סאקראטעס

דער חילוק

— וואס איז דער חילוק פון ציוניסטען ביז ציוניסטקעס?

— די ציוניסטען שרייען: „חברים כל ישראל ונאמר אמן" און די ציוניסטקעס שרייען: חברות כל ישראל ונאמר א מאן..

סאקראטעס

אמאל, אמאל,

ווי ווייט די טעכניק האט פראגרעסירט קאן מען זעהען דערפון, וואס אמאל האט מען געשטעלט די הייזער אויף גוטע פונדאמענטען און היינט שטעלט מען הייזער אויף ליציטאציעס.

סאקראטעס

מען וויל נאר מען מען נישט

פיל מענשען וואלטען אויצט געוואלט פערשווארצט ווערען, נאר ס'איז געפיר גישמא קיין קויהלען.

סאקראטעס

דעם ווייבס פארציע

— וואס איז די מעשה, וואס פון דריי פארציעס אין רעסטאראן איז מען נישט אזוי זאט, ווי פון איין פארציע, וואס מען בעקומט פון ווייב?

— ווייל דאס ווייב גיט מיט דער פולער האנד.

סאקראטעס

דער לייכטסטער אינסטרומענט

— אויף וועלכען אינסטרומענט איז אמלייכטסטען צו שפילען?

— אויף דעם צווייטען'ס נערווען.

סאקראטעס

געפעהרליכע קראנקהייטען

— דער דאקטאר זאגט, אז ביליגער אויף א מאגען-פערברייטערונג.

— א, זעהר א שרעקליכע קראנקהייט פאר היינטיגע צייט.

סאקראטעס

אדר שני

— דו ווייסט, אז אמת'ע הולף וועט קומען היינטיגען ווינטער.

— פארוואס?

— ווייל היינטיגען ווינטער קלאפט נאר אנ'אדר. (אדר שני).

סאקראטעס

ווער עס האט

ווער ס'האט זלאטעס א זעקעל
און געוועלב א גוט פעקעל,
דער לאכט פון דער שלעכטער צייט,
ווייל ער איז היינט דער לייט.
ווער ס'האט קאמאשען מיט גאנצע זוילען
א קעלער פול מיט האלץ און קויהלען
און א האן אויף שבת צו קוילען,
דער איז היינט א נגיד און פוילען.

סאקראטעס

א פאלשע חוה

מיטער: פארוואס האסטו געשלאגען דיין שוועסטערל, העניעק?

העניעק: ווייל זי איז א פאלשע חית.

מיטער: פארוואס רופסטו זי מיט אזא מיאוס'ען נאמען?

העניעק: הער נאר מאמע, וואס די פאלשע מויר האט אפגעטון: מיר האבען זיך געשפילט אין אדם און חוה און זי האט מיר בעראפט געבען דעם עפעל, כדי מיך צו פערפיהרען. אבער אנשטאט וואס זי זאל מיך געבען דעם עפעל, נעמט זי און עסט איהם אליין אויף.

אנ'אלטע זאך

ה' גרין איז געזעסען ביים אווענט-ברויט און געבורטשעט.

— וואס איז היינט דער מעהר? — פרעגט איהם זיין פרוי — האסט שוין געפונען עפים א פרישע זאך, אויף וואס זיך צו בעקלאגען?

— ס'איז נישט קיין פרישע זאך — בורטשעט דער מאן — ס'איז די אייער, וואס די האסט מיר געגעבען...

איהר פנים איז בילכער

מיידעל: ווי איך זעה, מאקס, האסטו היינט אין אווענט פערגעסען אפצוגאלען זיך.

מאקס: איך האב זיך געגאלט היינט אין דער פריה. מיין פנים ווערט צוקראצט, ווען איך גאל זיך צוויי מאל א טאג.

מיידעל: ענטשולדיג, און מיין פנים ווערט צוקראצט, ווען דו גאלסט זיך נאר איין מאל א טאג...

טעאריע און פראקטיק

פארהאנגען פרויען
צוגזיקער,
וואס קאנען נישט
פערטראגען
ווען מענשען וואגען
וועגען מאן
א פריינדליך ווארט
צו זאגען.

זיי האבען
א בעשלום געפאסט,
בעי זיי איז
גאר קיין צווייפעל,
אז יעדער מאן
איז ווילד, ברוטאל,
און יעדען שטעקט
א טייוועל.

זיי האסען אליץ
וואס מענליך איז,
און ווילען איהם
פערמיידען;
זיי זאגען, אז
זיי קענען נישט
זיין זינדיג בליק
פערליידען.

דאך זעהט זיך אפט
א ווידערשפרוך
און זייערע מאנירען:
זיי האבען,
ראלט זיך,
פיינד דעם מאן,
דאך וויל מען
ראמאנסירען.

מען פארבט די האר
זיך זעהר אפט,
מען פארבט זיך
אן די ליפען,
וואס רייצען אפט
נישט ווילענדיג
א ליבע
צו פערקניפען.

מען דרעהט זיך
אויף די קאריקעס,
מען רויכערט
סיגארעטען;
און אויגען פינקלען
מיט א גלאנץ,
און לאסטשענען
און גלעטען.

פאר ווען
פוצט מען זיך אזוי?
ווער קאן דעם סוד
דערקלערען?
ווער קאן מיר געבען
א בעשייד
צום פרוי-פראבלעם,
דעם שווערען?

א טייוועל, הייסט עס,
איז דער מאן.
נו, פארב מען
האר און ברעמען;
און ערגיץ לויערט
שטיל א וואונש:
„דער טייוועל
זאל מיך נעמען!"

ער האט נקמה

צו א סוחר, וועלכען עס פלעגט שטענדיג בעזוכען א רייזענדער, קומט דאס מאל דער פאבריקאנט אליין מיט זיין קאלעקציע.

סוחר: נו, נו, דער פאבריקאנט אליין בכבודו ובעצמו בעהרט מיך מיט זיין בעזוך! אבער וואו איז אייגענטליך אייער שטענדיגער רייזענדער: צו איז ער קראנק, ענטזאגט, אדער אזוי איז עפים געשעהען מיט איהם?

פאבריקאנט: שטעלט אייך פאר, זיין פרוי האט געבוירען א דרילינג!

סוחר: רעכט אויף איהם! מיר פלעגט ער אויך שטענדיג שיקען מעהר, ווי איך האב בעשטעלט!

א ריכטיגע אורזאך

א לעהרער פרעגט א פאטער, פארוואס זיין זוהן קומט נישט אין דער שולע.

פאטער: ער איז קראנק שוין איניגע טעג און טאקע צוליב אייך!

לעהרער: וואס הייסט?

פאטער: איהר האט איהם אויפגעגעבען אויסצורעכענען, וויפיל צייט עס פער נעמט אויפצועסען 20 עפעל, בעת דאס אויפעסען פון איין עפעל דויערט אנדערהאלבען מינוט.

לעהרער: נו, דערויבער?

פאטער: האט ער טאקע געגומען עסען די עפעל, און ווי ער איז געקומען צום פינפצענטען עפעל האט ער געקריגען שטארקע בויכשמערצען און ליגט שוין זייט איניגע טעג צו בעט!

זי האט ערפאהרונג

מאראם (צו א קינדער-באנע): ווייסט איהר מאקו, ווי זיך אומצוגעהן מיט קינדער?

באנע: געוויס, איך בין דאך אליין געווען אמאל א קינד!

ער איז דען נישט געראכט!

לעהרער: אז די מאמע גיט דיר צעהן ניס און דו דארפסט זיך צוטיילען מיט דיין קלענער שוועסטער גלייך אויף גלייך, וויפיל ניס קריגט דיין שוועסטער?

בערעלע: גארנישט קריגט זי!

לעהרער: פארוואס?

בערעלע (צולאכט זיך): וואס דארף מיין שוועסטער ניס? זי איז דאך ערשט אלט זעקס מאנאטען און זי האט נאך נישט קיין ציין אין מויל!

זי וויל איהם זעהן אין חלום

אין מיטען נאכט האט הער קאן אויפגעוועקט זיין פרוי און א געשריי געטון:

— דו דאסט שוין ווידער גע'חלומ'ט וועגען דיין ערשטען מאן! איז טאקע גאר נישטא קיין מיטעל ווי אזוי ארויסצושלאגען דיין פערשטארבענעם מאן פון דיינע חלומות?

— יא, — גענייצט פרוי קאן — עס איז יא דא א מיטעל, דו קאנסט דאך אזוי מאכען, אז פון היינט אן זאלסטו מיר קומען צו חלום, אנשטאט איהם...

ביי מענשען מיט אונרעגעלמעסיגע הארץ קלאפונג, דאס געניסען פון א גלאז נאטירליך ביטער-וואסער Franciszka Józefa פאר'ן פריהשטיק, מאכט לייכטער דאס שטילגאנג.

ער מאכט א „פיאטילעטקע"...

(דערצעהלט פון א לאדזשער סוחר)

— איבערגעגעבען פון — גראף-קאלי

— וואס בוזשו אזוי פערטראכט? — פרעגט מיך מיין ווייב, זעהענדיג, ווי איך זיץ אזוי פערזונקען אין טיפע געדאנקען און האלט נאר און איין קנייטשען דעם שטערען.

— עט, זאג איך, — גארנישט, ס'א קלייניגקייט!

— אבער פארט, וואס? — ווערט מיין ווייב נייגעריג און וויל נישט אפשטעהן פון מיר — אז א מענש טראכט, מסתמא האט ער דאך עפים אויף די געדאנקען.

— ס'איז גארנישט — זאג איך, — עס לוינט נישט דערפון צו רעדען. איך טראכט, ווי בעקומט מען אצינד טויזענד דאלאר?

— און דאס איז ביי דיר א קלייניגקייט — שרייט אוים מיין ווייב מיט א געלעכטער — די ווייסט, קבצניוק איינער, וואס ביי היינטיגען קריזיס בעדייט טויזענד דאלאר? א סברה, אז אשר קאן און שוין לער פערמאגען נישט ביי היינטיגע צייטען קיין מזומנ'ע טויזענד דאלאר...

— און דאך — זאג איך מיט א געלעכטערל — אויב דו, מיין ווייבעלע, זאלסט נאר ווילען, וואלט איך געקאנט פערמאגען טויזענד דאלאר און אפשר נאך מעהר...

— איך — זאגט זי פערוואונדערט — זאל נאך העלפען? ארדבא. זאג מיין מיי-ערער מאנעלע, ווי אזוי קאנסטו עס מאכען? איך בין גרייט צו נעמען אויף זיך אליץ, וואס די ווילסט מיר נאר הייסען, אפי מיר זאלען אויסגעלייזט ווערען פון אונזער ביטערער ארימקייט.

— אויב אזוי — זאג איך, בוזשו א חכמה... אלזא, הער אוים, איך האב א געוואלדיגען פלאן, ווי מיר זאלען אויפגערייכט ווערען און קומען צו א פערמע-גען... לאמיר מאכען א „פיאטילעטקא".

— וואס איז דאס? — סמארטשעט זי אוים אויף מיר א פאר פערוואונדערטע אויגען — וואס איז דאס פאר א מין אנ-שיקעניש?

— נו... א „פיאטילעטקא", ווי זאל איך דיר זאגען? אט אזוי ווי אין ראטען-פערבאנד.... האסט נישט געהערט פון דער רוסישער פיאטילעטקא? דאכט זיך קינדער און די וויגען רעדען דערפון.

— גיין — זאגט זי — א ביסעלע פער-שעהמט, וואס אזא קלייניגקייט ווייס זי נישט — וואס איז דאס פאר א זאך?

— נו, ווי זאל איך דיר ריכטיג אפ-משל'ן? דאס איז א זאך, וואס דארף זיך בויען פינף יאהר און נאכדעם ווערט מען געהאלפען מיט אלראם גוטס. מען לעבט ווי אין א גן-עדן און עס פעהלט נישט פון קיין פויגעל-מילך... נו, האסטו פערשטאנען?... נאר וואס דען? די פינף יאהר, וואס דער פלאן געדויערט, מוז מען זיך א ביסעל אפהאלטען פון מאנ-כע לוקסוסאווע ארטיקלען, ווי: פלייש, פוטער, מילך, אייער, סמעטענע, קעז, צוקער און נאך אזעלכע קלייניגקייטען.

קורץ: דו דארפסט אויף זיך נעמען פאל-גענדעס:

פינף יאהר צו לעבען הונגער, קעלט,
נישט ליארמען, נישט ברויזען,
פינף יאהר נישט בעטען מיר קיין געלד,
נישט קריכען אין די הויזען...

פינף יאהר אויף ראטשע גיט צו פאהרען,
פינף יאהר—קיין קינדער נישט געבוירען,
פינף יאהר נישט פארען קיין קליידער
און עסען קרופניק נאך כסדר...

— פערשטעהסטו שוין? — זאג איך מיט א טריאומפירענדער מינע — וואס עס הייסט א פיאטילעטקא?

— ניין, — זאגט זי — איך פערשטעה נאך אליץ נישט, ווי אזוי מיר קאנען קומען צו א פערמעגען פון אזא פיאטי-לעטקא?

— וואס פערשטעהסטו נישט? הער זיך גוט איין, מיט קאפ: וויפיל קויפסטו יעדען טאג פלייש צו מיטאג? צוויי קי-לא? נו, ווענסטו פון היינט אן קויפען א פערטעל קילא... און דאס איבריגע וועט מען אויף דער פיאטילעטקא... אויצט, זאג מיר, מיין טייער ווייבעלע, וויפיל קויפסטו פוטער א טאג? א פירטעל קי-לא? נו, ווענסטו קויפען פינף דעקא פו-טער, אדער אונגאנצען איינשפארען די פוטער... ווארום, פון וואגען איז גע-דרונגען, אז מען דארף עסען ברויט מיט פוטער? און ברויט מיט מיר איז שלעכט?

אט בין איך געווען א זעלנער און געגעסען דריי יאהר נאכאנאנד ברויט מיט מיר און, הלואי אויף היינט געזאגט געווארען מיין אמאליגער געזונד... היינט שטעל זיך פאר אז מיר וועלען יעדען טאג אפשפארען פון דער הוצאה נישט קיין סך, נאר דריי זלאטעס. אין יאהר איז פארהאן דריי הונדערט מיט פינף און זעכציג טעג. האט בען מיר א קימא-לן פון עלף הונדערט זלאטעס א יאהר און אין פערלויף פון פינף יאהר האבען מיר אפגעשפארט כמעט א זעקס טויזענד זלאטעס פון עסען אליין. היינט וואו איז קליידונג? קינא? ראטשע? קאנצערטען און אנדערע נא-שערייען?

קורץ: פאר טויזענד דאלאר גאראנטיר איך דיר און אפשר נאך א שמיץ ארי-בער... אלזא, מיין ווייב, איצט פער-שטעהסטו שוין דעם געוואלדיגען פלאן פון דער פיאטילעטקא? און רוסלאנד האבען זיי אויך געמאכט אזא פיאטי-לעטקא און דער פלאן האט זיך אזוי גלענ-צענד איינגעגעבען, אז זיי טראכטען שוין פון א צווייטער... פיאטילעטקא.

ווארום, וואס איז דען פינף יאהר? א זומער — א ווינטער, א ווינטער — א זו-מער. און נאך אמאל א ווינטער — א זו-מער, א זומער — א ווינטער און אוים... איבערגעקומען און איצט בוזשו שוין פערזארגט מיט אלעם גוטען אויף דיין גאנץ לעבען...

אלזא, מיין טייער ווייבעלע, בוזשו מסכים אנצוהויבען אזא פיאטילעטקא? וויפיל, למשל, פרעגסטו ביי מיר א טאג אויף דער הוצאה? 12 זלאטים? גו, וועסטו פון מארגען אן בעקומען 4 זלא-טים א טאג.

— וואס רעדסטו? — שרייט אוים דאס ווייב דערשראקען, ווי אזוי וועלען מיר קאנען לעבען מיט פיר זלאטעס א טאג? אז ברויט מיט זעמעל אויף פריה-שטיק קאסט דאך מיר צוויי זלאטים מיט 50 גראשען.

— ווער הייסט דיר קויפען זעמעל?— שריי איך אוים מיט כעס — און א פיא-טילעטקא עסט מען נישט קיין זעמעל, און א פיאטילעטקע עסט מען ראזעווע ברויט מיט שטרוי. דו ווייסט, וואס הייסט א זיינס א פיאטילעטקע?...

— יא, — ווערט זי שוין א ביסעלע ווייכער — אבער אנדערטהאלבען ליטער מילך פאר די קינדער דארף מען האבען?

— בוזט משגע געווארען — הויב איך אן צו קלאפען מיט די פויסטען אין טיש — און א „פיאטילעטקע" ווילסטו קויפען מילך? דאס איז דאך אנ'אמת'ער בורזשואזנער ארטיקעל...

— יא, אבער, וואס טוט מען מיט די קינדער? — פרובט זי נאך א ביסעל פראטעסטירען — מילא, איך וועל שוין ווי עס איז דורכקומען, אהן פלייש און ארן מילך, אבער אויף די קינדער איז דאך א רחמנות, ווער ווייס, צו זיי וועלען אויסהאלטען פינף יאהר אזא לעבען און רחקות?

— אז מען דארף אויספיהרען א פיא-טילעטקא — איז נישטא קיין רחמנות, דעמאלט איז „אין רחמים בדין". דער-פאר אבער, נאכדעם, איה"ש, אז די פיא-טילעטקע וועט געלינגען, וואס וועט אונז דאן פעהלען? מיר וועלען דאך ווערען גבירים אדירים... דאן וועלען מיר זיך ערשט בעקליידען, ווי ס'דארף צו זיין, לוי מדער נייעסטער פאריזער מאדע. און דו, מיין ווייב, וועסט זיך לערנען טאנ-צען „רומבא" און אפשר וועט שוין דאן זיין אנ'אנדער שלאגער?... ראשית חכמה שיק איך דיך אוועק קיין קריניץ, זאלסט זיך א ביסעל אויספאשען און בעקומען אנ'אויסזעהן פון א בורזשויקע... און איך, וועל מיך דערווייל א ביסעל ארומבערכא-פען קיין צאפאט. ווייל ביי גבירים פיהרט זיך נישט, אז א מאן און א ווייב זאלען פאהרען צוזאמען, ביי גבירים לויפט מען זיך פונדערווייטען... נאכדעם וועלען מיר עפענען א געשעפט און מאמע צינזער פון בעטרוקאווער... און אפשר האט... ווע-לען מיר בעסער אנהויבען א צווייטע „פיאטילעטקע"? ווייל ביי היינטיגער צייט איז עס דאס זיכערסטע געשעפט. מען דארף נישט צאהלען קיין שטייערען. ס'איז פטור פון א פאטענט, ראכנאווע, מאיאנטקאווע און אנדערע צרות.

— אלזא, מיין ווייבעלע. גערעכט! פון מארגען הויבט זיך ביי אונז אן מ.ט ט'ול די ערשטע פיאטילעטקא...

—=¤¤¤=—

לאָדז
8. יאַנואַר 1932
זון אויפגאַנג: 7.45
זון אינטערגאַנג: 3.27
פרייטאג
כ"ט
טבת תרצ"ב
פ' וארא

טאָג-כראָניק

נייער וויצע-וואָיעוואָדא

(§) דער נײַ-נאָמינירטער לאָדזשער וויצע-וואָיעוואָדע פּאַטאַרסקי האָט נעכ-טען איבערגענומען זײַן אַמט.

צוריק פֿון אורלויב

(§) דינסטאָג דעם 12 נעמט צוריק איבער זײַן אַמט דער שטאָט-פּרעזידענט ד"ר. זשעמיענצקי, נאָך זײַן קוראַציע.

נאַכט-טראַמוואַיען ווערן אָפּגעשאַפֿט.

(ב) צוליב דער פֿערקלענערטער פֿער-קעהר האָט די טראַמוואַי-דירעקציע בע-שלאָסן אָפּצושאַפֿן פֿון 17 ד. ח. די נאַכט-טראַמוואַיען, וואָס קורסירען פֿון 1 ביז 3 בײַנאַכט. דאַגעגען וועלען די טאָג-קורסען פֿון די טראַמוואַיען אויף אײַ-ניגע ליניעס פֿערגרעסערט ווערען. די טראַמוואַיען וועלען פֿריהער אַרויספֿאָרען און שפּעטער זיך אומקעהרען אין דער רעמיזע.

ריכטערס און פּראָקוראָרן געהן איבער צו אַדוואָקאַטור.

(א) די ריכטערס פֿון דיגען קרײַז-גערינט אונגנאַצי באַר, סטעפֿאַן הערמאַן און פֿעליקס פֿײַט זענען אויף זײַער אײַגענער ביטע בעפֿרײַט געוואָרען פֿון זײַערע אַמטען און ווערען אײַנגעגעטראַ-גען אין דער אַדוואָקאַטור. גלײַכצײַטיג איז אויך איבערגעגאַנגען אין דער אַד-וואָקאַטור דער ביז איצטיגער וויצע-פּראָ-קוראָר דעמשינסקי.

דער יוסטיץ-מיניסטער האָט נאָמי-נירט דעם ריכטער פֿון ביאַלאַ פּאָדלאַס ה' וואַלעריאַן יאַרמאָלאָוויטש אַלס ריכ-טער פֿון לאָדזשער קרײַז-גערינכט.

צום אומערהערטען סקאַנדאַל אויפ'ן לאָדזשער בית-עלמין

וואָס ערקלערט די לאָדזשער קהלה-פֿערוואַלטונג? — די ווירקליכע „פֿאַנטאַזיע" און דער פֿאַנ-טאַסטישער פּסק-דין. — מען מוז אויפֿהויבן דעם פֿאָרהאַנג פֿון הינטער די קוליסען.

ווער איז פֿאַרט שולדיג אין דעם בזיון המת?

פֿון דער לאָדזשער קהלה האָבען מיר ערהאַלטען פֿאָלגענדען בריף און רע-דאַקציע:

צו דער רעדאַקציע „לאָדזשער טאָגע-בלאַט".

חשוב'ער ה' רעדאַקטאָר!

אין שייכות מיט דער ידיעה אינ'ם נעכטיגען נומער „לאָדזשער טאָגעבלאַט" א. ק. „גרויסער סקאַנדאַל בײַ דער קבורה פֿון אַ לאָדזשער סוחר", בעט די קהלה-פֿער-וואַלטונג אָפּצודרוקען פֿאָלגענדע ערקלע-רונג:

די קהלה-פֿערוואַלטונג שטעלט פֿעסט, אַז די גאַנצע געשיכטע מיט דער קרקע פֿאַרן פֿערשטאָרבענעם סוחר פּרושיצקי איז דער חשוב'ער רעדאַקציע איבערגעגע-בען געוואָרען אין אַ שטאַרק טענדענ-ציעזער און צובלאָזענער פֿאָרם.

עס איז אמת, אַז די בעשטימטע קרקע איז געווען די עקסטע אין דער שלֹּנה, אָבער די דאָזיגע שלֹּנה געפֿינט זיך האַרט בײַ דער הויפּט-אַלעע און מען איז דאָרט קובר אָנשטענדיגע מענשען און נישט קײן נכות דרנא, פֿאַר וועלכע עס זענען פֿאַרהאַן קרקעות אַזש אויפ'ן עק בית-החיים, ד. ה. מיט 10 גאַסען ווײַטער.

לײַדער האָבען די קרובים און די מלוים צוליב עמיצענס אַ פֿאַנטאַזיע, ערלויבט זיך אַ זאַך, וואָס האָט נאָך אין דער גע-שיכטע פֿון לאָדזשער בית-החיים נישט פּאַסירט, מחמת דער בר-מינן איז אַרויס-גענומען געוואָרען פֿון קבר שוין נאָכ'ן אָפּטון אודם זײַן רעכט און עס איז אַזוי אַרום בעגאַנגען געוואָרען אַ שרעקליכער בזיון המת מצד די מלוים און נישט מצד דער קהלה.

דער דאָזיגער פֿאַקט האָט געבראַכט דערצו, אַז עס האָט געמוזט נעמען אַ וואָרט דער ראַבינאַט, וואָרום עס איז שוין געוואָרען אַן ענין פֿון שולחן ערוך און מען האָט געמוזט האָבען אַ פּסק-דין פֿונם בית-דין, צי עס קען געגעבען ווע-רען אַן אַנדער קרקע.

דער וו. פּרעזעס פֿון דער קהלה-פֿער-וואַלטונג ד' ל. ה. בערגער האָט אין דעם דאָזיגען גײַסט אויך אויפֿגעקלערט דער פֿאַמיליע פֿונ'ם בר-מינן און נישט ווי עס איז איבערגעגעבען געוואָרען אין דער חשוב'ער רעדאַקציע, אַז מען האָט ספּע-ציעל נעגעבען אַזאַ קרקע, ווײַל דאָס גע-שעפֿט פֿונם פֿערשטאָרבענעם איז אָפֿען אום שבת".

פֿערשטעהט זיך, אַז צום פּסק-דין האָט די קהלה-פֿערוואַלטונג שוין קײן שום שייכות נישט.

כדי די קבורה זאָל קאָנען פֿאָרקומען וואָס שנעלער און צו מאַכען אַ סוף מיט דעם ענין, האָט פּרעזעס י. ל. מינצבערג תיכף נאָכ'ן דערוויסען זיך פֿון דער גע-שיכטע, אינטערווענירט בײַם ראַבי-נאַט, אַז דער פּסק-דין זאָל צוליב דער שפּעטער צײַט וואָס גיכער אַרויסגעגע-בען ווערען.

דער שמש האָט געבראַכט אַ כתב פֿונם ראַבינאַט אין דער קהלה אַרײַן, אין וועלכען עס איז געווען אַ תנאי, אַז די משפּחה פֿונ'ם בר-מינן זאָל נעמען אויף זיך די התחייבות צו האַלטען געשלאָסען זײַער געשעפֿט שבת.

הגם דער כתב האָט בעדאַרפֿט גע-חתמ'עט ווערען בײַם ראַבינאַט, האָט פּרעזעס מינצבערג, צוליב דער שפּעטער אָוונד-שעה מסכים געווען, אַז עס זאָל אונטערגעשריבען ווערען אין זײַן געגענ-וואָרט, כדי עס זאָל נישט פֿאָרקומען קײן עכוב דורכ'ן פֿערלירען צײַט פֿון שי-קען די קרובים פֿון דער קהלה-קאַנצע-לאַריע צו די רבנים.

מיט דרך-ארץ

(—) ל. ה. בערגער

* * *

בעמערקונג פֿון רעד.

די לאָדזשער קהלה-פֿערוואַלטונג האָט, קענטיג, אַלײן אײַנגעזעהן, אַז די פֿאַק-טאָרען, וואָס טראָגען די שולד בײַם אומ-ערהערטען בזיון המת, האָבען אַרויפֿער-געכאַפּט די מאָס און זי בעמיהט דעם סקאַנדאַל, וואָס האָט אָנגענומען דעם כאַראַקטער פֿון אַ געזעלשאַפֿטליכען סקאַנ-דאַל, צו פֿערגלעטען און אָפּצושוואַכען. אין דעם זין איז די „הכחשה" אינטע-רעסאַנט און כאַראַקטעריסטיש. אָבער די עצם פֿעסטשטעלונג וועגען דעם סקאַנ-דאַל און וועגען דער „פֿאַנטאַזיע" (!), וואָס זאָל דאָ האָבען מיטגעשפּילט אַ ראָל, קלינגט אויסטערליש. דער בעריכט, וואָס איז געווען געבלעט געדרוקט אין „לאָדזשער טאָגעבלאַט", האָט זיך גע-שטיצט אויף געגוי קאָנטראָלירטע ידיעות און, פֿערשטעהט זיך, אַז פֿאַקטען איז אומעגליך אָפּצורופֿען, די קהלה-פֿער-וואַלטונג מאַנעווירט דאָ זעהר פֿאָרזיכ-טיג און נרענוצט זיך דעליקאַט אָפּ פֿון דער ראַבינאַט-אַקציע, ערקלערנדיג, אַז „צום פּסק-דין האָט זי קײן שייכות נישט". עס געהט אָבער דערין, חשוב'ער ה' בערגער, צו וויסען קלאָר און דײַטליך, ווי אַזוי עס איז געקומען צו דעם משונה-דיגען פּסק-דין און וואָסערע פּערזאָנען האָבען דאָ מיטגעווירקט הינטער די קו-ליסען. די עפֿענטליכע מיינונג מוז דאָס וויסען און מען מוז אויך האָבען די נאַ-מען, אַז אַזעלכע סקאַנדאַלען זאָלען זיך נישט קענען בײַ אונז איבערחזר'ן!

אברהם שלעזינגער

(פ) מיטוואָך בײַנאַכט איז פּלוצלינג געשטאָרבען פֿון אַ מוח-ערשיטערונג דער לאָדזשער סוחר און שריפֿטשטעלער אברהם שלעזינגער.

דער פֿערשטאָרבענער האָט געשטאַמט פֿון קאָוונא פֿון אַ משפּחה מיוחסת און איז געווען אַ יוד פֿון אַלטען שניט, אָנגע-לערנט און תלמיד און אַ בקי אין דער השכלה-ליטעראַטור. ער האָט זיך אויס-געצײַכענט מיט אַ בעזונדערער ליבע צו די אגדות פֿון תלמוד, וועלכע ער האָט זאַמלענדיג געקליבען און אויך איבער-זעצט אין יודיש.

זײַענדיג אַ וואַרימער חובב ציון, האָט ער נישט געוואָלט דורכלאָזען די אַקאַ-דעמיע לכבוד דעם 50-יעהריגען יובי-לעאום פֿון דער חבת-ציון בעוועגונג. אָבער אַ חיימקומענדיג פֿון דער אַקאַדע-מיע האָט ער זיך פּלוצלינג שלעכט דער-פֿיהלט. דער אַרויסגערופֿענער פּאַנאָמאַ-רעוו דאָקטאָר פֿון „לינת הצדק" האָט אים ערטײַלט הילף. מען האָט אָנגע-ווענדעט אַלע מיטלען אים צו דערהאַל-טען בײַם לעבען, אָבער אַלע בעמיהונגען זענען געווען אומזיסטע.

דאָנערשטאָג 5 פֿאַרטאָגס איז א. שלע-זינגער געשטאָרבען.

דע רטויט פֿון אברהם שלעזינגער איז געווען אַזוי אומגעריוואַרטעט פֿאַר זײַנע פֿיל פֿרײַנד און פֿערעהרער, אַז פֿיל פֿון זיי האָבען נישט בעוויזען צו קומען צו דער לויה. קיינעם דאָס זיך נישט גע-וואָלט גלויבען, אַז די נעקראָלאָגען אין די לאָדזשער יודישע צײַטונגען דער-מאָנען וועגען טויט פֿון אברהם שלעזינ-גער, מיט וועלכען מען האָט, דאַכט זיך, ערשט גערעדט.

בײַם אָפּענעם קבר האָט דעם נפֿטר מספּיד געווען אַ פֿאָרשטעהער פֿון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און אַ פֿאָר-שטעהער פֿון „נײַעם פֿאָלקסבלאַט", וואָס אַ שלעזינגער (שר של אש) האָט פֿון צײַט צו צײַט מיטגעאַרבײַט.

ערדע זײַן אַנדענקען!

מאָרגען-פֿײַערליכע ערעפֿנונג

פֿון דער דרוקער-קאָאָפּעראַציע

מאָרגען, שבת, קומט פֿאָר די פֿײַער-ליכע ערעפֿנונג פֿון דער דרוקער-קאָאָ-פּעראַציע אין זאַל אויף זאַוואַדזקאַ 4.

די קאָאָפּעראַציע איז אַ פּראָפֿעסיאָנע-לע אָרגאַניזאַציע, בעשטעהענדיג דורך דער מאַכט, וועלכע גיט די מעגליכקײַט מיט פֿעראײַניגטע כוחות זיך אויסצופֿע-סען די לאַגע אויפ'ן עקאָנאָמישען גע-ביט, און וואָס די יודישע דרוקער גלוי-בען זיך אַזוי שטאַרק אין איצטיגען מאָמענט.

די קאָאָפּעראַציע גיט אויך גלײַכצײַטיג דאָס רעכט צו האָבען פֿערטרעטען אַ פֿאָרשטעהער אין די שאַצונגס-קאָמי-סיעס בײַ די פֿינאַנץ-קאַמערן.

דער שטאָלץ פֿון קולטורעלען לאָדז דער רוהמפֿאָלער „שיר"-כאָר זינגט דינס-טאָג, דעם 12 יאַנואַר, 8.45 אָוונט אין פֿילהאַרמאָניע לטובת דעם מעטאַל-האַנדווערקער-צעך.

מאָרגען פֿאָרלעזונג פֿון א. דרויאַנאָוו

אין דער פֿאָלקס-אוניווערזיטעט בײַ דער ציונ. אָרגאַניזאַציע.

מאָרגען מוצאי שבת, 6 אַ זײַגער וועט דער בעקאַנטער העברעאישער שריפֿט-שטעלער און געוועזענער רעדאַקטאָר פֿון „העולם" ה' אלתר דרויאַנאָוו, וועל-כער וויילט איצט אין אונזער שטאָט, האַלטען אַ פֿאָרלעזונג אין דער פֿאָלקס-אוניווערזיטעט בײַ דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע א. ד. ט. „דאָס פֿאָלקס-שאַפֿען" („היצירה העממית"). די פֿאָר-לעזונג פֿאָרקומען אין דער העברעאי-שער שפּראַך און וועט נעווים צוציהען די אויפֿמערקזאַמקײַט פֿון די ברײַטע העבּ-ראַאיש-רעדענדע קרײַזען, בעזונדערס צוליב דער פּערזענליכקײַט פֿון חשוב'ן גאַסט.

די נאָהענטסטע פֿאָרלעזונג אין פֿאָלקס-אוניווערזיטעט קומט פֿאָר זונטאָג פֿון ד"ר ל. זילבערשטראָם „ווי אַזוי האָבען יודען געלעבט אין מיטעלאַלטער".

נאָך אַ מאָל וועגען שטרייק

אין אַמבולאַטאָריום פֿון „לינת-החולים"

אין נומ. 6 פֿון „ל. ט." האָט זיך גע-פֿונען אַ קאָמוניקאַט פֿון דער פֿערוואַל-טונג פֿון „לינת החולים" וועגען דעם דאָקטוירים-שטרייק אין דער אַנשטאַלט. איך געפֿין, אַז דער קאָמוניקאַט איז צו קירץ און אַז די געזעלשאַפֿט, ווי אויך די אָרימע קראַנקע האָבען דאָס רעכט צו פֿאָדערן, מען זאָל מעהר בעריכטן מיטטײַלען, וואָס עס איז פֿאָרגעקומען. איך וויל דאָס דערום טון.

דאָנערשטאָג, דעם 31 פּ. מ. איז פֿאָר-געקומען אַ זיצונג פֿון דער פֿערוואַלטונג פֿון „לינת החולים" וועגען דער פֿאָ-דערונג פֿון די דאָקטוירים, זיי צו העכערן דעם לוין פֿאַר'ן אונטערזוכען די קראַנקע אין דעם אַמבולאַטאָריום פֿון „לינת החולים", מיט 50 פּראָצענט. די פֿער-וואַלטונג, געפֿינענדיג פֿאַר אוממעגליך אין דער איצטיגער קאַטאַסטראָפֿאַלער צײַט, ווען פֿיל מיטגלידער זענען נישט אימשטאַנד צו צאָהלען די מאָנאַטליכע בײַטראָגען און אָרימע קראַנקע קומען צו אַלע מאָל מעהר אין די פֿערוואַלטונג קעמפֿט בײַם איצטיגען לוין, מיט אַלע פּראָפּסען גלײַך-שטעלען דעם בודזשעט, נאָכצוקומען די פֿאָדערונג פֿון די דאָק-טוירים, וועלכע קען ברענגען צו אַ רו-אין פֿון דער אינסטיטוציע, די פֿער-וואַלטונג האָט געבעטען בײַ די דאָקטוירים זיי זאָלען אַרבײַטען נאָך 6 מאָנאַטען אויף דעם איצטיגען לוין און דערנאָך, אויב עס וועט זיך די צײַט בעסערן, וועט מען זיי אפֿשר קענען דערהעכערן. די דאָקטוירים האָבען דאָס אָפּגעוואָרפֿען. דאָס האָט די פֿערוואַלטונג געזאָגט: אַזוי ווי זי געפֿינט פֿאַר אוממעגליך אויף זיך צו נעמען די קאָסטען פֿון דער הוספה און זי קען אויך זיך נישט נעמען די פֿער-אַנטוואָרטליכקײַט דערפֿאַר, האָט זי בע-שלאָסען און פֿערלויף פֿון 14 טעג צו-נויפֿצורופֿען אַ גענעראַל-פֿערזאַמלונג און האָט געבעטען די דאָקטוירים, זיי זאָלען דערווײַל, די 14 טעג, אַרבײַטען פֿאַר דעם אַלטען לוין; און ווען די גענעראַל-פֿערזאַמלונג וועט בעשליסען זיי צו דער-לערן, ווען מען דאַרף זיי צו צאָהלען. די דאָקטוירים האָבען אָבער דאָס אויך אָפּ-געוואָרפֿען און זיי האָבען נאָך צוגעגע-בען, אַז זיי קענען נאָר אַרבײַטען מיט דעם נײַעם לוין און אָן דאָס דאַרף מען זיי גלײַך בעצאָהלען.

די פֿערוואַלטונג האָט דאַן געבעטען, אַז זיי זאָלען אַרבײַטען נאָך איין טאָג, ביז מאָנטאָג דעם 4 ד. ח. וועט זי זונ-טאָג צונויפֿרופֿען נאָך אַ זיצונג וועגען דער פֿראַגע. זענען זיך די דעלעגאַטען פֿון די דאָקטוירים געגאַנגען אויף אַ בעראַטונג און צוריקקומענדיג ערקלערט, אַז דאָס קאָנען זיי אויך נישט נאָכקומען.

די האַנדלונג מצד די דאָקטוירים גע-גען אַן אַנשטאַלט, וואָס שטיצט אָרימע קראַנקע אין דעם איצטיגען קריזיס, ווען אומעטום ערען די לוינען רעדוצירט, האָט אַרויסגערופֿען גרויס פֿערדרוס בײַ דער פֿערוואַלטונג און מיט אַ גרויסער מעהרהייט שטימען האָט זי בעשלאָסען אַז אויב די דאָקטוירים האַנדלען אַזוי, און ווילען דורכאויס וואַרפֿען די אַר-בײַט, קענען זיי דאָס טון.

און זיי, די דאָקטוירים, זענען טאַקע זונטאָג צו דער אַרבײַט נישט געקומען.

די דאָקטוירים האָבען אַ תירוץ, אַז דאָס אַלץ דאָס זיי אָנגעוואָרפֿען די „אוזבאַ לעקאַרסקאַ" און זיי זענען כשר ויושר, זיי זענען, ווי מען זאָגט, גאָט די נשמה שולדיג.

אויף וויפֿיל דער תירוץ איז צו גלוי-בען, זאָל אורטײַלען די געזעלשאַפֿט, צו וועלכער איך וועל זיך נאָך ווענדען. אויב די דאָקטוירים וועלען זיך שעמען צו-ריקצוציהען זײַערע פֿאָדערונגען, וואָס, אויף וויפֿיל איך ווייס, איז דער בעסטער טייל פֿון זיי זיך שוין מודה, אַז זיי זע-נען בעגאַנגען אַ פֿעהלער, אַרויסשטעלענ-דיג אַזעלכע פֿאָדערונגען.

יעקב ב"ז.

צום אָנהויב פֿון זומער-סעזאָן

יודישע פֿאַבריקאַנטען מוזען איצט אַנגאַזשירען יוד. מײַסטערס!

דער יודישער מײַסטער-פֿעראײַן בעט אונז מודיע צו זײַן: צום קומענדיגען זו-מער-סעזאָן ווערט אויפֿמערקזאַם געמאַכט די יודישע פֿאַבריקאַנטען, אַז צווי-שען די מיטגלידער פֿון יודישען מײַס-טער-פֿעראײַן זענען איצט פֿאַרהאַן אַר-בײַטסלאָזע שטיהל-מײַסטער מיט אַ לאַנג-יעהריגער פּראַקטיק אויף די פֿאָלגענדע ספּעציאַליטעטען: אויף ענגלישע שטיהל, אויף קאַרט-שטיהל און אויף זײַדען-שטיהל. נעהנטערע אינפֿאָרמאַציעס קאָן מען בעקומען טעגליך אין סעקרעטאַריאַט פֿון 6—8 אָוונט.

§

לאָדזשער יודישער קאַמעראַל-טעאַטער
אַלעע 1-טער מאַי № 2 — דיר.: דוד צעלמייסטער און א. בעזמאַן.
גאַסטשפּילען פֿון לאָדזשער קאַמעראַל- און קלײנקונסט-טעאַטער
„ארט"
קינסטלעריש. אנפ.: מ. בראָדערזאָהן.
הײַנט פֿרײַטאַג, 2 פֿאָרשטעלונגען
אָנהויב 7.45 און 9.45 אָוונט
מאָרגען שבת, 3 פֿאָרשטעלונגען
4 נ"מ, (צו פּאָפּולערע פּרײַזען) 7.45 און 9.45 אָוונט
ווידערהאָלונג פֿון די גרויסע פֿײַערליכע פּרעמיערע
מ'לאַכט פֿון דער וועלט
אין 2 טײלען 14 בילדער
טעקסטען: מ. בראָדערזאָן, י. אַבערזשאַנעק, ש. א. מישעל.
מוזיק: דוד בייגעלמאַן, מאַק-דאַוויט און פֿאָלקס-מאָטיווען.
דעקאָראַציעס און קאָסטיומען: דינה מאַטיס.
רעזשי ש. דזשיגאַן און י. שומאַכער. בינע-אינספּ. מ. קאָן.
עס בעטייליגען זיך (לויט א.ב.): ש. גאָלדשטיין, מרים דאַלסקאַ, ש. דזשיגאַן, שיינע מרים, צילי סטאַל, מ. פּעטערמאַן, מ. פּאָלאַווער, מ. קאָן, י. שומאַכער, י. שיפּער און אַ קינסטלערישער טאַנץ - קוואַרטעט.
די קאַסע איז אָפֿען פֿון 6 אָוונט, שבת אַ גאַנצען טאָג.

30 יאָהר „אהל יעקב"

(ענדע פֿון זײַט 5)

ביאַליק, ד"ר נ. טוראָוו, נ. מיליקאָווסקי, א. פּערלישעווסקי, ד"ר א. גאָלדשטיין. א. ליבאָשיצקי, משה ליטמאַן א. אַ.

די דאָזיגע רעדנער האָבען נישט נאָר איפּגעוועקט דאָס יודישע האַרץ נאָר אויך געטראָפֿען צום טאַש... און אַהן שום צווייפֿעל קאָנען מיר זאָגען, אַז אין אַלע מעשים, וועלכע זענען געטון געוואָרען אין ארץ ישראל, אין משך פֿון די לעצטע 30 יאָהר — האָט נישט קײן קלײנעם חלק געהאַט „אהל יעקב".

ווען מען פֿערטיפֿט זיך אַביסעל אין לײַסטונגען און אונטערנעמונגען, וואָס „אהל יעקב" האָט אויף זײַן קאָנטאָ, דוכט זיך, אַז ס'איז נישט קײן שום פֿון געוועהנליכען סאָרט, ס'איז עפּעס אַ גאַנצע אינסטיטוציע. זאָלען די ציפֿערן רײַדען:

אין משך פֿון דער דרײַסיג-יעהריגער עקזיסטענץ פֿון „אהל יעקב האָט זיך דער ספֿר הזהב פֿון קק"ל בערײַכערט אין אַ 90 אײַנשרײַבונגען. צווישען אַנדערע זענען אײַנגעשריבען געוואָרען: ד"ר הערצל, ד"ר נאָרדוי, ד"ר ברוידע, נ. כאַקאָלאָוו, ל. יפֿה, ש. זשוכאָוויצקי א. אַ. אויך וויכטיגע געשעהענישען ווי: די גע-פֿאַלענע קדושים אין א"י אין יאָהר תרפ"ט א. ז. וו. אַ חזן דעם זענען גע-פּלאַנצט געוואָרען אויפ'ן קק"ל באָדען זעקס נערגמער. אַ חזן די דאָזיגע קור-צע אויסצוגען פֿון שוהל-אַרכיוו דאָס „אהל יעקב" אָנטייל גענומען און פֿער-שידענע זאַמלונגען פֿון ציוניסטישע מאַרקעס, בוימער און יער-הערצל, פּושקעס און סתם-געלד-זאַמלונגען. שטענדיג האָט זיך „אהל יעקב" אויסגעצײַכענט מעהר פֿון אַלע אַנדערע לאָדזשער שוהלען.

אין די ערשטע יאָהרען פֿון זײַן עק-זיסטענץ, איז „אהל יעקב" געשטאַנען אין אַן ענגען קאָנטאַקט מיט'ן אָדעסער קאָמיטעט און האָט אויסגעפֿילט אַלע זײַנע בעפֿעהלען. אין די ערשטע טעג פֿון „קרן הגאולה" גרינדונג איז „אהל יעקב" געווען דער ערשטער אין לאָדזש און האָט זיך אָפּגערופֿען מיט גרעסערע געלד-סכומים. ער האָט אויך אַנטייל גענומען

אין „קרן טשלענאָוו", „קרן יוסף הגלילי" יפֿו'ער גימנאַזיע, „בצלאל"-שולע און ירושלים א. אַ. וו.

„אהל יעקב" האָט אויך אַנטייל גע-נומען און געווען אויך דער גרינדער פֿון דער „יבנה"-גימנאַזיע, „העלענובעק" א. אַ. ער האָט זיך אויך פֿערנומען מיט ער-ציהונג פֿון אונזער יוגענד. לשם-זה, זע-נען געגרינדעט געוואָרען ספּעציעלע פֿאָר-טראַגען פֿרײַטאָג-צו-נאַכטס צווישען קבלת-שבת און מעריב, וואו גוטע פּרע-לעגענטען האָבען געהאַלטען זײַערע פֿאָר-טראַגען אויף נאַציאָנאַל-יודישע טעמעס. די דאָזיגע פֿאָרטראַגען זענען מאַסענווײַז בעזוכט געוואָרען.

„אהל יעקב" האָט זיך אויך אונטער-רעסירט אין משך פֿון זײַן עקזיסטענץ מיט הילפֿס- און רעטונגס-אַקציעס. ער האָט געגרינדעט ספּעציעלע קאָמיטעטען פֿאַר די געליטענע פֿון לעמבערגער פּאָגראָם, פֿאַר די סלאָנימער נשרפֿים א. אַ. וו. אומעטום זענען זײַנע מיטגלי-דער געווען די ערשטע אין העלפֿען און שטיצען.

אין שוהל-אַרכיוו געפֿינען זיך צענד-ליגער דאַנק- און אָנערקענונגס-בריוו פֿון אונזערע גרויסע פֿיהרער פֿאַר די גרוי-סע און וויכטיגע מעשים פֿון שוהל „אהל יעקב".

די אידעע פֿון „אהל יעקב" איז זיי-בער ראוי צו געווינען פֿאַר זיך דאָס גאַנצע יודישע פֿאָלק און אומעטום דאַר-פֿען זיך גרינדען שולען לויט'ן מוסטער פֿון „לאָדזשער „אהל יעקב".

שמואל לעוו

דער „שיר-השירים" - געזאַנג פֿון „שיר"-כאָר דינסטאַג, דעם 12 יאַנואַר 8.45 אָוונט אין פֿילהאַרמאָניע לטובת דעם מעטאַל-האַנדווערקער-צעך ווערט זײַן „שירת-מרים".

מעבעל-אויסשטעלונג
פּעטריקאָווער 67
פֿון די נײַעסטע מאָדעלן
GALL. D. ALSHTAS

FABRYKA MEBLI
M. Gelermana
59 NAPIORKOWSKIEGO 59, TEL. 186-71

לוקסוס שלאָף-צימער
פֿון די טײַערסטע מוסטערן
צו פּרײַזען
נידריגער ווי די זעלבסט קאָסטען

לאַנגיעהריגע גאַראַנטיע
דאָס אָנקוקען פֿון מעבעל
פֿערפּליכטעט נישט צו קויפֿען

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער
„CORSO"
זשעלאַזנאַ 2/4

הײַנט און טעגליך!
2 סעריעס צוזאַמען אין 24 אַקטען
„פּײַער"
100 פּראָצענטיגער קלאַנג-פֿילם. דער העלדישער סענסאַציע העלד
TIM MC. KOY
אויך די שעהנע
MARION SHOEKLEY
אַ פֿילם, וואָס האָט אויסגעטריסעלט די גאַנצע וועלט און האָט אַ אומגעהויערען ערפֿאָלג אויף די גאַנצע ערד-קוגעל. אַ פֿילם, וואָס נעמען אָנטייל טויזענדער פֿײַערלעשער, הונדערטער פּאָליציאַנטען, טויזענדער סטאַטיסטען און הונדערטער אויטאָמאָבילען. אַ פֿילם, וואָס די גאַנצע אַקציע שפּילט זיך אָפּ אין שעהנע פּאַלאַצען, און אין געפֿעהרליכע באַנדיטישע נעסטען, אין שמוציגע קאַבאַרעטען, נאַכט-לאָקאַלען, און אין קנײַפּעס פֿון אַפּאַשען, שעהנע אויסשטאַטונג! רײַצענדע קלאַנג עפֿעקטען! רײַצענד שפּיל! קראַפֿט פֿון ליבע! טעמפּאָ! עמאָציע!
אויסער'ן פּראָגראַם:
פּיעטרעק אַלס דיריגענט"
פּרעהליכער פֿאַרס-קלאַנג — א.נ.
אָנהויב פֿון די סעאַנסען אין וואָכען טאָג 4 אַ זײַגער נאָכמיטאָג. שבת, זונטאָג און חגאות 12 אַ זײַגער מיטאָג. די פּרײַזען זענען נישט געהעכערט.

די נקמה.

(ענדע פון זייט 7)

וועו גלייבע ברודער און לויט אלע רעכט איז זיי געקומען גלייך ירושה, נאר טמאד האט זיין ברודער כמעט ווי געהרג'עט און שפעטער מיט פערשידענע שווינדלע־ רייען געמאכט דעם קליינעם וואלענטין אוים יורש. ער, וואלענטין אליין, האט דאס געוואוסט בעסער פאר אלעמען און דעריבער איז זיין פנים שטענדיג געווען קאלט און פערשלאסען, אזוי ווי ער אליין און דעריבער האט ער זיין פעטער פיינד געהאט מיט דער שנאה, אויף וועלכער ס'איז נאר פעהיג געווען א ראגאזי. ער האט קיינמאל גארנישט גערעדט, נאר ־ בעט פלאניר און געשוויגען, אבער אלע האבען געוואוסט, אז פון אוהם וועט דער פריץ קיין גוטס נישט דערלעבען. ער האט געוואוינט זייט יאהרען דארט ביי דער גרעניץ פון דארף. זייט זיין פרוי איז געשטארבען, איז זיין איינציגע טרייסט געווען די אלצעניעהריגע טאכטער. ער האט זי טאקי שטארק ליב געהאט, ווי איינער, וואס האט קיינעמען נישט אויף דער וועלט און וואס האט אלעמען, א חוץ איהר, פיינד ביז'ן ביין.

טרעפט זיך, אז איינמאל, בעת די טאכ־ טער איז געווען אין פעלד זוכען דעם פא־ טער, איז גראד אנגערוטען דער פריץ סטאך. ער האט אויף איהר מעהר נישט ווי א קוק געטון מיט די בייזע פערוואק־ סענע ברעמען און אויף דער נאכט האב־ בען זיינע לייט זי שוין געשלעפט צום פאלאץ, און, אהיימגעהענדיג פון דארט אויך צומארגענס, האט זי זיך געווארפען אין טייך, ווי עס האבען שוין געטון א סך פאר איהר.

וואלענטין איז דעמאלט דריי טעג אפ־ געזעסען ביי זיך און שטום, קיינעם צו זיך נישט אריינגעלאזט און פון צייט צו צייט האט מען נאר פון דארט געהערט א ווילדען ברום, ווי פון א פערוואונדעטען לייב. ביינאכט נאר איז ער אוועק מיט א רידעל און א הויפען גאלדשטיקלעך אין האנד. ער איז אוועק אויפ'ן פעלד און אט די גאלד־שטיקלעך בעגראבען אין דער ערד, אפגערוקט יעדעס גאלד־ שטיקעל פון צווייטען אויף א געוויסען שטח און דער טיף און אין דער ברייט. דערנאך איז ער אונבעמערקט אהיים צו ווי.

דער פריץ האט א וואונק געטון צו זיינע לייט, אז מען זאל וואלענטין'ען אויסטון נאקעט און שמייסען. דעמאלט האט ער א זאג געגעבען:

— זאלען זיי זיך דערוויילטערן.

אז דאס איז געשעהען, האט דער פריץ ווידער א געשריי געגעבען: — נו, זאג!

— טייוועל — האט וואלענטין געזאגט מיט כעס — איך וועל דיר זאגען, אבער די מוזט מיר צושווערען, אז דו וועסט מיך לאזען אוועקגעהן.

— גוט.

— אט א דא, וואו איך גראב אוצט, ליגט אן אוצר בעהאלטען, דיין ברודער און מיין טאטע האט עס מיר דערצעהלט. עס ליגט דא א גרויסער אוצר, וואס דער זיידע האט אוהם בעגראבען — וואלענ־ טין האט זיך אויסגעדרעהט און איז אוועק.

— העי, אוהר דארט — האט דער פריץ א געשריי געטון — שנעלער ברענגט רידלען, שנעל.

אליין איז ער קוים איינגעזעסען אויפ'ן פערדעל, און, בעת מען האט אויסגעגרא־ בען די ערשטע פאר גאלד־שטיקלעך, האט ער זיך אזש געטרייסעלט פאר פרייד. אט אוצט — האט ער זיך געע־ טראכט — וועט מיר שוין דער שכל מיי־ נער נעמען פאר אנ'אייזעם און די שעה־ נע יאנגקע פאר א מאן. עס האט איהם דאס הארץ געקלאפט אזוי הויך, ווי נאך קיינמאל נישט.

די פויערים האבען אויסגעגראבען אלע גאלדשטיקלעך, וואס וואלענטין האט געהאט געלטען בעגראבען און מעהר האבען זיי נישט געפינען.

— מופער גראבען! — האט דער פריץ געשריגען און נערוועז געדרעהט זיך אויפ'ן פערדעל — טיפער, טיפער. אוודאי האט דער זיידע נישט בעגראבען סתם אזוי נאר געגוג טיף.

אבער ווי טיף די פויערים האבען געגראבען, האבען זיי מעהר יון שטיינער נישט געפינען. עס איז שוין געוואָרען נאכט. אבער דער פריץ האט געהייסען ברענגען לאמטערנעס און מען האט ווי־ טער געגראבען. לסוף האט דער פריץ אליין גענומען א רידעל און געהאלפען גראבען און געגראבען האט מען אזוי לאנג, ביז עס איז שוין געווען גרויסער טאג. אלע זענען אפגעשטאנען, נאר דער פריץ אליין האט מיט א ווילדען אומפאקט געגראבען טיפער, טיפער.

און דעמאלט זענען די פויערים זיך צואנגען און איבערגעלאזט דעם פריץ אינ'ם טיפען גרוב. אז זיי זענען געקומען אויף צומארגענס און אריינגעקוקט אין גרוב, האבען זיי גארנישט געזעהען. זיי האבען נאר פערנומען דומפע קולות פון עמיצען, וואס גראבט דארט טיף, טיף.

און א צייט ארום, ווען מען האט שוין די דומפע קולות נישט געהערט, האבען די פויערען פערשטאנען, אז דער פריץ איז שוין טויט, האבען זיי פערשאטען דאס גרוב. איינגעשטעלט דארט א האל־ צערנעם צלם, וואס דערצעהלט פאר אלע וועגען דער גרויזאמער נקמה פון א בלוט־ רען בייזען פויער, איינער פון דער משפחה ראגאזי.

וואלענטין האט זיך אנגעשפארט אויפ'ן רידעל, אראפגעקוקט אויף דער ערד און געשוויגען.

— איך פרעג — האט דער פריץ אויפ־ געזאמען פון כעס — וואס טוסטו?

וואלענטין האט עקשנות'דיג געשוויגען ס'זענען אדורך נעצעהלטע מינוטען.

— אוהר וואלענטין? — האט דער פריץ א געשריי געטון.

וואלענטין האט זיך אויפגעהויבען, א בליק געטון ארום און האט אויף א רגע פערזעהן אויפ'ן פריץ'ס פנים א פארוואלטעטע א.

אויף צומארגענס איז וואלענטין ארויס געקומען פון זיין הויז מיט דעם זעלבען רידעל אין האנד. ער האט שטום געשווי־ גען. געווען פערשלאסענער, ווי תמיד, און אוועק צום פעלד, וואו ער האט געל־ טען בעגראבען די גאלד־שטיקלעך, און גענומען גראבען. ס'איז נישט אדורך קיין האלבע שעה, ווי דער פריץ איז שוין גע־ קומען אנגערייטען אויף זיין שווארץ פער־ דעל. ער איז צוגערוטען האַרט נעבען וואלענטינ'ען, אנגעשטעלט אויף איהם זיינע קליינע, גרינע אויגען און בייז א וואַרשישע געגעבען:

— וואס טוסטו דא?

—8—

נאכט-אומרוה איבער בוענאס-איירעס

(ענדע פון זייט 6)

אפשר איז זי גארנישט אזוי אלט?...

און די צענטער־רייכע־גאסען קאן מען זי. זי פערקויפט שפאנישע צייטונגען. זי שלעפט זיך אויף די פיס קוים און שרייט מיט א קינדערישען קול'כעל. ווען מען זאל נישט זעהען איהר פעקעל צייטונגען אונטער דער האנד, וואלט מען זיכער גע־ מיינט, אז דאס שרייט א בלינדע, אז מען זאל זי נישט צוטרעטען, ווייל בלינדע זע־ רען די אויגען איהרע אויס.

שוין לאנג, אז די אלטיטשקע שלאפט. נאך האלבער נאכט אויף א שוועל פון א צוגעשלאסענעם געשעפט. עס דאכט זיך אויס, אז א קנויל שמאטעס ליגט דארטען אין ווינקעל, אזוי איינגעקנוידערט ליגט זי אין ווינקעל.

— באבעשי, איהר האט נישט קיין שטוב, באבעשי?

די אלטע טרייסעלט זיך אפ פון דער פערשלאפענקייט.

— איך האב א שטוב! — זאגט זי — נאך נאך האלב איינס ביינאכט געהט דארטען נישט קיין טראמוויי, און ס'איז ווייט... און איך האב טיילמאל נאך נים פערקויפט מיינע צייטונגען...

און זי גיט שטיל צו:

— און איך האב נישט קיין אנדערע פערדינסטען...

עס איז געווען נאך פריה, פאר דאל־ בער נאכט, ווען ער האט זיך צוגערוקט און געבעטען אויף נאכט־לעגער.

— כ'האב פערגעסען און שטוב דעם שליסעל צוזאמען מיט'ן טייטער... און כ'האב א שרעקליכען קאפ־וועהטאג...

אזוי האט ער זיך פערענטפערט און געקוקט צו דער ערד.

געווערנליך פעהלען נישט אזעלכע וועלכע בעטלען אונפערשעהמט און מא־ כען אנ'אנשטעל פון שעהמעוודיגקייט, אראפלאזענדיג דעם קאפ צו דער ערד. נאר ער, דער דאזיגער יונגערמאן, וועל־ כער איז געווען כמעט ווי עלעגאנט גע־ קליידעט, האט ארויסגערופען צוטרוי.

— א שרעקליכען קאפ־וועהטאג... — האט ער נאכאמאל איבערגע'חזר'ט. דאס מאל, מיט מלענדיג.

אז ער האט בעקומען פופציג סענט, האט ער בעדאנקט און איז גיך אוועק, זיך נישט אומקוקענדיג. נאך איך האב איהם יא נאכגעקוקט און אפילו נאכגע־ גאנגען. געוואלט זעהען, וואוהין ער געהט. דער יונגערמאן איז אוועק אין א קאפע־הויז. בשלד איז ער ארויס מיט א פעקעל אונטער דער האנד, זיך געגעבען א קוק אום, אויב קיינער איז נישטא, ארויסגענומען א ברויטעל און גענומען קייען.

ער האט געוויס געהאט א שרעקליכען קאפ־וועהטאג, צוליב'ן טייטער...

— אוהר האט דאך א דירה! פארוואס ושעט געהט איהר נישט אהיים?

— דער, וואס זיצט אויף דער באנק און האט געכאפט א דרעמעל, שוויינט.

— אט אזוי זיך — רופט ער דערנאך זיך אפ, נאכ'ן בעטראכטען — ס'איז א שווערע נאכט... ווענער לופט...

— אבער, פארוואס האב איך איך דא געזעהען נעכטען? אויך געווען ווענער לופטיג?

— איהר האט מיך טאקע געזעהען?

— ענדערט ער דעם טאן — זאגט־זשע אבער נישט קיינעם! ווער דארף עס ווי־ סען? שוין פיר חדשים, אז כ'צאהל נישט קיין דירה־געלד... דער בעל־הבית איז א גוטער, זערט אז איך האב נישט לכו אר־ בייט... אבער, כ'האב שוין קיין הארץ נים אנצוקוקען דעם בעל־הבית... געכטיג איך א וואך אזוי־א...

— נו, און וואס טוט איהר?

דער צווייטער קוקט אן מיט א קאלטען בליק, אז עס נעמט דורך:

— וואס קאן איך שוין טון? טרעפען אין וואסער...

פארטאג רוקען זיך ארויס איבער די גאסען פערשלאפענע פנים'ער, צוקנייטש־ טע קערפערס, שארען זיך נאהנטער צו די פריהמארגען־צייטונגען.

מ'איילט זיך קויפען א בלאט, אדער אריינקוקען אין בלאט, וואס ווערט ארוים געהאנגען ביי די יודישע רעדאקציעס, אונדרוהיגע פנים'ער, אינרוהיגע פנים'ער נעמען בלאנדזשען איבער די שמאלע קעסטע־ לעך פון די אנאנסען, לייפען. זוכען נישט טערען, שטעלען זיך אפ אויף א שורה, פערצייכענען, פערשרייבען א צווייטען אדרעס און פערשווינדען.

עס איז נאך האלב נרוי, ווען ביי א סך טירען ווערען אויסגעשטעלט שורות לאנגע, ווי זיי וואלטען פון דער גרויקייט ארויסגעשוואומען, אזוי זעהען זיי אויס. נעבויגענע, שטעלען זיי זיך איינע הינטער די אנדערע, צעהן, צוואנציג, דרייסיג. מען שפארט זיך אן אויף דער וואנד, און מ'דרימלט אין.

און די שורה וואקסט. טייל געהען אוועק דערשראקענע פון דער צאהל. אנ־ דערע ווארטען אויף דעם גורל. ווער וועט האבען דאס גליק?

... ווייל עס איז דא נאר איין פאסטען...

— איך געה היינט נישט שלאפען ארויס. כ'האב מורא, אז איך וועל זיך אויפכאפען שפעט...

— וועלען אנדערע דונגערט שוין זיין אויף דעם איין פאסטען...

— איך וועל זיך ליבער ארומדרעהען די נאכט...

אזוי רעדען הונגערטער־הונגערטער, א סך מעהר, ווי מיר ווייסען...

מחנות נאכט־וואנדלער.

נישט פון וואוילטאג, נישט פון באקוועמ־ מיגע, נישט פון ארבייט.

מחנות נאכט־וואנדלער — פון הונגער און נויט.

פון ארבייטסלאזיגקייט, עלענד, אומ־ גליק.

די פראפעסיאנעלע בעטלער און נאכט־ שלעפער ווערען אין דעם רעכענונג שוין נישט אריינגענומען...

די אונרוה פון ארבייט און מאסען — אין די שעה'ן פון זוג און ליכט — און דעם דרויסהאלבענמיליאנגען בוענאס־ איירעס — דאס קענען אלע.

ווער האט אבער גוט נאכגעקוקט די אונרוה פון עלענד און נויט אין די שטי־ לע נעכט פון דער ריזיגער, לוקסוסריגער שטאט? — — —

—8—

תוהו ובוהו

(ענדע פון 7. זייט)

ברויט און קליידער און הייזער און מא־ טעריאלען פאר הייזער און טויזענד און איין בעקוועמליכקייטען, וואס מענשען דארפען פאר זייער געברויך. אלע ווייסען איצט דעם ביטערען אמת, אז די וועלט ליידט דערפון — קאמיש צו דערצעהלען!

— וואס עס איז דא צופיל ברויט, צו־ פיל קליידער, צופיל אויטאמאבילען, צו־ פיל רייכקייט, פערמעגען, צופיל לאנד, צופיל ערד. מענשען ווייסען דאס און ראך זעהען זיי נישט איין דעם אונזין אפילו פון דער ערקלערונג אליין. אז מען ליידט הונגער, ווייל ס'איז דא צופיל ברויט, מען געהט בארוועס, ווייל עס איז דא צופיל שיך, מען נעהט נאקעט, אהן א העמד, ווייל עס איז דא ציפיל קליידער, אז מענשען שלאפען אין די גאסען, ווי די ווילדע חיות, נאר דערפאר, ווייל די האטעלען שטעהען ליידיג און עס זענען דא צופיל הייזער. עס הויבט זיך נישט אויף אין גרויסער ווילדער אויסגעשריי, וואס איז דאס פאר אנ'עולם הטיעה און וואס זענען דאס פאר א פיהרער אט די, וועלכע האבען די לייצעס אין די הענד, און פארוואס הערט מען נאר ווענייז אט די מענשען, ווי פון פיהרער און אויפ־ טיער, מיניסטער־קעפ און חכמים? לויט דער פיהרונג איז אפילו די בעצייכנונג אידיאטען און נאראנים א צו שעהנער קאמפלימענט. דער פאקט איז אבער, וואס קיינער שרייט גיט אין קיינער זאגט נישט. און נאראנים פיהרען אלץ די וועלט און זיי בלייבען די חכמים.

מילא, פערפאלען! דאס איז זייער וועג, ווי אפצוגעשאצען זאכען. וואס עס וואונדערט איז, אז אונזערע יודען ווע־ רען אויך מיטגעשלעפט מיט'ן שטראם און אויך זיי זענען צוזאמען די אפלארי־ רער און אויך זיי האבען נישט קיין ווארט פון ערנסטער קריטיק אויף דעם פערברע־ כערישען סדר־העולם.

הערצל האט אמאל געזאגט, אז ביז וואנען ער האט נישט אנגעהויבען אונז־ טערהאנדלען מיט דיפלאמאטען, האט ער גארנישט געוואוסט, מיט וויפיל ווי־ ניג שכל די וועלט ווערט געפיהרט. דאס איז אבער א מילדער אויסדרוק. עס איז נישט מיט ווייניג שכל, נאר גאר אהן שכל. זעהר א טרויעריג בילד שטעלט זיך פאר אוצט די כלומר'שט נייע וועלט, וועלכע איז נאך דעם קריג געשאַ־ פען געווארען אויף די חורבות פון דער אלטער. עס איז „מכף רגל ועד ראשו אין בו מתום". עס איז א קראנקע, צו־ בראכענע, צודרעהטע, משוגע'נע וועלט. איין פאלק געטרויט נישט דעם אנדערען, און אלע פיהרען קאנספיראציעס איינער געגען דעם אנדערען, און אומעטום הערשט הונגער, און אומעטום ווערען מענשען דערשטיקט פון מאנגעל אין לופט, און אומעטום הערשט די קנוט

אפען, אדער פערשטעלט, און אומעטום לעבט דער מענש אהן האפנונג און אויס־ זיכט, כאטש נעם א שטריק און הענג זיך אויף. און דאך איז דאס פראבלעם גאר־ נישט אזוי שווער צו לעזען, ווען עס וואלט נאר געווען א ביסעל מעהר יושר און מעהר הארץ, מעהר עהרליכקייט, מעהר גלויבען אין דעם מענשען, א ביסעל מעהר נשמה. די אלע שעהנע זאכען זענען אבער נישטא, און ערגיץ נישט, אפילו נישט אין באלשעוויסטישען גן־עדן, און אפשר דארט נאך ווייניגער, ווי אומעטום. פרעגט זיך, פארוואס טארען מיר יודען דאס נישט זאגען? און דעם געשאפע־ נעם סדר קאנען זיי דאך אונז נישט בעי־ שולדיגען. נישט מיר פיהרען די וועלט, אונז לאזט מען צום פסיק נישט צו. מיט אונזערע עצות דעלעגט מען זיך זעהר ווענוג. וואלט רייכשלאנד געהערט געפאלגט די באלינס און ראטענוים, וואלט עס נאך צו קיין קריג נישט געקומען. אבער אין דער משטיינס נעזאגט משוגע'נער וועלט, האט זיך באלין דערשאסען און ראטע־ נוי'ן האט מען דערשאסען.

דאס זעלבע איז עס אויך. מיט דעם פרוירענס־אפמאך. די יודען האבען פאר־ געשלאגען א פעלקער־בונד, אבער זיי האט מען נישט צוגעלאזט צו דעם בונד, וואס זייער מארך האט געשאפען. און וואס פאר א תכלית האבען די פעלקער פון דעם בונד געמאכט? עס איז אנ'אנגע־ שטעלטע כלי, אהן נשמה און אהן גע־ פיהלען. און קיין ווילטיגע זאכען קאן מען מאמענטאן פון דעם בונד נישט ער־ ווארטען. א בעווייז — מעשה לינא און יאפאן. האבען יודען אויפגעהויבען א פרידענס־אידעע אין דער וועלט, איז אויך פון איהר גארנישט געווארען. די יודישע פרידענס־אפמאכען פערגעסט מען לחלוטין, מ'גיט נאבעל־פריזען צו מענ־ שען, וועלכע טראגען קאקארדעס און האלטען עקענטליכע שטעלען. און די לאַ־ ווינסאנס, ארער ראזיקא שווימערס פער־ געסט מען אינגאנצען. דאס איז דער דאנק, וואס מיר בעקומען. נאר פון א דאנק האבען מיר זיך שוין לאנג אפגעג־ זאגט. אבער ווען קיין דאנק נישט, און די היטלעריסטען און פערשידענע אונז־ פארמען און די פערשידענע לענדער האל־ טען ביי דעם „הבה נתחכמה" און ווילען אונז אומברענגען פון דער וועלט, פער־ גונען אונז נישט אפילו דאס ביסעל שמי־ קענדע לופט, וואס מיר אטעמען, פאר־ וואס זאלען מיר לכל הפחות נישט ווארי־ פען דעם אמת דער וועלט אין פנים אריין און אויפווייזען, מיט וויפיל חכמה זי ווערט געפיהרט און וואס מען האט פון איהר געמאכט. אויב מיר זענען נישט קיין נביאים, זענען מיר דאך בני נביאים. פארוואס מוטשאנצען און נישט אויפזאי־ רען לויבען די פעלקער — און די יודען זענען צוזשען די ערשטע לויבער און שבחים־זינגער — וואס פערמאגען נישט קיין האלב מוין טעם, וואס ווייסען, ווי ארויסצוקריכען פון דעם תוהו ובוהו, וואס הערשט איצט איבער דער גאנצער וועלט?

—8—

פערשרייבט!

אייערע קינדער וואס לערנען אין פוילישע שולען אין דעם איינציגען מוסטערהאפטן רעליג. בית ספר פאר קינדער וואס לערנען אין פויל. שול

„תורה ודת"

פלאַץ וואלנאשטשי (נייע שטאָט) 6

פאר קינדער פון 14-5 יאהר דאס לעהר פראגראם פון תורה ודת נעמט ארום א קורס פון אלערליי למודי קודש (עברי, חומש, רש"י, נ"ך דינים, משניות, גמרא, קריאת התורה, העברעאישע שפראך, יוד. געשיכטע א. וו.

און אלעס וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען

דאס לעהר פערסאנאל בעשטעהט פון די בעסטע פעדאגאגישע קרעפטען. צוליב'ן קריזיס הנחה־פרייזען.

קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען געברענגט און אהיימגעפיהרט דורך א ספעציעלען מענש.

דאס עלעקטראטעכנישע ביורא

Siła i Światło

פון וו. קרוקאווסקי

פאלודניאווא 23 טעלעפאן 139-32

נעמט אן דורכצופירען אינסטאלאציעס פון ליכט און קראפט, קויפט און פערקויפט מאטארען און ערלעדיגט אלע ארט עלעקטרישע איינריכטונגען אויף ל יי כ ט ע בעדינגונגען.

ביליג, רעעל, שנעל און פינקטליך!

(קאַצענעלזאנס גן־ילדים (פרעבל־שולע)

Przedszkole

דער ערשטער ערציהערישער פרעבעל־אנשטאלט אין לאדז. פון י. 1911 איז שוין געעפענט געווארען אין נייעם גימנאזיום בנין

ZAWADZKA 43 tel. 151-79

קינדער (יונגעלעך און מיידעלעך) פון 4 יאהר אן ווערען אנ גענומען אין קאנצעלאריע פון גימנאזיום, פון 10—2 און פון 5 אכט.

ערפינדונג. ערפינדונג

קרייטעכצער־פאווידלעס

נעגען

אסטמע, שווינדזוכט און סוכאטעס

ערפינדען דורך מיר סט. שליוואנסקי אין יאהר 1902, דאס איז דאס איינציגע מיטעל מיט וועלכען מען קען פערהיטען די דאזיגע קראנקהייטען. וועגען זייער ווירקזאמקייט זאגען עדות א רייה בריף, הע־ כער 3000, וועלכע מ קען צו יעדער צייט דורכזעהן

פאבריק פון „קרייטעכצער־פאווידלעס"

געפינט זיך

אין לאדז, ברזשעזשינער נ' 33

Stanisław Sliwański.

וויכטיג פאר ה"ה סוחרים און פאבריקאנטען!!!

אויף דער לעצטער זיצונג האט דער סענאט בעשטעטיגט דעם אוסטאוו

וועגען פערקלענערען דעם אומזאץ־שטייער

אונטערשטרייכענדיג אבער, אז גצביסען פון די הנחה קענען נאר די אונטערנעהמונגען, וועל־ כע וועלען איינפיהרען ביי זיך פון ניי־יאהר 1932 א רעגעלמעסיגע דאפעלטע בוך־פיהרונג. צוליב דעם וואס די פערקלענערונגען פון דעם שטייער זענען געגוג גרויסע דערפאר ליגט אין אין אינטערעס פון אונזערע סוחרים און פאברי־ קאנטן די דאפעלטע בוכהאלטעריע איינצופיהרן.

רוטינירטער בוכהאלטער - בילאנסיסט,

לאנג־יעהריגער מיטארבייטער פון א רייה גרע־ סערע פירמעס, וועלכער צייכענט זיך אוים מיט די בעסטע אויסצייכנונגען און רעקאמענדאציעס, פיהרט איין דאפעלטע בוך־פיהרונג אויף שעה'ן מעלדען זיך צו י. ווינשטיין, וואולטשאנסקא 62 טעל. 142-55 פון 2 ביז 4 נאכמ. און פון 8 אוו.

צו דינגען און פעדינגען

פערשידענע וואוינונגען אין אלטע און נייע הייזער מיט אלע בעקוועמליכקייטען אויף מאנאטליכע דירה־געלד, געוועל־ בער, געשעפטען און פאבריקס לאקאלען מעבלירטע צימערן, הייזער, ווילעס. פלעצער פון פערשידענע פרייזען קויפט און פער קויפט יעדער דורך די ביורא

„LOKUM"

וואס ערלעדיגט פינקטליך און סאליד. אינהאבער: יוסף קארמעסער עט קאמפ. אינפארמאציעס ווערען ערטיילט אומזיסט פיעטריקאווער 62, פראנט, 2שטאק טעלעפאן 166-15 אפען פון 8 ביז 8 אווענד

פיל יאהרען בין איך געווען בעאמטער אין די גרעסטע פירמעס פון האליץ־בראנזשע. יעצט צוליב'ן קריזיס זוך איך א פאסטען פאר א גאנץ קליינעם געהאלט ביי וואס פאר א געשעפט עס איז, איך בעזיץ די בעסטע רע־ פערענצען און קען ערפיהלען ביוראליסטישע ארבייט ווי אויך אלס איינקאסענט. מיין אדרעס געפינט זיך אין רעדאקציע. 78

נייע־ערעפענטער בלומען־סאלאן „FLORA"

45 פיעטרקאווער 45

עמפפעהלט דעם ג'פובליקום אלע ארט בלומען ווי אויך פערשידענע בעשטעלונגען צו צו־ גענגליכע פרייזן.

בעמ. דער סאלאן שטעהט אונטער אויפזיכט פון א בעקאנטען פאכמאן פון גערטנערייי.

Dr. E. GUTMAN

קינדער קראנקהייטען

איז צוריקגעקעהרט

גדאנסקא 26 — טעלעפאן 173-00

נעמט אן פון 11 ביז 12 און פון 4 ביז 6.

נאר אין דער בעוואוסטער פירמע פון אייזען מעבעל־פאבריק

I. B. WOŁKOWYSKI, ŁODŹ

די פירמע עקזיסטירט זייט 1896

פאבריקס־לאגער

נארוטאָוויטשא (דזיעלנא) 11 טעל. 137-70

איז: א מביליגסטע, מבעסטע, מבעקוועמסטע

און דער גרעסטער אויסוואהל פון מעטאל־בעטען, מאטראצען פערשידענע סארטען

קינדער־וועגעלעך

פעלדבעטן מעטאלענע פאטענט Perfekt וואש־געשירען, סערוויזן, ווישמאשקעס, אייז־קאסטנס קינדער־ בענקלעך. ראווערען א.ד.גל. בעדייטענד נידריגע פרייזען

בעמערקונג: קינדער־בעטלעך מיט שאטקעס און דראהט־מאטראצען, פון 40 זל. אן

אויטאגענישע שווייסונגען

מעטאל־בעארבייטונגען און שלאסער־ארבייטען

פאר מעגדמערקער רעגעם!

J. Reder, Łódź

Konstantynowska 11/13,
(róg zachodniej)

לאנג־יעהריגער גערינטס־סעקרעטאר

שרייבט און ערלעדיגט אלערליי

ביטעס, אנקלאגעס און קלאוזולעס

— ספעציאליסט אין מיליטער־ענינים. —

שנעלער אויסקויף פון פאטענטען און רעגיסטראציע־קארטען אויפ'ן יאהר 1932.

ב. מאן, פעטריקאווער 10

Lodzer Tageblat № 7 לאדזער טאגעבלאט

די פערקויפטע פרוי

שפאנענדער ראמאן פון יודישע פאמיליען-לעבען אין פוילען.

געשריבען ספעציעל פאר'ן „לאדזער טאגעבלאט“ פון לעאן גאלדמאן

(25 טע פארטזעצונג)

קופער האט אנגענומען דעם דאקטארס האנד און האט זי הארציג געדריקט.

— א, הער דאקטאר, ווי אזוי קענט איהר רעדען אזעלכע זאכען? אדרבא, איך געפין נישט קיין ווערטער אייך צו דאנקען פאר אייער הילף. א דאנק וועלכער איך בין געקומען צוריק צום לעבען. אבער איצט פיהל איך זיך פולשטענדיג געזונד און מיר דאכט זיך, אז איך דארף לענגער נישט ליגען דא אין בעט.

— נעמען מיר אן, אז איהר פיהלט זיך געזונד, הער קופער, - האט דאקטאר קאהן געענטפערט, — מיין פליכט אלס דאקטאר ערלויבט מיר אבער נישט ארויסצולאזען פריהער, ביז איהר וועט ווירקליך זיין געזונד. דאס, וואס די קראנקע זאגען אליין, איז פאר אונז נישט געווען.

קופער איז אבער געווארען וואס אמאל נערוועזער און אייגנצשפארטער.

— איך ערקלער אייך, הער דאקטאר, — האט קופער אויסגערופען, אז איך מוז אומבעדינגט צוריקקעהרען אהיים.

דער דאקטאר האט א מאך געטון מיט'ן קאפ, ווי ער וואלט נישט גענומען ערנסט קופערט ווערטער.

— עס געהט דא וועגען אייער לעבען, הער קופער, -האט דער דאקטאר הויך א זאג געטון—איך ערקלער אייך קאטעגאריש, אז פון קליניק קען איך אייך היינט נישט ארויסלאזען.

קופער איז געווארען פערצווייפעלט.

— איך קען נישט? און אויב איך נעם אויף זיך די פעראנטווארטליכקייט? — האט ער געפרעגט.

— וואס רעדט איהר פאר א זאכען? אין פאל פון אנ'אומגליק וועט די גאנצע פעראנטווארטליכקייט פאלען אויף מיר, ווי אויף א דאקטאר, וועלכער האט געהאט די אויפזיכט אויף אייך. דאס, וואס איהר פערלאנגט פון מיר, איז א פערברעכען פון מעדיצינישען שטאנדפונקט.

דעם דאקטארס ענערגישע שטים האט קופערן שטארק צורייצט.

— לאמיר כאטש וויסען, ווי לאנג איך דארף נאך דא בלייבען—האט דער רעזיגנירטער דערויף געזאגט. זעהענדיג אז ער קען זיך נישט קיין עצה געבען מיט'ן דאקטאר.

דער דאקטאר האט א ציה געטון מיט די פלייצעס.

— דאס איז אבהענגיג פון אייך אליין, הער קופער. אויב איהר וועט זיך רוהיג אויפפיהרען און גוט שלאפען, וועל איך אייך דאס קענען זאגען אין עטליכע טעג ארום. אויב אייער צושטאנד וועט זיך אבער פערערגערן און, זאל גאט היטען, איהר וועט בעקומען היץ, וועלען מיר, ליידער, אזוי גיך נישט צושיידען. דערווייל דארפט איהר רוהיג שלאפען, הער קופער. דער שלאף איז די בעסטע מעדיצין.

דאס זאגענדיג איז ער ארויס פון צימער, איבערלאזענדיג דעם קראנקען זיינע אייזענע געדאנקען.

און ווידער האבען זיך אנגעהויבען ציהען שווערע שעהן פאר קופערס צוועהטיגדיגער נשמה.

מיט דער גאנצער אנשטרענגונגען האט ער זיך בעמיהט איינצושלאפען, כדי זיין צושטאנד זאל זיך צומארגענס פערבעסערן אבער דער פחד, אז ער זאל זיך נישט פערערגערן, האט איהם ארפגעטריבען דעם שלאף פון די אויגען. פאר זיין הייסער פאנטאזיע האבען זיך גענומען וועזען פערשידענע בילדער פון ליידען און פיין, וואס רויזעלע מוז אדורכמאכען. איהם האט זיך געדאכט, אז זי שרייט מיט פערצווייפלונג, שלאגט מיט די פויסטען אן די ווענד און פאלט אויף דער ערד און שרייט נאכאמאל מיט וועהטאג. ער האט דייטליך געהערט דאס דאזיגע געשריי און יעדער קלאנג האט אלץ שטארקער צוריסען זיין נשמה.

און ערשט אין דער פריה איז דער קראנקער אריינגעפאלען אין א טיפען שלאף, אהן חלומות.

ווען ער האט זיך אויפגעוועקט איז די זון שוין געשטאנען זעהר הויך אין הימעל. דעם קראנקענס ערשטער בליק איז געפאלן אויף דעם ערנסטען פנים פונ'ם דאקטאר, וועלכער איז געשטאנען אראבגעבויגען צו איהם און געמאסטען די טעמפעראטור פון פאציענט.

אין איין רגע האט קופער זיך אריענטירט אין דער לאגע. ער האט זיך דערמאנט די טרויעריגע ווירקליכקייט. אויף זיין פנים האבען זיך געמאלט געפיהלען פון אונרוהע.

וואס וועט זיין, אז זיין געזונד-צושטאנד וועט זיך פערערגערן און דער דאקטאר וועט איהם נאך הייסען דא זיין גאנצע וואך?

— איך גראטולירט אייך, הער קופער, — האט דער דאקטאר זיך פרעהליך אנגערופען. — און איך קען אייך מיטטיילען, אז עס איז שוין נישטא קיין שום שטערונג, איהר זאלט פערלאזען אונזער קליניק. איך האף, אז די ערשטע טעג נאכ'ן ארויסגעהן פון דאנען וועט איהר זיין זעהר פארזיכטיג און טאמער וועט אייך נאר עפעס ערגער ווערען, זאלט איהר זיך גלייך מעלדען צו מיר און איך בין צו אייער דינסט.

א שטיין איז קופער'ן אראפגעפאלען פונ'ם הארצען. ענדליך געהט ארויס און ער וועט זיך דערוויסען, וואס רויזעלע מאכט.

ער האט צוגעזאגט אלץ אפצוהיטען, וואס דער דאקטאר האט איהם געהייסען און אין א האלבע שעה ארום האט ער זיך געזעגענט מיט איהם, דריקענדיג איהם זעהר ווארים און לאנג די האנד.

אין דער ווילע האט ער געטראפען אלץ גרייט איהם אויפצונעהמען, ווייל די ידיעה, אז ער איז שוין געזונד געווארען איז גיך אנגעקומען אהין. די געטרייע דינסטמאגט האט מיט בלומען אויסגעצירט דעם הויפט-איינגאנג, און האט באגריסט דעם הער מיט דער גרעסטער אכטונג און ציגעבונדענקייט.

אבער זיין געדאנק איז געווען פערנומען מיט עפעס אנדערש און די פרידענס-אויסרופען, וואס ער האט געהערט פון זיי, האבען איהם אזוי שטארק נישט דערפרעהט, ווי מען האט געקענט מיינען. ערשט ווען ער האט זיך ענדליך געפינען אליין האט ער פרייער אפגעאטעמט.

בליצשנעל האט ער א כאפ געטון פון שופלאד א בונט שליסלען, דערנאך איז ער בסוד, ווי א גנב, אז קיינער זאל איהם נישט בעמערקען, פלינק ארויף אין דער הויך, צום בוידעם-שטיבעל.

ער האט איינגאנצען געציטערט, ווי אין פיבער, ווען ער איז געגאנגען אין דער הויך אויף געדרייטע טרעפען. מיט א נישט-זיכערער האנד האט ער אריינגעשטעקט דעם שליסעל אין דעם שלאס.

(פארזעצונג קומט)

קינא-טעאטער
„RAKIETA“
שענקעוויטשא 40, טעל. 141-22

היינט און וויטערע טעג! ● שפאנענדע ליבעס-דראמע פון סטודענטישע לעבען א.ג. ● היינט און וויטערע טעג!
„די לוסטיגע סטודענטען“
אין די הויפט-ראלען: BESSIE LOVE און דער העלדישער CLISS ODWARDS ● אנהויב פון סעאנסען טעגליך 4 נ"מ שבת, זונטאג 12 מיטאג.

קלאנג-קינא
ZACHĘTA
זגיערזשער-גאס 26.
היינט און וויטערע טעג!
גרעסטער סוקצעס פון דער פוילישער קלאנג-פילם פראדוקציע! דראמע פון ליבע און אויפאפפערונג לויט דער ערצעהלונג פון וואצלאוו שיעראשעווסקי. — — א. נ.
אויף סיביר
אין די הויפט-ראלען:
Jadwiga Smosarska,
Adam Brodzisz, Bogusław Samborski
אין קורצען: „אין די נעץ פון שקר“ אין קורצען:
אנהויב פון די פארשטעלונגען: טעגליך פון 4 נ.מ. שבת, זונטאג און חגאות 12 א ייגער מיטאג. דער זאל איז גוט בעהייצט.

Żaden argument...
nie zdoła już zniechęcić Pani do nabywania pudru o trwałym subtelnym, wytwornym zapachu
5 Fleurs FORVIL Paris
o ile zapozna się Pani z jego zaletami. Prosimy żądać pudru marki
5 Fleurs FORVIL
PARIS
która jest gwarancją jakości
Prosimy nie ulegać namowom sprzedawców usiłujących pudry o łudząco podobnych opakowaniach i nazwach sprzedawać zamiast oryginalnego pudru
5 Fleurs FORVIL Paris
Polecamy wszechświatowej sławy wody kolońskie i perfumy 5 Fleurs Forvil oraz inne zapachy

Gumę indjyską Avona
Nici i przędzę Gruschwitza
Nici matowe Rhenani
do nabycia u gener. przedstawiciela na Polskę
I. KOHN ● WARSZAWA ● Elektoralna 21

אינזש. א. רוסאק
געשוואוירענער דאלמעטשער ביים קרייז-געריכט אין לאדז
נארוטאוויטשא 47, טעל. 245-08
פיהרט אויס איבערזעצונגען פון אלע ארט אקטען, דאקומענטען און קארעספאנדענץ.

צו ביליגע פרייזען!!
א גרויסער אויסוואהל פון

שליטענס
קינדער-וועגעלעך
מעטאלענע בעטען
מאטראצען
וויזשימאטשקעס
איז צו בעקומען אין די פירמע
WALFISZ
36 NARUTOWICZA 36
TELEFON 215-25.

לא שדי איניש
זוזא בכדי (כתובות ל"ו)
אלע יודען ערלעדיגען דעריבער
זייערע רעכטס-ענינים נאר אין דעם אונטען אנגעגעבענעם ביורא, וואו ס'ווערען רעדאגירט און ערלעדיגט לויט'ן אויסגאוו: פאדאניעס אין שטייער און מיליטער-ענינים, סקארגעס און אפעלעציעס אין ציווילעקארנע ספראוועס ווי אויך פר. שותפות-אקטען, דזשערזשאוועס, ווילאנטשעניעס א. ז. וו. קלויזולעס און זאבעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען פאדאניעס לויט פעראָרדנונג וועגען פערקלענערן פאטענטען אויף 1932.
דאס ביורא שיקט ארויס: מאניטען, רעדאגירט אין געהעריגען טאן, וועלכע ברענגען א געזיכערטען ערפאלג.
ספעציעלע אפטיילונג פאר אינקאסא פון פראטעסטירטע וועקסלען און אפענע חובות אויך אויף דער פראווינץ ביי דער מיטבעטיילינגונג פון רוטינירטע און ענערגישע אינקאסענטען.
רעכטס-קאנסולענט
י. ח. בוזין, לאדז, אגראדאווא 3
טעל. 191-48

קליינע פאדאטקעס!!
וועלען צאהלען פון ניי-יאהר אן כוחרים, וועלכע וועלען פיהרען האנדעלס-ביכער! איך פיהר שוין פיל יאהר ביי אייניגע פירמעס האנדעלס-ביכער, וועלכע ווערען קאנטראלירט און שטענדיג פון סקארב אנערקענט! און די פירמעס צאהלען פאדאטקעס נאר לויט די ביכער. איבערדעם דארפען סוחרים, וועלכע ווילען פון ניי-יאהר איינפיהרען ביכער, זיך ווענדען צו מיר! מיט אכטונג
ג. גרינבוים קאנסטאנטינער 46
לינקע אפיצינע 1 שטאק.

Dr. NUNBERG
Chirurg
Plac Dąbrowskiego 1 (— wejście — z Cegielnianej)
Tel. 211-89. Przyjmuje 6—7 po poł.

א לאקאל פון 5 צימער
און 2 גרויסע שטעלער
געאייגנעט פאר אנ'אפטייק, דראגענהאנדלונג אדער מעהל-האנדעל. אין א שטעטל וואס צעהלט זיך איבער 40 טויזענד איינוואוינער און אין דער נאהענט איז אזעלכע געשעפטען נישט פארהאן, איז אוועקצוגעבען. צו ערפארען קילינסקיעגא № 229 אין דער ביער-האלע.

א מענש אין מיטעל יאהרען
אויך א בעל קורא מיט גוטע אויסקונפט זוכט א פאסטען אלס שמש אין א שוהל, בית המדרש אדער אנדערע בתי תפילה. אפערטען אפצוגעבען אין אדמיניסטראציע אונטער A. H.

בעקאנטמאכונג
דערמיט מאך איך בעקאנט די לאדזער יודען אז פלייש פון מיין יאטקע איז אונטער דער שטרענגסטער השגחה פון ראבינאט.
מיט אכטונג
הערשיל גאלד פעפער-גאס 4

האללא! א זלאטע א לעקציע איינצעל און גרופען פאר אונפערמעגליכע
קאנווערסאציע און פוילישער לימוד, ליטעראטור, היסטאריע, קארעספאנדענץ, פערבעסערונג פון דער אויסשפראך און אקצענט, צובילדונג פון דערוואקסענע פערנאכלעסיגטע און פערשפעטיגטע מיט א פערשנעלערטע מעטאדע. אויסלערנען פון אנ'אלפאבעטען. פארטשריטען געזיכערט! אויספרובירטע מעטאדע פון א ספעציאליסט!
פיעטרקאווער 17, לינקע אפיצינע, 1-ער איינגאנג, 2-ער שטאק, וו. 17 פון 11-1/2 8 פריה 3-1 1/2, 6-8.

Panna (izraelitka)
posiadająca 8-io klasowe wykształcenie oraz znajomość francuskiego i muzyki poszukuje kondycji, ewentualnie udziela lekcji w zakresie 6-ciu klas. Wymaganie skromne. Oferty sub. „POL.“

אויפפאדערונג.
איך פאדער אויף צום לעצטען מאל דעם ה' מענדיל ווייסקאהל פאלודניאווא 7 אז ער זאל מיר לצדיג מאכען די וואוינונג ביז'ן 1-טן מערץ 1932 איך וויל איהם דאס דירה-געלד וואס עס קומט מיר שענקען און אפילו צוגעבען א בעלוינונג. אין געגענפאל וועל איך זיין געצוואונגען אויסצופיהרען די עקסמיסיע.
מיט אכטונג בעלא שטארקמאן.

Dr. med.
LUDWIK RAPEPORT
(אירעלאג)
צוריקגעקעהרט
נארוטאוויטשא 25 טעל. 144-10

שלאף-צימער
ביליג געלעגענהייטליך צו פערקויפען פיעטריקאווער 6 סאבאל פון 2 — 11.

ביטעשריפטען
אכטען, ירושות, עצות
ערלעדיגט ביורא
זאכ-עק. פאמארסקא 19
טעל. 200-10

איך קויף
הייזער אין בערלין
ווי אויך אין אנדערע שטעט אין דייטשלאנד אין אויסטויש פון א דייטשען קאנצערן איך קויף אויך היפאטעק-בריף און גרונד שולד בריפע איך צאהל די בעסטע פרייזען דיסקרעציע געזיכערט אינפארמאציעס ביז מאנטאג אין לאדז טעל. 194-26 פון 12 — 9 פריה און פון 5 — 2 נאכמ.

א געוועלב
מיט א גרויס שוי-פענסטער אין בעסטען צענטרום שטאט איז פון זאפארט איבערצוגעבען צו ערפאהרען אין פריזיר געשעפט זשעלאזנא 3 ביי גרויזע.

2 צימער און קוך
זאפארט צו פערמיטען
מיט בעקוועמליכקייט קילינסקיעגא 216 ערפאהרען ביים וועכטער.

טראצינעס!
TROCINY
וויכטיג פאר סאדע-וואסער פאבריקאנטען און פאר אייז-הענדלער
גוטע טראצינעס ביליג קען מען בעקומען
פיעטריקאווער 60 אין קאסטען-פאבריק —
אויך וואגאנענווייזע צו בעקומען.

טוך- און קארט-לאגער
Sz. Maroko
לאדז, נאוואמיעסקא № 2
פראנט 1-טער שטאק, טעל. 159-48.
עמפפעהלט צום הערבסט און ווינטער סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע און בעסטע דאמען- און הערען-שטאפען
בעמ.: פאר שניידער ספעציעלער ראבאט

א גינסטיגע געלעגענהייט
2 שטובען מיט א קוך
מיט אלע בעקוועמליכקייט
צוליב אבריזע זעהר ביליג אפצוגעבען. נעענטערע אינפארמאציעס פיעטריקאווער 60 ביי ביאלער, טעלעפאן 112-88.

צו פערדינגען
א פראנטאווע געוועלב צוזאמען מיט 3 שטובען און קוך אויף 11. ליסטאפאדא 43. צו ערפאהרען ביי סקאסאווסקי נאוואמיעסקא 29

צו פערדינגען
2 בורקעס אויף א גוטען פונקט צו ערפאהרען ביי ליבוש קרויזע פולנאצנא 8. 101

ARTORAM Łódź, Piotrkowska 105

Dr. med. Z. DATYNER
Piramowicza 2, tel. 143-95

Dr. med. I. Wajnberg
Cegielniana 11, tel. 126-02

Dr. med. H. Borzekowska
Akuszerja i chor. kobiecc
Powróciła
Gdańska № 44, tel. 185-88.

אבאנאמענטס-פרייז: פאר א חודש אין פוילען 5 זלאטיס, אין פראנקרייך ... און בעלגיען — 20 פראנק, אין אנדערע לענדער 1.25 ...
אנאנסען-פרייז: פאר אויסלענדישע אנאנסען 100% טייערע, אויסער דער שטאט מיט 50 פראצענט טייערע. פון די פרייזען ווערט נישט אראפגעגעבען ... פאר א מיליטעטער-שורה פאר'ן טעקסט 16 גר. פרייטאג 24 גר., אין טעקסט 40 גר. פרייטאג 60 גר. נאכ'ן טעקסט 12 גר. ...
Druk. F. i M. Hamburskich Łódź Piotrkowska 16. Dzierżawca: M. B. Wein
Odpowiedzialny Red.-wydawca: ...